

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

**ÇANAKKALE İLİ DOĞAL VE KÜLTÜREL
POTANSİYELİNİN TURİZM VE REKREASYONEL
KULLANIM YÖNÜNDEN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

A. Esra ÖZEL

ÇANAKKALE-2004

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

ÇANAKKALE İLİ DOĞAL VE KÜLTÜREL
POTANSİYELİNİN TURİZM VE REKREASYONEL
KULLANIM YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: A. Esra ÖZEL

Danışman: Doç. Dr. Abdullah KELKİT

ÇANAKKALE-2004

Bu çalışma Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Araştırma Fonu tarafından desteklenmiştir.

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu araştırma, jürimiz tarafından Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Abdullah KELKİT

Üye : Prof. Dr. Halim PERÇİN

Üye : Doç. Dr. Tanay BİRİŞÇİ YILDIRIM

Kod No:

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	III
ABSTRACT	IV
ÇİZELGELER DİZİNİ	V
ŞEKİLLER DİZİNİ	VI
1. GİRİŞ	1
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR	4
3. KURAMSAL TEMELLER	13
3.1. Turizm	13
3.1.1. Turizmin Tanımı ve Özellikleri	13
3.1.2. Turizm Türleri ve Sınıflandırılması	18
3.2. Rekreasyon	26
3.2.1. Rekreasyonun Tanımı ve Özellikleri	26
3.2.2. Rekreasyon Türleri ve Sınıflandırılması	29
4. MATERYAL VE YÖNTEM	34
4.1. Materyal	34
4.2. Yöntem	37
5. ARAŞTIRMA BULGULARI	40
5.1. Araştırma Alanının Doğal Özellikleri	40
5.1.1. İklim	40
5.1.2. Jeoloji	41
5.1.3. Topografya	42
5.1.4. Toprak	44
5.1.5. Kıyı morfolojisi	44
5.1.6. Hidroloji	45
5.1.7. Flora	47
5.1.8. Fauna	52
5.2. Araştırma Alanının Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Özellikleri	55
5.2.1. Sosyo-Kültürel Yapı	55
5.2.1.1. Nüfus	55

	Sayfa
5.2.1.2. Kùltür.....	57
5.2.1.3. Ulaşım.....	65
5.2.2. Ekonomik Yapı.....	66
5.3. Araştırma Alanının Doğal ve Kùltürel Kaynak Değerlerinin Turizm ve Rekreasyon Potansiyeli	69
5.3.1. Doğal Kaynaklar.....	69
5.3.1.1. Adalar.....	69
5.3.1.2. Deniz Kıyıları.....	72
5.3.1.3. Kaplıcalar ve İçmeler.....	74
5.3.1.4. Orman İçi Dinlenme Yerleri.....	77
5.3.1.5. Kazdağı.....	82
5.3.2. Kùltürel Kaynaklar.....	84
5.3.2.1. Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı.....	84
5.3.2.2. Troia Tarihi Milli Parkı.....	89
5.3.2.3. Müzeler.....	91
5.3.2.4. Antik Kentler ve Örenyerleri.....	96
5.3.2.5. Diğer Tarihi Yapılar.....	104
6. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	125
KAYNAKLAR.....	134
TEŞEKKÜR.....	145
ÖZGEÇMİŞ.....	146

ÇİZELGELER DİZİNİ

<u>Çizelge No</u>	<u>Çizelge Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
Çizelge 3.1	Rekreasyon faaliyetlerinin türleri ve katılma oranları-ABD örneği.....	30
Çizelge 4.1	Çalışma yönteminin şematik olarak ifade edilmesi.....	38
Çizelge 5.1	Çanakkale ilindeki önemli akarsu kaynakları.....	45
Çizelge 5.2	Çanakkale ili florasında bulunan bitkiler.....	48
Çizelge 5.3	Çanakkale ili faunasında bulunan hayvanlar.....	53
Çizelge 5.4	İlçelere göre şehir ve köy nüfusu.....	56
Çizelge 5.5	Nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı.....	56
Çizelge 5.6	Eğitim düzeyi.....	57
Çizelge 5.7	Çanakkale ilinde düzenlenen önemli yerel etkinlikler.....	64
Çizelge 5.8	Çanakkale ili kıyıları.....	73
Çizelge 5.9	Çanakkale ilindeki yatırım belgeli tesisler.....	119
Çizelge 5.10	Çanakkale ilindeki oteller.....	120
Çizelge 5.11	Çanakkale ilindeki kamping alanları.....	121
Çizelge 5.12	Çanakkale ilindeki çeşitli turistik tesislerde 2002 yılı itibariyle konaklayan ziyaretçi sayıları.....	122
Çizelge 5.13	2002 yılı itibariyle milliyetlerine göre ziyaretçi sayıları.....	123
Çizelge 5.14	Çanakkale ilindeki seyahat acentaları.....	124

ŞEKİLLER DİZİNİ

<u>Şekil No</u>	<u>Şekil Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
Şekil 4.1	Çanakkale ili yerleşim haritası.....	35
Şekil 4.2	Çanakkale ili doğal ve kültürel kaynak haritası.....	36
Şekil 5.1	Çanakkale'den bir görünüm.....	60
Şekil 5.2	Çanakkale el sanatlarından örnekler.....	62
Şekil 5.3	Yalı Hanı.....	63
Şekil 5.4	Çanakkale ili ulaşım durumu.....	66
Şekil 5.5	Bozcaada'dan bir görünüm.....	69
Şekil 5.6	Ayazma plajından bir görünüm.....	70
Şekil 5.7	Gökçeada'dan bir görünüm.....	71
Şekil 5.8	Gökçeada Sualtı Milli Parkı.....	72
Şekil 5.9	Afrodit Kaplıcası.....	75
Şekil 5.10	Ayazma Orman İçi Dinlenme Yeri.....	78
Şekil 5.11	Kazdağı-Ayazma güzellik yarışması alanı.....	78
Şekil 5.12	İntepe Seyir Terası Orman İçi Dinlenme Yeri.....	82
Şekil 5.13	Kazdağı'ndan bir görünüm.....	83
Şekil 5.14	Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı.....	84
Şekil 5.15	Helles Anıtı.....	85
Şekil 5.16	Fransız Anıt ve Mezarlığı.....	86
Şekil 5.17	Yeni Zelanda Anıtı.....	86
Şekil 5.18	57. Alay Şehitliği.....	87
Şekil 5.19	Şehitler Abidesi.....	88
Şekil 5.20	Antik Troia kentinden bir görünüm.....	89
Şekil 5.21	Truva atı.....	90
Şekil 5.22	Çanakkale Arkeoloji Müzesi.....	91
Şekil 5.23	Bigalı (Çamyayla) Atatürk Evi.....	93
Şekil 5.24	Hadımoğlu Konağı Özel Etnografya Müzesi.....	94
Şekil 5.25	Kabatepe Tanıtma Merkezi.....	94
Şekil 5.26	Nusret Mayın Gemisi.....	95
Şekil 5.27	Aleksandreia Troas'dan bir görünüm.....	97
Şekil 5.28	Apollon Smintheus Tapınağı.....	98

ŞEKİLLER DİZİNİ (devam)

Şekil 5.29	Assos'dan bir görünüm.....	98
Şekil 5.30	Athena Tapınağı.....	99
Şekil 5.31	Zeus Altarı.....	103
Şekil 5.32	Aynalı Çarşı.....	105
Şekil 5.33	Azebler Namazgahı.....	106
Şekil 5.34	Behramkale (Hüdavendigar) Köprüsü.....	107
Şekil 5.35	Bozcaada Kalesi.....	108
Şekil 5.36	Büyük Camii.....	108
Şekil 5.37	Çimenlik Kalesi.....	109
Şekil 5.38	Gelibolu Mevlevihanesi.....	110
Şekil 5.39	Hüdavendigar Camii.....	111
Şekil 5.40	Kilitbahir Kalesi.....	112
Şekil 5.41	Saat Kulesi.....	113
Şekil 5.42	Saruca Paşa Türbesi.....	114

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

ÇANAKKALE İLİ DOĞAL VE KÜLTÜREL POTANSİYELİNİN TURİZM VE REKREASYONEL KULLANIM YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

A. Esra ÖZEL

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Abdullah KELKİT

Her geçen gün biraz daha gelişen ve yenilenen turizm sektöründe doğal, tarihi ve kültürel değerlere sahip kentsel yerleşimler geçmişte olduğu gibi bugün de turizm ve rekreasyon aktivitelerinin gelişmesinde en büyük paya sahip olmakla birlikte, ait oldukları yerler için de potansiyel birer turizm ve rekreasyon kaynağı sayılmaktadırlar. Bununla birlikte doğal, tarihi ve kültürel özellikleri ile ön plana çıkan yerleşimlerin genellikle rekreasyonel turizmin gelişiminde de ilk sırayı aldıkları görülmektedir.

Neredeyse tamamıyla bir doğa, tarih ve kültür hazinesi niteliğinde olan Çanakkale ilinin sahip olduğu bu zenginlikleriyle önümüzdeki yıllarda; ülkemizin elde ettiği turizm gelirinde büyük bir katkı payına sahip olma olasılığı oldukça yüksektir. Bu bağlamda önemli bir tarih ve kültür merkezi olan Çanakkale; mevcut doğal, tarihi ve kültürel potansiyeli ve özellikleriyle yerli ve yabancı bir çok ziyaretçinin ilgisine açıktır. İlin sahip olduğu tüm doğal, tarihi ve kültürel kaynakların yerinde, akılcı ve planlı bir biçimde geliştirilmesi ve koruma-kullanma prensibi çerçevesinde turizm ve rekreasyonel etkinliklere açılması gereklidir.

Bu çalışma ile jeopolitik konumu, geçmişte değişik uygarlıklara ve kültürlere sahne olmuş toprakları, zengin kıyı dokusu, doğal müzeyi tamamlayan tarihsel doku içindeki önemli doğal ve kültürel kaynaklarıyla Çanakkale ilinin doğal, tarihi ve kültürel potansiyelinin saptanması ve buna bağlı olarak turizm ve rekreasyon aktivitelerine kaynak teşkil edebilecek kullanımlarının ve bilinçli kullanımına yönelik stratejilerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

2004, 146 sayfa

ANAHTAR KELİMELEER: Çanakkale, peyzaj planlama, rekreasyon, turizm

ABSTRACT
Master Thesis

**THE INVESTIGATION OF THE NATURAL AND CULTURAL POTENTIAL
OF THE CANAKKALE PROVINCE IN TERMS OF TOURISM AND
RECREATIONAL USAGE**

A. Esra ÖZEL

Çanakkale Onsekiz Mart University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Landscape Architecture

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Abdullah KELKİT

Urban areas, that have natural, historical and cultural properties that are attractive to tourists, have the greatest potential not only for tourism but also for recreational activities. These areas already cover most of the touristic activities while their potential for recreational tourism is high as well.

Canakkale is rich in natural, historical and cultural attributes. These properties of the city create the high potential to increase the tourism income in the region. Canakkale, which is rich in these concepts tend to attract many local, national and foreign tourists. The development of all natural, historical and cultural resources of the city based on a logical and sensible plan should be done and these resources should be opened for tourism and recreation based uses within the frame of conservation and usage principles.

It was aimed at determining the natural, historical and cultural potential of the city of Canakkale, the usage potential for tourism and recreational activities in relation to the city's natural, historical and cultural potential and at developing strategies to the use of resources consciously in the city of Canakkale which is an important place with its settlements for different civilizations and cultures, its rich coastal and natural structure.

2004, 146 pages

KEY WORDS:Canakkale, Landscape planning, recreation, tourism

1.GİRİŞ

Günümüzde turizmin kentsel gelişimdeki katkısı oldukça geniş yer tutmaktadır. Özellikle ekonomik yapılanmaya olan birinci derecede katkısı sebebiyle, kentlere ilişkin planlama kararlarında turizm öncelikli olarak ele alınması gereken bir olgudur. Ekonomik bir sektör olmanın yanında değeri gün geçtikçe artan turizm olgusu; yarattığı bütün olumsuz etkilere rağmen, gelişen ve gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasında birinci derecede öneme sahiptir.

Her geçen gün biraz daha gelişen ve yenilenen turizm sektöründe doğal ve kültürel değerlere sahip kentsel yerleşimler geçmişte olduğu gibi bugün de turizm ve rekreasyon aktivitelerinin gelişmesinde en büyük paya sahiptir. Bununla birlikte doğal ve kültürel özellikleri ile ön plana çıkan yerleşimlerin genellikle rekreasyonel turizmin gelişiminde de ilk sırayı aldıkları görülmektedir.

Buna rağmen yoğun bir kültürel potansiyeli olan ve günümüzde de sahip olduğu bu mirası en iyi biçimde geliştirme imkanı bulunan birçok yerleşimde ne yazık ki bu anlamda gereken ve istenen çalışmaların yapılmadığı gözlenmektedir. Oysa bir yere ait doğal ve kültürel özellikler, yerinde kullanılıp geliştirildiği zaman gerçek değerini bulmaktadır. Bunun yanında doğal ve kültürel potansiyelin yoğunluğu yapılabilecek birçok rekreasyon ve turizm amaçlı çalışmaya da büyük birer kaynak oluşturmaktadır. Bu noktada dikkat edilmesi gereken en önemli konu söz konusu kaynakların yerinde ve doğru bir şekilde kullanılıp geliştirilmesidir.

Doğal ve kültürel potansiyelin doğru ve yerinde kullanılıp geliştirilmemesi, peyzaj planlama ilkeleri dahilinde değerlendirilmemesi, kentlerin doğal gelişim sürecini olumsuz etkilemektedir. Koruma ve geliştirme olayı dar bir çerçevede düşünülmemeli; tarihi yapılar çevreleri ile ele alınarak kent içinde uyum sağlanmalıdır. Kültürel yapılar ile yapılması düşünülen çalışmalar; kültürel devamlılığı sağlamanın yanı sıra, modern kentin gereksinimlerini de karşılamalıdır. Bu bağlamda yapılan ve yapılması düşünülen bütün rekreasyon ve turizm amaçlı çalışmaların temeli; doğal ve kültürel kaynak değerlerinin korunarak kullanılması esasına dayanmalıdır.

Sonuçta turizm ve rekreasyon çoğu zaman birbirlerinin sınırları içerisinde gelişebilen ve temelde aynı kaynak değerlerini kullanabilen iki olgudur. Birbirinin gelişimini sürekli destekleyen ve çıkış noktaları benzer nedenlere dayanan bu iki olgu,

mevcut bütün kaynak değerlerini kendini geliştirip beslemek adına sonuna kadar kullanmaya çalışacaktır.

Bu noktada önemli olan doğal ve kültürel potansiyele sahip yerleşimlerde; doğal gelişim süreci bozulmaksızın kentin rekreasyonel kullanımlar ve turizm açısından nasıl geliştirilebileceğinin araştırılması ve buna yönelik çalışmaların titizlikle yapılmasıdır. -Troas, Neandria, Dardanos Tümülüsü, Abydos, Chryse, Lamsakos, Sestos, Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı'ndaki Anıt ve Şehitlikleri, Kazdağı, Şahinderesi Kanyonu, Gökçeada ve Bozcaada gibi doğal ve kültürel zenginliklere sahip olan ve otantik özelliğini günümüze kadar koruyan önemli bir yerleşim merkezidir (Gürdal, 1997).

Doğal ve kültürel değerleri bünyesinde barındıran ve bu değerlerin bütünleştiği, beraber bir doku oluşturduğu, adeta açık doğal müze durumunda olan Çanakkale, bu zenginliklerine rağmen rekreasyonel planlama açısından istenilen düzeyde değildir. Çünkü Çanakkale ili, iki kıtada yer alan jeopolitik konumuyla, tarihte Homeros'un "İlliada ve Odysseus" destanlarına ve sayısız mitolojik efsanelere konu teşkil eden, geçmiş M.Ö. 3000 yılına dayanan Troia'sı, yakın geçmişte Türk insanının kahramanca direnişine sahne olan toprakları, bunun getirdiği zengin kültür birikiminin yanı sıra doğal değerler açısından da büyük çekicili

9737 km² yüzölçümüne sahip Çanakkale ili; Troia, Assos, Aleksandreia k göstermesi ile turizm ve rekreasyon açısından önemli bir potansiyele sahiptir.

Çanakkale ilinin sahip olduğu doğal ve kültürel potansiyele rağmen, günümüze kadar beklentilere karşılık gelebilecek seviyede ve önemde çalışmanın yapılmadığı gözlenmektedir. Yoğun bir doğal ve kültürel potansiyele sahip yerleşim alanlarının geliştirilmesinin temel hedef ve amacı; yapı elemanları ile doğal-kültürel peyzaj elemanları arasındaki ilişkiyi korumak, tanımak ve geliştirmek olmalıdır. Bu çalışma ile jeopolitik konumu, geçmişte değişik uygarlıklara ve kültürlerle sahne olmuş toprakları, zengin kıyı dokusu, doğal müzeyi tamamlayan tarihsel doku içindeki önemli doğal ve kültürel kaynaklarıyla Çanakkale ilinin doğal ve kültürel potansiyelinin saptanması ve buna bağlı olarak turizm ve rekreasyon aktivitelerine kaynak teşkil edebilecek kullanımlarının ve bilinçli kullanımına yönelik stratejilerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Bu amaçla; ilk olarak turizm ve rekreasyon kavramlarının tanımı, özellikleri, türleri ve sınıflandırmaları konusunda, ikinci olarak ise araştırma alanının doğal peyzaj özellikleri ile alana ilişkin sosyo-kültürel ve ekonomik yapı özellikleri hakkında

ayrıntılı literatür taraması yapılmış ve mevcut bilgiler ortaya konulmuştur. Daha sonra ise, çalışma alanındaki doğal ve kültürel kaynaklar incelenerek turizm ve rekreasyonel kullanım açısından değerlendirilmiş ve çeşitli öneriler geliştirilmiştir.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Turizm ve rekreasyonel kullanımın belirlenmesine yönelik olarak dünyada ve ülkemizde yapılan çalışmalara bakıldığında; konuya ilişkin birçok incelemenin ve değerlendirmenin yapıldığı görülmektedir. Çanakkale ili de bu konuda değerlendirilmeye açık bir yerleşim olmasına karşın, konu ile ilgili kapsamlı bir araştırmanın bulunmadığı gözlenmektedir. Yapılan bu çalışmaya kaynak teşkil etmesi ve konuyla ilgili genel bilgilendirme yapması bakımından doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkili birçok yerli ve yabancı literatür taranmış ve aşağıda kaynak özetlerine yer verilmiştir.

Peters (1969), “Uluslararası Turizm” konulu çalışmasında, ülke ya da bölgelerin sahip oldukları çekicilikleri o ülke ya da bölgenin rekreasyonel turizmi açısından sınıflandırmıştır. Buna göre çekicilikler, doğal ve insan yapısı olmak üzere iki kategoride ele alınmıştır.

Hall (1971), “Rekreasyon Kaynakları Olarak Ormanlar” konulu çalışmasında, ormanların rekreasyon açısından önemlerini vurgulayarak, ormanlar içinde bölgesel rekreasyon planlarında otoparklar, kamping ve karavanlar için uygun yerler; spor yapma, balık tutma ve avlanabilmek için çeşitli alanlar ayrılması gerektiğini belirtmiştir.

Appleton (1974), “Serbest Zaman Araştırması ve Politikası” konulu çalışmasında, kentsel alanlar bünyesinde mevcut halka açık ve özel rekreasyon alanlarının yenilenmesi-iyileştirilmesi, rekreasyonel olanakların, nitelik ve niceliklerinin artırılması açısından önemli bir fırsat olduğunu belirtmiştir. Mevcut rekreasyonel olanaklar için en iyi kullanım hedefine ulaşabilmenin, yapılacak maliyet-yarar ilişkilerinin objektif analiziyle mümkün olduğunu vurgulamıştır.

Gold (1980), “Rekreasyon Planlama ve Tasarımı” konulu çalışmasında; rekreasyon alanında kaynakların kullanılabilir olmasının kalitenin yaratılmasında tek başına etken olmadığını belirtmiş, kaynağın kullanılabilir olmasının yanı sıra, kullanım süresi içerisinde ve sonunda kullanıcıyı tam anlamıyla tatmin edebilme niteliğinin de önem kazandığını vurgulamıştır.

Köseoğlu (1981), “Türkiye’de Çevre Koruma ve Rekreasyon” konulu çalışmasında çağdaş insanın temel gereksinmesi olan rekreasyonla ilgili planlama çalışmalarının çevre korumayla çok yakın ilişkide bulunduğunu, ayrıca bununla ilgili

etkinliklerin ülkemiz kalkınmasında büyük umutların bağlandığı turizm sektörünün tek dayanağı olduğunu belirtmiştir.

Simonds (1983), çalışmasında; rekreasyonel alanların planlanması ve düzenlenmesinde kalite olgusunu sağlamak açısından serbest zamanda yapılan aktivitelerin sınıflandırılmasının büyük yarar sağlamakta olduğunu belirtmiş; rekreasyon alanının içerdiği bitki örtüsü, su yüzeyleri, çekici manzaralar, yaban hayatı gibi unsurlara bağlı olarak yapılan eylemleri çevreye dayalı rekreasyon aktiviteleri olarak sınıflandırmıştır.

Kuyululu (1987), “**Kastamonu Örneğinde Doğal, Tarihsel ve Kültürel Çevrenin Korunması İmkanları Üzerine Bir İnceleme**” konulu çalışmasında genelde ülke ekonomisinin önemli ölçüde turizm ile desteklenmeye çalışıldığı düşüncesinden hareketle doğal, tarihsel ve kültürel açıdan büyük değer taşıyan Kastamonu kenti ve yakın çevresinin verilerini irdelemeyi ve devamlı dışarıya göç veren yöreye turizm aracılığıyla sosyal ve ekonomik yönden katkıda bulunabilmeyi amaçlamıştır.

Haleplioğlu (1988), “**Amasya Tarihsel Kent Peyzajının Korunması ve Karadeniz Bölgesi Turizmi Açısından Değerlendirilmesi İmkanları Üzerine Bir Araştırma**” konulu çalışmasında tarihi dokunun kullanıma açılarak değerlendirilmesi ve özellikle turizm içinde hizmet vermesinin gerekli olduğu belirtilmiş, Amasya tarihsel kent peyzajının çağdaş koruma anlayışı içerisinde koruma ve kullanım ile bağdaştırılarak değerlendirilmesi ve korunması gerektiğini ortaya koymuştur.

Pearce (1983), “**Turist Gelişimi**” konulu çalışmasında; turizmin toplumsal ve kültürel etkilerini; nüfus yapısı üzerindeki etkiler, meslek türlerinin ve şekillerinin dönüşüme uğraması, değerlerin dönüşüme uğraması, geleneksel hayat tarzı üzerindeki etki, tüketim kalıplarının değiştirilmesi ve turiste sağlanan kazançlar şeklinde sıralamıştır.

Kaplan (1991), “**İzmir-Tuzla Kuş Cennetinin Rekreasyonel ve Turistik Yönden Değerlendirme Olanakları Üzerine Araştırmalar**” konulu çalışmasında kompleks yapı gösteren alanın çeşitli kullanımlarına değinerek buradaki doğal ve kültürel yapıya zarar vermeksizin yörenin bütün olarak algılanıp görsel/estetik değerler ve peyzaj esas alınarak rekreasyonel ve turistik yönden kullanımı ile ilgili değerlendirmelerde bulunmuştur.

Oğuz (1991), “**Sinop Sahil Şeridinin Turizm-Rekreasyon Olanaklarının Saptanması Turistik ve Rekreatif Gelişmelerin Çevre ile Etkileşiminin**

İrdelenmesi” konulu çalışmasında ülkemizde giderek artan turistik ve rekreatif gelişmelerin çevre ile etkileşimini ele almış, turizmin henüz tam olarak gelişmediği Sinop kenti ve yakın çevresinin doğal, sosyo-ekonomik ve kültürel yapısını inceleyerek, turistik ve rekreatif olanakları saptamıştır. Buna bağlı olarak mevcut ve olası turistik ve rekreatif gelişmelerin çevre üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini inceleyerek sorunları belirlemiş ve öneriler geliştirmiştir.

Yazgan ve Erdoğan (1992), “Tarihi Çevrelerde Peyzaj Planlama” amaçlı çalışmalarında, çevre ve koruma kavramlarını tanımlayarak kentsel korumanın önemine değinmişler, tarihi çevrelerde peyzaj planlamanın yeri ve önemini açıklayıp, konu ile ilgili proje örnekleri üzerinde değerlendirmeler yapmışlardır.

Yazgan (1992), “İhlara Vadisinin Doğal ve Kültürel Değerlerinin Saptanması, Korunması ve Geliştirilmesi Üzerinde Bir Araştırma” konulu çalışmasında İhlara Vadisi ve kanyonun taşıdığı doğal ve kültürel tüm özellikler, Peyzaj Mimarlığı açısından irdelenerek, ilginç peyzaj özelliklerini belirlemiş, makro ölçekte koruma ve geliştirme önerileri saptamıştır.

Albayrak (1993), “Cunda/Alibey Adası (Ayvalık)’nın Turistik ve Rekreatif Potansiyelinin Saptanması ve Değerlendirme Olanakları Üzerinde Araştırmalar” konulu çalışmasında Cunda/Alibey Adası’nın halihazırda Türkiye’nin önemli bir rekreasyon bölgesi olup, turizm ve rekreasyon potansiyeli bakımından ayrıcalığı bir öneme sahip olduğunu belirtmiştir. Çalışma kapsamında bölgenin çeşitli kullanımlar nedeniyle tahrip edildiği ve bölgede peyzaj planlama çalışmalarının uygulanmasının gerekli olduğunu saptamıştır.

Dabır (1993), “Göreme ve Yakın Çevresinin Doğal Kültürel ve Estetik Özelliklerinin Koruma-Kullanım Dengesi Açısından Değerlendirilmesi Üzerinde Bir Araştırma” konulu çalışmasında Kapadokya’nın genel özelliklerini, Göreme ve yakın çevresinin sahip olduğu doğal, kültürel ve estetik değerlerini, bu değerlerin genel yerleşme dokusu içinde bozulma nedenlerini ve çözüm önerilerini ortaya koymuş; bu konuda yeni kararlar ve politikalar üretilmesini önermiştir.

Karadeniz ve ark. (1994), “Doğa Koruma Alanlarında Turizm Planlaması” konulu çalışmalarında, çevrenin ve özellikle doğanın, doğal kaynakların kullanılması sonucu ortaya çıkan zararlanmanın en aza indirilmesinin, günümüzde bireysel bazdan uluslararası platformlarda tüm ülkelerin tartıştığı bir olgu haline geldiğini ve buna paralel olarak koruma kavramının önem kazandığını ifade etmişlerdir. Ülkemizde ve

dünyada turizmle ilgili eğilimler dikkate alındığında doğa koruma alanlarında turizmin yönlendirilmesi ve turizmin getireceği faydalardan yararlanılmasının gerektiğini, ancak bu yönlendirmenin doğal kaynakların ve değerlerin, dolayısıyla turizmin sürdürülebilirliğini sağlayacak şekilde olması gerektiğini vurgulamışlardır.

Demirel (1996), “Çoruh Havzası (Yusufeli Kesimi) Doğal ve Kültürel Kaynak Değerlerinin Turizm ve Rekreasyon Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi” konulu araştırmasında; rekreasyon ve turizm hareketlerinin toplumların gelişme ve ilerlemelerine koşut bir gelişme ve farklılaşma göstermekte olduğunu ve toplum yaşamında her geçen gün önemi artan temel gereksinimler olarak yerini aldığını belirtmiştir. Çoruh Nehri Yağış Havzası'nın oluşturduğu bölgenin Yusufeli Kesimi'nin bakir peyzaj değerleri ile rekreasyon ve doğa turizmi etkinliklerinin gerçekleştirilebileceği ayrıcalıklı potansiyel alanlardan biri olduğunu vurgulamıştır. Yapmış olduğu bu araştırma ile, bölgenin doğal ve kültürel değerleri ile halkın genel rekreatif davranışlarını saptamaya çalışmıştır.

Erdoğan ve Dilaver (1996), “Turizm Çevre Dengesi için Eko-Turizm” konulu araştırmalarında; turizm hareketinin genelde doğa-çevre-kültür dengesinin duyarlı olduğu yörelerde gelişmesi nedeni ile turizm-çevre koruma arasında karşılıklı bir etkileşimin söz konusu olduğunu, ancak bu gelişimin çoğu durumda değerlerin korunması amacı ile ters düştüğünü ifade etmişler, ülkemizde de zengin doğal değerler, kültür mirası ve özellikle kıyı yerleşimlerinin yanlış planlama ve kullanımlar sonucu özgün değerlerini kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya olduklarını vurgulamışlardır.

Gürdal (1997), “Çanakkale İlinin 2000'li Yıllarda Türkiye'de Sürdürülebilir Turizm ve Kalkınma Olgusu İçindeki Yeri Önemi” konulu çalışmasında, Çanakkale'nin ekolojik ve turistik açıdan analizini yaparak yörenin turizm varlıklarını ve özelliklerini ortaya koymuş, bu varlıklardan koruma-kullanım dengesi esasına göre faydalanmanın yörede “Turizm ve Kalkınma” olgusu açısından hayati önem taşıdığını vurgulamıştır. Sonuç olarak Çanakkale'de turistik talebin karşılanması konusunda çözüm önerileri getirmiştir.

Kelkit (1996), “Tortum Gölü ve Şelalesinin Rekreatif Alan Kullanım Potansiyelinin Belirlenmesi Üzerinde Bir Araştırma” konulu araştırmasında ülkemizin rekreatif alanlar bakımından zengin bir potansiyele sahip olduğunu ve suya bağlı rekreasyonun son yıllarda önemli bir faaliyet alanı haline geldiğini vurgulamıştır. Tortum Gölü ve Şelalesi'nin de bu bakımdan suya bağlı rekreatif alan

mekanlar içerisinde önemli bir yer tuttuğunu belirterek söz konusu alanın rekreasyonel alan kullanım potansiyelini ortaya koymuştur.

Dökmeci (1997), “Çevre Yönetimi Bağlamında Sürdürülebilirlik Kriterlerinin Çanakkale Örneğinde İrdelenmesi Üzerinde Bir Araştırma” konulu çalışmasında sürdürülebilir kalkınma ve kriterlerini birçok yönden incelemiştir. Bu incelemeleri, Çanakkale ilindeki tabii ve yapay çevrede sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi, çevre ve hayat kalitesinin yükseltilmesi doğrultusunda; hava, su, toprak, turizm, sanayi ve enerji kaynakları gibi doğal ve kültürel çevredeki kirlenmenin ve tahribatın önlenmesine yönelik çalışmaların yönetimi bağlamında ortaya koymuştur.

Kumbur (1997), “Tarihi Çevrelerin Korunması ve Karşılaşılan Sorunlar” konulu çalışmasında tarihi eserlerimizin korunması, bakımı, geçmişe ait değerler birer kültür ve bilgi hazinesi olan, dün bugün ve yarın için sürekliliğini sağlayan tarihi çevre sorunlarının günümüzde çevre sorunları arasında önemli bir yer tutmakta olduğunu belirtip, tarihi çevrelerin korunmasında karşılaşılan sorunları ana hatlarıyla ortaya koymaya çalışmıştır.

Savcı (1997), “Potansiyel Turizm Pazarı Olarak Çanakkale İlinde Turizmi Geliştirme Olanakları” konulu çalışmasında Çanakkale ilinde öncelikle gençlik, kongre, sağlık, üçüncü yaş ve yat turizminin gelişmesine olanak sağlayacak turizm yatırımlarının yapılması halinde il turizminin gelişebilmesinin önemi ve gerekliliği üzerinde durmuştur. Çalışmada gelişebilecek turizm aktivitelerinin il ekonomisine olumlu katkısı ve istihdamı arttırması yanında Çanakkale’de turizm-çevre etkileşiminin olumlu ve olumsuz yönlerinin araştırılmasını amaçlamıştır.

Ulusoy (1997), “Foça Özel Çevre Koruma Bölgesinin Turizm Gelişimi Açısından İrdelenmesi” konulu çalışmasında sürdürülebilir kalkınma prensibinin doğal ve kültürel varlıkların korunmasına katkısını ve aynı zamanda bunun turizm ve rekreasyon dengesini sağlayacak bir planlama metodu ile Foça’nın turizm ve rekreasyon potansiyeli içinde ortaya konulmasını amaçlamıştır.

Erdoğan ve ark. (1999), “Mardin Kenti Peyzaj Potansiyelinin Saptanması ve Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma” konulu çalışmalarında, Mardin kenti peyzaj potansiyelinin saptanması amacı ile gerek yurt içi, gerekse yakın çevredeki her türlü doğal ve kültürel kaynağı geçmişteki ve günümüzdeki durumları itibarı ile inceleyerek değerlendirmişlerdir. Ortaya çıkan bulguları araştırma alanı ve çevresiyle ilgili daha önceki proje ve imar planları ile karşılaştırmışlardır. Sonuçta bu plan ve

projelerle ve alanın sosyal yapısı ile uyumlu bölgesel, kentsel ve turizme yönelik çeşitli öneriler geliştirmişlerdir.

Yeşilgöz (1999), “Türkiye’de Yat Turizminin Mevcut Durumu ve Çanakkale İlinde Yat Turizmini Geliştirebilme Olanakları” konulu çalışmasında Türkiye yat turizminin mevcut durumunu genel olarak Akdeniz ülkeleri ile kıyaslama yaparak ele almış; temel sorunlar ve çözümün gerekliliği üzerinde durmuştur. Amaç olarak; Çanakkale’nin 671 km. uzunluğundaki sahil şeridi ve yatçıların aradığı niteliklere sahip zengin yat turizmi potansiyelini ortaya koymuştur. Buna bağlı olarak Çanakkale ilinde yat turizminin gelişmesinin gerekliliği ve gelişebilme olanaklarını araştırarak, turizm-çevre etkileşiminin olumsuzluklarını da göz önünde tutarak il ekonomisine katkı sağlayacak yönlerini araştırmıştır.

Erdoğan (2000), “Sürdürülebilir Turizm ve Kültür Kaynaklarının Turizm Amaçlı Kullanımı” konulu çalışmasında; insan aktiviteleri sonucu oluşan çevresel zararlanmadan kaçınmak ve dünya kaynaklarının uzun vadedeki kullanımını planlamanın sürdürülebilir turizmin bir gereği olduğunu ve bu kaynakların gelecek nesillere aktarımının yaşamsal önem taşıdığını, turizmin ulusal, bölgesel ve yöresel boyutlarda sağladığı ekonomik yararların gözardı edilemeyeceğini belirtmiştir. Ancak bu sektörün temeli olan doğal ve kültürel kaynakların her gün biraz daha yok olmakta, geleneksel değerlerin ise yitirmekte olduğunu da vurgulamıştır. Sürdürülebilir turizmin gelişiminin aynı zamanda “yeşil turizm”, “alternatif turizm”, “eko-turizm” ve “sorumlu turizm” olarak da adlandırılabilir yaklaşımlar ile çevre, ekonomi ve kaynak kullanımının denge ve entegrasyonu getirdiğini ve sürdürülebilir turizm gelişiminin başarılı olmasının turizm-çevre uyumuna bağlı olduğunu açıklamıştır.

Kalem ve Çelem (2000), “Doğal ve Kültürel Değerlerin Korunabilmesi İçin Turizm Potansiyelinin Belirlenmesinde Bir Yöntem Yaklaşımı” konulu çalışmalarında, turizm alan ve merkezlerinin ilan edilmesinde ve benzeri planlama süreçlerinde, alanın turistik kullanım değerinin yanı sıra doğal ve kültürel değerlerinin korunmasını da bir girdi olarak hesaba katmak gerektiğini belirtmişlerdir. Böylece bir bölgenin veya alanın “kullanılabilir turizm potansiyeli” ni ortaya koyacak bir yöntemin geliştirilmesini ve böylece ulusal turizm politikalarının sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda şekillendirilmesini amaçlamıştır.

Karademirler (2000), “Sürdürülebilirlik İlkeleri Çerçevesinde Turizm Gelişmelerinin Antalya-Tekirova Beldesi Örneğinde İncelenmesi” konulu

çalışmasında sürdürülebilir turizmin önemini ortaya koyarak Tekirova'daki turizm gelişmelerinin ve hazırlanan planların sürdürülebilir nitelikler taşıyıp taşımadığını irdelemiştir.

Korkut ve ark. (2000), “Tekirdağ Merkezindeki Tarihi Çevrenin Peyzaj Planlama İlkeleri Açısından İrdelenmesi” konulu çalışmalarında, tarihsel gelişim süreci içerisinde, Tekirdağ'ın sahip olduğu geleneksel kent dokusunun, kültür varlıklarının ve tarihi mirasının kullanım potansiyeli değerlendirilirken, peyzaj planlama ilkelerinin dikkate alınmadığını belirtmişlerdir. Tekirdağ'daki eski kent dokusunun mimari ve işlevsel öğelerini araştırmışlar ve bu amaçla tarihi anıtların yer aldığı cadde ve sokakların fiziki durumu, işlevi, tarihi özelliği ve görsel özelliklerini irdelemiştir. Sonuç olarak tarihi çevrenin kent bütünü içinde özelliklerini bozmadan kullanılmasının ana amaç olarak benimsenmesini vurgulamışlardır.

Özözen (2000), “Çanakkale İli Hidrotermal Potansiyeli ve Sorunları” konulu çalışmasında ülkemizde sağlık turizminin temelini jeotermal suların oluşturduğunu, Çanakkale'de potansiyeli yüksek olan bu kaynaklardan yararlanma imkanlarının yaratılmadığını belirtmiştir. Buna dayanarak bir turizm kenti olan Çanakkale'nin birçok yerine dağılmış olan kaplıca ve ılıcaların potansiyellerini ortaya çıkararak turizm coğrafyası açısından değerlendirmiştir.

Türk ve Kırzioğlu (2000), “Bölgesel Turizm Gelişimi Açısından Doğal, Tarihsel ve Arkeolojik Alanların Önemi, Göller Bölgesi Örneği” konulu çalışmalarında yapılan araştırmalar,değerlendirmeler ve incelemeler sonucu tarihsel ve arkeolojik alanların, bunun yanında doğal güzelliklerin de oldukça yoğun olduğu Göller Bölgesi'nin turistik gelişime açık bir bölge olma özelliği ve potansiyeli taşıdığını belirtmişlerdir. Göller Bölgesi örneğini ele alarak bölgesel turizm gelişimi açısından doğal, tarihsel ve arkeolojik alanların önemi üzerinde durmuşlardır.

Yılmaz ve Gülez (2000), “Bartın - İnkumu Kıyı Yerleşiminin Peyzaj ve Turizm Potansiyeli Yönünden İrdelenmesi” ne yönelik yapmış oldukları araştırmada, Bartın-İnkumu kıyı yerleşiminin rekreasyon ve turizm potansiyelini incelemiştir. Çevreye duyarlı sürdürülebilir turizm planlamalarının yapılabilmesi için daha akılcı ve ekonomik yatırımların geliştirilmesi gerektiğini belirtmişler ve anılan yerleşimin gelişimine öncülük edecek çözüm önerileri getirmişlerdir.

Baştanlar (2001), “Ekoturizmin Göksu Deltası Örneğinde İrdelenmesi” konulu çalışmasında öncelikle turizmin tanımı, gelişimi, turizm endüstrisindeki

eğilimler, bugünkü durum ve turizm ile çevre ilişkisi ele alınmaktadır. Çevresel değerlerin kaynak olarak kullanıldığı turizm sektöründe, gün geçtikçe artan çevre sorunlarına alternatif olarak şekillenen sürdürülebilirlik yaklaşımlarından birinin de ekoturizm olduğunu belirtilmektedir.

Çelebi (2001), “Ülkemizde Arkeolojik Sitlerin Korunması ve Sorunlarına Peyzaj Mimarlığı Açısından Genel Bir Bakış” konulu çalışmasında Türkiye’de bulunan arkeolojik sitlerin genel durumunu ortaya koyarak ve tahrip olan tarihi zenginliklerimizin koruma ve kullanma koşullarını belirlemiştir. Ayrıca arkeolojik alanlarımızın sorunlarını saptayarak bunlara ilişkin çözüm önerileri geliştirmiştir.

Dokumacı (2001), “Tekirdağ Kentsel Sit Alanının Peyzaj Mimarlığı ve Turizm Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma” konulu çalışmasında tarihsel mekanların zaman içerisinde fiziksel, kültürel, sosyal, ekonomik ve estetik değer yargılarıyla şekillenmiş alanlar olarak bu özellikleriyle kentin fiziksel ve sosyal yapısı içinde birer düğüm noktası konumunda olduğunu belirtmiştir. Günümüz koşullarında bu tür alanların yaşatılması ve geliştirilmesinin koruma uygulamalarının doğruluğuna bağlı olduğunun üzerinde durmuş; geleneksel yaşam tarzlarıyla şekillenmiş Tekirdağ Kentsel Sitinin geliştirilerek sürdürülebilmesi için çevresel özelliklerin turizm potansiyeli ile birlikte değerlendirilerek korunmasını amaçlamıştır.

Keleş (2001), “Isparta-Yalvaç, Pisidia Antiocheia Antik Kenti ve Yakın Çevresinin Peyzaj Mimarlığı ve Turizm Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi” konulu çalışmasında Pisidia Antiocheia antik kentinin yer aldığı Isparta-Yalvaç İlçesi ve yakın çevresinin doğal ve kültürel özelliklerini inceleyerek ilçenin tarihi süreç içindeki gelişimini irdelemiştir. Kentin süreç içinde de önemini koruyabilmesi için yapılması gereken çalışmaları belirleyerek gerek peyzaj mimarlığı gerekse turizm potansiyeli konusunda öneriler geliştirmiştir.

Sertkaya (2001), “Bartın İli Kıyı Bölgesinin Turizm ve Rekreasyon Potansiyelinin Saptanması ve Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma” konulu çalışmasında doğal ve tarihi çevre değerleri ile sosyo-kültürel özelliklere sahip alanların turizm ve rekreasyon hareketlerine olanak sağlayan ortamlar olduğunu belirtmiş ve turizm ve rekreasyon etkinliklerinin bu tür ortamların çekiciliklerine bağlı gelişerek doğal ve kültürel çevreyi kullandığını ortaya koymuştur. Buna bağlı olarak çalışma alanının doğal ve kültürel özelliklerini analiz etmiş, yapılan analiz doğrultusunda

çalışma alanının doğal ve kültürel özelliklerinin korunduğu ve kullanıldığı, aynı zamanda bölge ve ülke turizmine katkıda bulunacak önerilerin yer aldığı planlama yaklaşımları geliştirmiştir.

Pekcan (2002), “Gökçeada ve Bozcaada’nın Turizm Potansiyelinin Tespiti ve Adalarda Turizmin Gelişme Olanakları” konulu araştırmasında Çanakkale ilinde yer alan; Gelibolu Yarımadası, Troia antik kenti, Alexandria Troas ve Assos gibi tarihi ve turistik mekanların yerli ve yabancı turistler tarafından yoğun bir şekilde ziyaret edilen yerler olmasına karşın Gökçeada ve Bozcaada’nın gerek yerli gerekse yabancı turizm hareketlerinden hak ettiği payı alamadığını belirtmiştir. Bu bağlamda önümüzdeki yüzyılda turizm talebini belirleyen tek seçeneğin çevre olacağı düşünüldüğünde, adalarımızın turistik faaliyetlerin beraberinde getirdiği gürültü, kalabalıklaşma, manzaranın bayağlaşması ve kirlilik gibi olumsuz etkilerden uzak, kapsamlı, dengeli, öncelikli ihtiyaçlara cevap verebilen, sürdürülebilir bir turistik kalkınma modelinin tespit edilerek uygulanmasının yerinde olacağını vurgulamıştır.

Özel ve ark. (2002), “Assos Kıyı Yerleşiminin Turizm Potansiyeli” konulu çalışmalarında tarihsel ve arkeolojik alanların yanı sıra doğal potansiyelin de yoğun olduğu, turizmin olumsuz etkilerinin yozlaştırmadığı, Çanakkale ilinde ender bulunan kıyı yerleşimlerinden biri olan Assos kıyı yerleşiminin doğa, tarih ve kültür üçgeninde mevcut turizme katkıları ve sorunlarını incelemişler, çevreye duyarlı bir turizm gerçekleştirilmesi için çeşitli çözüm önerileri geliştirmişlerdir.

Kelkit (2003), “Çanakkale İlinin Turizm Potansiyeli ve Çeşitlendirilmesi” başlıklı çalışmasında Çanakkale’de turizm potansiyeline sahip doğal, tarihi ve kültürel kaynakların envanteri çıkarılmış, turizm aktivitelerinde çeşitlendirilme amaçlanmıştır.

Kelkit ve Özel (2003), “Sürdürülebilir Turizm-Çevre İlişkisi” konulu çalışmalarında turizmin global anlamda dünyanın en büyük sektörlerinin başında yer aldığını, turizm sektörünün birinci derecede doğal, kültürel ve tarihsel kaynaklara bağlı olarak varlığını sürdüren bir sektör olduğunu, turizmden beklenen ne olursa olsun, önemli olan bu beklentilerin kaynağını oluşturan doğal ve kültürel değerlerin sürekliliğinin korunması gerekliliğini savunmuşlardır.

3. KURAMSAL TEMELLER

3.1. Turizm

3.1.1. Turizmin Tanımı ve Özellikleri

Güler (1978)'e göre; çalışmanın yanında insanların kendilerince özgür olarak kullanabilecekleri boş zamanın önemli bir ihtiyaç olduğu görüşünün yaygınlaşması ve uygulamaya konulmuş olması, günümüz gelişmekte olan ve özellikle gelişmiş ülkelerde, rekreasyon etkinlikleri olarak yeni yaşam biçimleri yaratmıştır. Bu yaşam biçimlerini etkileyen rekreasyon uygulamaları, hem çeşit hem de katılan insanlar bakımından sürekli zenginleşmiştir. İşte bu etkinliklerin en önemli aşamasını turizm oluşturmaktadır (Karaküçük, 1999).

Günümüzde turizm, ülkelerin ekonomik kalkınmalarında birinci etken olarak gördükleri, geleceğe aktarılan en önemli yatırım kaynağı olma özelliği taşıyan ve önemi her geçen gün artan; kaynakları iyi değerlendirildiği takdirde süresiz kazanç ve katkı sağlayabilecek bir sektör konumundadır. Anonim (2002a)'e göre, turizm ve rekreasyon aktiviteleri bölgesel ekonomilerde önemli etkilere sahiptir. Gossling (2002)'de, çoğu gelişen ülkelerin ekonomilerinde çeşitlilik ve ek gelir kaynakları yaratmada turizmde odaklanmış olduğunu belirtmektedir.

Turizmin günümüze kadar yapılan tanımlamalarına bakıldığında anlam olarak oldukça zengin bir içeriğe sahip olduğu ve çok çeşitli amaçlar için yapıldığı görülmektedir. Bununla birlikte turizm hangi amaçla yapılırsa yapılsın turizme kaynaklık eden etmenlere bakıldığında doğal, tarihi ve kültürel kaynakların ilk sıradaki yeri ve önemi hiçbir zaman değişmemektedir.

Turizm global anlamda dünyanın en büyük sektörlerinin başında yer aldığı gibi dünyada en hızlı büyüyen sektör olma özelliğini de taşımaktadır. Turizm sektörü birinci derecede doğal, kültürel ve tarihsel kaynaklara bağlı olarak varlığını sürdüren bir sektördür (Birkan, 2002).

Yapılan bu genel ifadeler doğrultusunda; konunun ana akışına bağlı olarak aşağıda turizmin tanımı ve özellikleri, türleri ve sınıflandırılması ile ilgili detaylı tanımlamalara yer verilmektedir.

Turizme ilişkin tanımlamalar pek çok bilim adamı tarafından çeşitli şekillerde yapılmıştır. Bu yüzden turizmin çok yönlü olma niteliği ve diğer faaliyetlerle kompleks bir etkileşimde bulunması, net bir tanımlama yapılmasını zorlaştırmıştır (Niray, 2002).

Bugün hala her toplumun, her ülkenin kabul edebileceği tek bir turizm tanımından söz edilememektedir. Ancak çağın getirdikleri açısından, kavramsal ve içerik yanında belirli bir noktaya gelinmiştir. Bu noktada turizm, evrensel olarak çalışma koşullarının ortaya çıkardığı dinlenme gereksiniminin, yine çalışmanın yarattığı para ve zaman olanakları ile kişinin yaşadığı kent ya da ülke dışında karşılanması olgusudur (Çubuk, 1981; Sertkaya'dan, 2001).

Turizm sözcüğünün dil bilimine ilişkin kökleri Latince sözcüklerden türemektedir. Bunlar; “tornare”, yuvarlaklar yaparak dönmek ve “tornus”, dönmek, yuvarlanmak anlamındadır. Bundan dolayı, dairesel hareket, oturulan yerin değiştirilmesiyle ilgilidir. Avrupa dilleri, “turizm” sözcüğünü Fransızca “dairesel kule” ve “başlangıç noktasına geri dönülen dairesel yolculuğu” ifade eden “tour” sözcüğünden almıştır. “Tour” sözcüğü, Fransızca “tourisme”; İtalyanca “tourismo”; Almanca “tourismus” (fremdenverkehr sözcüğünün yerine geçmiştir.); İngilizce “tourism”; Rusça “turizm” sözcüklerinin kökeni olmuştur (Mieczkowski, 1990; Yılmaz'dan, 1999).

Turizm kavramı, bilim adamlarının ilgisini, XIX. yy.'ın sonlarından itibaren, turizmin yaygınlaşması ile birlikte çekmeye başlamıştır. Bu konuda 1883'te E. Guyer Freuler tarafından Zürih'te yayınlanan makale ilk olma özelliğini taşımaktadır. 1884'te Avusturya'da düzenlenen bilimsel toplantıda, turizmin iktisadi bir faaliyet olarak kabul edilmesi kararlaştırılmıştır. Bu dönemin turizme bakış açısı hakkında, 1905 yılında E. Guyer tarafından yapılan tanım fikir vermektedir. Almanca ilk tanım olma özelliği de taşıyan bu tanıma göre, modern anlamda turizm; “ticaret, endüstri ve küçük sanatların gelişmesi ve mükemmelleşmesi üzerine özellikle halkların ve toplumsal sınıfların daha çok kaynaşmasının sonucu olarak artan dinlenme, hava değişikliği ihtiyacı ve çevre güzelliğine uyanan eğilim, doğadan zevk almaya dayanan yakın zamanların olayıdır” (Toskay, 1989; Niray'dan, 2002).

Genel bir ifade ile turizm; kazanç sağlama eğilimine yönelik olmamak ve sürekli yerleşmemek koşulu ile yabancıların bir yere seyahatleri ile konaklamaları sonucu ortaya çıkan olay ve ilişkilerin bir bütünüdür (Niray, 2002). Akoğlu (1971)'nin yapmış olduğu diğer bir genel tanımlamaya göre ise; turizm, genel olarak devamlı yaşanan yer

dışında tüketici olarak tatil, dinlenme, eğlenme gibi ihtiyaçların giderilmesi amacıyla yapılan seyahat ve geçici konaklama hareketidir.

Bir çeşit rekreasyonel faaliyet olarak da tanımlanabilen turizm; serbest zamanlarda yaşanan çevreden ayrılarak, değişik çevreler ve rekreasyon imkanları yakalamak ve onlardan zevk almak için en az bir gece ve daha fazla konaklamak suretiyle yapılan gezilerdir (Anonim, 1970; Gülez'den, 1986).

Turizmin diğer meslek dallarıyla da ilişkisini ortaya koyan ve buna göre bir tanımlama yapan Usta (1997)'ya göre turizm bilimi, iktisat, işletme, maliye, politika, hukuk, mimarlık, çevre bilimi, insan topluluklarını, toplumların gelişimini ve yapısını inceleyen bilim dalı olan sosyoloji, toplumların nüfus yapısını, dağılımını ve özelliklerini inceleyen bilim dalı olan demografi, insanların davranışlarını, bu davranışları yönlendiren faktörleri ve ruhsal yönlerini inceleyen bilim dalı olan psikoloji ve benzeri birçok bilim dalından yararlanarak, insanın yaşadığı yer dışında geçici konaklama ve seyahatlerden doğan tüm olay ve ilişkileri bilimsel yöntemlerle ele alan ve inceleyen bir sosyal bilim dalıdır (Keleş, 2001).

Anonim(1989)'a göre, Dünya Turizm Örgütü (WTO)'nün ziyaretçi, turist ve ekskürsionist (günübirlikçi) kavramlarına getirdiği açıklamalara yer vermek, turizm olgusunun daha iyi anlaşılması konusunda katkı sağlayacaktır (Karaküçük, 1999).

Ziyaretçi; devamlı ikamet ettiği ülkeden başka bir ülkeyi bir gelir elde etmek amacı dışında, herhangi bir nedenle ziyaret eden kişidir.

Turist; para kazanma amacı olmaksızın; dinlenmek, eğlenmek ya da kültürel, bilimsel, sportif, idari, diplomatik, dinsel, sağlık ve benzeri nedenlerle oturduğu yer dışına geçici olarak çıkan ve tüketici olarak belirli bir süre seyahat ettikten sonra, yeniden yerleşim yerine dönen kimseye denir.

Kısa süreli ziyaretçi-günübirlikçi (Ekskürsionist); ziyaret edilen ülkede yirmi dört saatten az kalan geçici ziyaretçilere denir.

Rekreasyonun önemli bir alanını oluşturan turizmin beş temel özelliği bulunmaktadır (Barutçugil, 1984; Karaküçük'den, 1999):

1. Turizm, bir dizi olay ve ilişkinin bir bütünüdür. Bunlardan yalnızca biri değildir.
2. Bu olaylar ve ilişkiler, çeşitli yerlere seyahat eden insanların, bu hareketlerinden ve buralarda konaklamalarından kaynaklanır. Bu özellik konunun dinamik yönünün seyahat, statik yönünün ise konaklama olduğunu göstermektedir.

3. Seyahat ve konaklama, normal olarak yaşanan ve çalışılan yerlerin dışındaki yerlerde olmaktadır. Böylelikle, seyahat edilen ve konaklanan yerlerde, buralarda yaşayan ve çalışan insanlarınkinden farklı faaliyetler ortaya çıkmaktadır.

4. Yer değiştirmeler, geçici ve kısa dönemli bir nitelik taşımaktadır. Seyahate çıkan kişinin birkaç gün, hafta ya da ay içerisinde geriye dönme niyetinin bulunması gerekmektedir.

5. Ziyaret edilen yerlerde kazanç sağlamaya yönelik çalışma söz konusu değildir. Bu durum ziyaret, iş bulmak ya da iş kurmak gibi amaçlarla da ilişkili değildir.

Turizme ilişkin olarak yapılan bütün bu tanımlamalar ve açıklamalar ışığında, turizmin genel özellikleri de şu şekilde sıralanabilmektedir (Demirel, 1996):

1. Turizm, bugün bütün ülkelerin sosyal yaşamlarında ve gelişmelerinde büyük rol oynamaktadır.

2. Ülkenin tanıtımında önemli bir araç ve etkili bir alandır.

3. Doğal güzellikler ve çekicilikler ile birlikte tarihsel, arkeolojik, folklorik değerler ve mekanlar gibi kültürel öğeler ve ortamlarla teknolojinin iç içe geçtiği dev bir endüstridir.

4. Uygarlığın, sosyal refahın ve kalkınmanın temel göstergelerinden biridir.

5. Zorunlu çalışma ortamlarında ve yapay olan çevrede (kentler) bunalan insanlara sağlıklı dengelenmiş doğal ve kültürel ortamlar sunarak sosyal ve bireysel huzuru sağlamada önemli bir görev üstlenir.

6. Bir yerde turizm etkinliklerinin var olabilmesi, o yörenin sahip olduğu doğal ve kültürel değerlerin korunması ile mümkün olabilir.

7. Bir alanda yapılan turistik planlamalar, çevreye estetik düzen vererek beraberinde kişilere dinlenme, eğlenme ve spor yapma olanakları da tanıyan tesisler öngörür.

8. Ülkenin sahip olduğu değerleri koruyarak yaşatmak ve bu değerlerin sürekliliğini sağlayacak tedbirleri almak, bunların tanıtımını sağlayarak ülkeye ekonomik girdi sağlamak turizmin en önemli politikasıdır.

Middleton (1998)'a göre, turizm; dinlenme, boş zaman geçirme ve seyahat kavramlarıyla tanımlanır. WTO (Dünya Turizm Örgütü) turizmi, “gelir getirici etkinlikler dışında kalan, boş zamanların hemen hepsini içine alan bir seyahat, bundan doğan konaklama, yeme-içme, ulaşım, eğlence gibi hizmetler ve ilişkilerdir” diye tanımlamıştır. WTO turizmin tanımını üç temel öğeyle açıklamıştır (Erdoğan, 2003):

1) Turizm; normal iş, eğitim, yaşamın temel gereksinimlerini karşılama rutinleri dışında kalan ziyaretçi faaliyetleridir.

2) Bütün ziyaretler, seyahat ve hemen hemen her durumda bir yere gitmek için taşıt gereklidir.

3) Gidilecek yerler, çeşitli boyuttaki faaliyetlerin toplandığı yerdir ve bu faaliyetleri desteklemek çeşitli tesisler ve hizmetler gerektirir.

Yukarıdaki tanım, turizmi arzdan değil talepten hareket ederek tanımlamaktadır. Dikkat edilirse her turizmde:

a) Bir seyahat ögesi vardır, fakat her seyahat turizm değildir.

b) Turizmde, dinlenme veya zevk için seyahatte hiçbir sınır yoktur. İş, seyir, dini amaç, oyun ve spor bunlar içindedir; yeter ki alışılmış rutinler, iş veya yaşam yerinin dışında olsun.

c) Turistlerin hepsi de bir yere herhangi bir etkinlikte bulunmak için belirli bir amaçla gider.

d) Turizm yönetimi ve sürdürülebilirlik daima belli yerlerdeki belli faaliyetlere odaklanır.

Kozak (1999)'a göre, 1980 yılında Aiest (Uluslararası Bilimsel Turizm Uzmanları Birliği) tarafından ise turizm: “İnsanların devamlı ikamet ettikleri, çalıştıkları ve rutin ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışına seyahatleri ve buralardaki turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep ederek geçici süreli konaklamalardan doğan olaylar ve ilişkiler bütünü” olarak tanımlanmıştır (Erdoğan, 2003).

Bir bölgenin turizm yönünden gelişmesinde ve turist aktivitelerinin yoğunlaşmasında en önemli faktörlerden birisi, o bölgenin cezbedici özelliklere sahip olmasıdır. Bu nedenle, cezbedici özellikler, günümüz turizm endüstrisinin temelini oluşturan en gerekli elemanıdır. Turizm sektöründe; çok çeşitlilikteki ilgi alanları nedeniyle, turist çekim noktaları ve aktiviteleri sayısal olarak artmaktadır. Turizm ve rekreasyon aktivitelerinin çeşitlendirilmesi, geliştirilen çekici özelliklerin varlığına bağlıdır (Özgüç, 1994).

Turizmde çekicilikler çok değişik şekillerde sınıflandırılmıştır. Gunn (1988), çekim özelliklerini, konaklamanın uzun süreli ve geçici oluşuyla ilişkilendirmiş, tur güzergahı çekicilikleri ve uzun süreli konaklama çekicilikleri şeklinde sınıflama yapmıştır. Mill ve Morrison (1985), turistleri çeken özellikleri “doğal özellikler” olarak

iklim, kültür, tarih, etnik özellikler ve ulaşılabilirlik şeklinde ayırmıştır. Diğer yandan Inskeep (1991), daha genel bir sınıflandırma sistemi önermekte olup, buna göre “doğal çekici özellikler”, “kültürel çekici özellikler” ve “özel çekici özellikler” şeklinde bir ayırım yapmaktadır.

3.1.2. Turizm Türleri ve Sınıflandırılması

Turizm endüstrisi içinde verilecek hizmet ve faaliyetlerin türleri ve kapsamı, turizm türlerine göre değişmektedir. Günümüzde turizm, çok çeşitli kriterlere göre sınıflandırılmaktadır. Turizm sınıflandırmaları birçok bilim adamı tarafından çeşitli şekillerde yapılmıştır. Turizm kavramını oluşturan bileşenlerin çeşitliliğinden ve aralarındaki ilişkilerden dolayı sınıflandırmalar değişik kriterlere göre yapılmıştır. Turizmde yeni eğilimler ise geleneksel turizm türlerine yenilerini eklemektedir. Turistik yatırımların hedef kitlesi, çoğu zaman yapılmış olan sınıflandırmalar göz önünde bulundurularak saptanmaktadır (Yılmaz, 1999).

Anonim (1989)'e göre, turizmin çeşitli kriterleri esas alınarak kapsamlı bir sınıflandırması şöyle yapılmaktadır (Karaküçük, 1999).

1. Turistin Geldiği Yere Göre Turizm: Turizm bu kritere göre içi turizm ve dış turizm (uluslar arası turizm) olmak üzere ikiye ayrılır.

a. İç Turizm: Kişilerin ülkeler içinde yaptıkları seyahatlerdir.

b. Dış Turizm: Kişilerin ülkeleri dışında yaptıkları seyahatlerdir.

❖ **Aktif Dış Turizm (Incoming Turizm):** Yurtdışından gelen yabancı turistler sebebi ile doğan turistik hareketlerdir.

❖ **Pasif Dış Turizm (Outgoing Turizm):** Ülke fertlerinin başka ülkelerde turizm amacı ile yaptıkları seyahatlerden doğan faaliyetlerdir.

2. Turist Sayısına Göre Turizm: Bu açıdan turizm; bireysel, kolektif ve kitle turizmi olmak üzere üçe ayrılır.

a. Bireysel Turizm: Kişisel olarak yapılan seyahat ve konaklamalardır.

b. Kolektif Turizm: Belirli bir grup veya örgüt (klüp, dernek, vb.) tarafından düzenlenen seyahat ve konaklama biçimidir.

c. Kitle Turizmi: Seyahatin büyük ölçüde ve konaklamanın tümüyle kolektif bir biçimde gerçekleştirildiği ve turistlerin grupla bütünleşmesinin bilinçli olarak özendirildiği bir turizm türüdür.

3. Amacına Göre Turizm: Kişilerin turizm olgusuna katılmalarını sağlayan dürtüler çok çeşitlidir. Bir turistin hangi amaçla seyahate katılmış olduğunu belirlemek, amaçların birbirleriyle ilişkili ve çoğu zaman da iç içe olması nedeniyle oldukça güç olmaktadır. Bununla beraber, seyahat ve konaklama süresince yapılan faaliyetlerin ve kurulan ilişkilerin ağırlığının hangi noktalarda toplandığına bakılarak temel amacın belirlenmesi mümkündür. Buna göre aşağıda bazı sınıflandırmalar yapılmıştır.

a. Dinlenme Turizmi: Günümüz yaşam ve çalışma koşulları içinde yorulan ve bunalan insanın yıllık tatillerinde veya boş zamanlarında sürekli yaşadığı yer dışına çıkarak bedensel ve ruhsal sağlığını yeniden kazanmak amacıyla sakin ve dinlendirici ya da aksine hareketli veya eğlendirici ortamlar aramalarıyla oluşan turizm türüdür.

❖ **Sağlık Turizmi (Tıbbi Turizm):** Kişilerin tedavi olmak amacıyla yaptıkları seyahatlerin neden olduğu turizm türüdür. Doğanın sağlık verici özelliklerinden yararlanmak isteyen insanların; sıcak su, maden suyu, hamam, kaplıca ve bunları tamamlayan kür merkezlerini ve bazı tıbbi hizmetlerin sunulduğu sağlık merkezlerini ziyaret etmeleridir. Tıbbi turizm; deniz, iklim ve mağara tedavisini de içine almaktadır.

• **İklim Kürü (Klimatizm):** Dağ istasyonlarındaki temiz hava ile uygulanan tedavi sistemidir.

• **Termal Kür (Termalizm):** Doğal şifalı su kaynaklarıyla uygulanan tedavi sistemidir.

• **Meyve-Sebze Kürü(Uvalizm):** Bazı şehirlerde üretilen meyve ve sebzelerin kür amacıyla müşterilere sunulmasıdır.

❖ **Yayla Turizmi:** Tatillerini şehir dışı yaşam koşullarında geçirmek isteyen insanların bu amaçla belirli özellikleri olan (iklim vb.) yaylalara yaptıkları ziyaretlerdir.

❖ **Kıyı Turizmi:** Eğlenme, dinlenme, spor yapma amacıyla sahillere (deniz, göl) yapılan ziyaretlerdir.

❖ **Çiftlik Turizmi:** Tatillerini şehir dışı yaşam koşullarında geçirmek isteyen insanların; gerçek veya turizm amacıyla suni olarak kurulmuş çiftliklerde, doğa ile iç içe yaşamak, sebze ve çiçek yetiştirmek, meyve toplamak için seçtikleri turizm türüdür.

b. Kültürel Turizm: Değişik kültürleri ve kültür eserlerini (tarihsel anıtlar, savaş alanları, müzeler, ören yerleri vb.) görmek için yapılan seyahatlerdir.

❖ **Mutfak (Gastronomi) Turizmi:** Damak zevki konusunda özel ilgileri olan insanların bu anlamda şöhreti olan yerlere yaptıkları seyahatlerdir.

c. Sportif Turizm: Su sporları, dağ sporları, kış sporları ve buna benzer sporları yapan, spora ilgi duyan ve sporla ilişkili olan kişilerin; sportif karşılaşmalara, olimpiyatlara ve benzeri olaylara bizzat katılmak veya bunları izlemek amacıyla oluşturdukları turizm hareketleridir.

❖ **Dağ Turizmi:** Gezi, araştırma, dağ yürüyüşü, tırmanma, sağlıklı iklimde bulunma ve iklim kūrlerini kapsamına alan turizm türüdür.

❖ **Golf Turizmi:** Değişik ülkelerdeki golf alanlarında golf oynama amacıyla yapılan ziyaretler olup, değişik iklim ve tabiat şartlarında golf oynama isteği; golfün bir turizm türü olarak belirlenmesine yol açmaktadır.

❖ **Av Turizmi:** Karada ve denizde özel klüpler aracılığı ile av meraklıları için düzenlenen avlanma programlarıdır.

d. Dinsel Turizm: Dinlerce kutsal sayılan beldeleri ziyaret etmek, dinsel toplantı ve törenlere katılmak veya bunları izlemek, hac gibi dinsel görevleri yerine getirmek veya ünlü mabetleri görmek amacıyla yapılan ve zaman zaman çok önemli boyutlara ulaşan seyahatlerin ve konaklamaların oluşturduğu turizm olayıdır.

e. Ekonomik Turizm: Ekonomik beklentilerle fuar ve sergileri gezmek, endüstri tesislerini ve ticaret merkezlerini ziyaret etmek, iş görüşmelerinde bulunmak ve ticari bağlantılar kurmak amacıyla yapılan bir turizm türüdür.

❖ **İş turizmi:** İnsanların işleri nedeniyle seyahat etmeleridir.

❖ **Teknik Turizm:** Havaalanlarına, limanlara, fabrikalar, nükleer merkezlere, barajlara, teknoparklara vb. yerlere yeni teknoloji ürünleri konusunda bilgilenmek amacıyla yapılan seyahatlerdir.

f. Politik Turizm: Devlet adamı, diplomat ve kamu görevlilerinin ulusal veya uluslararası politik ilişkiler nedeniyle katıldıkları turizm hareketleri ve politikayla ilgilenen kişilerin bu tür olayları izlemek ve bunların cereyan ettiği yerleri görmek arzusuyla yaptıkları seyahatlerdir.

g. Kongre Turizmi: Uluslar arası niteliğe sahip kuruluşların, belirli aralıklarla düzenledikleri kongre, seminer, konferans, yuvarlak masa, genel kurul vb. faaliyetlere katılma olgusudur.

h. Aile Turizmi: Aile ve akrabalık bağları bulunan ve bunları ziyaret eden, onlarla bir arada bulunmak ve aile büyüklerinin daha önce yaşadıkları yerleri görmek gibi nedenlerle ortaya çıkan bir turizm türüdür.

4. Seçilen Zamana Göre Turizm:

a. Seyahat ve konaklama için yılın hangi mevsiminin seçildiğine bakılarak yaz turizmi veya kış turizmi şeklinde sınıflandırılabilir.

b. Turizm hareketlerinin yoğunluğuna bağlı olarak sezon içi turizm ve sezon dışı turizm şeklinde iki sınıfa ayrılabilir.

5. Kapsanan Süreye Göre Turizm: Turizm olgusu kapsadığı süre açısından da kısa süreli turizm ve uzun süreli turizm olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

a. Kısa Süreli Turizm: Hafta sonu tatili veya bir başka yere yolculuk sırasında çoğunlukla dört gecedan az konaklama ile doğan turizm biçimidir.

b. Uzun Süreli Turizm: Sürekli yerleşme yeri dışında en az dört geceleme ile gerçekleşen tatil veya herhangi bir diğer amaçla gerçekleşen turizm olayıdır.

6. Sosyal Niteliklere Göre Turizm: Bu turizm olgusuna katılan kişilerin yaşları, meslekleri, sosyo-kültürel özellikleri ve gelir düzeyleri gibi sosyolojik nitelikleri açısından da sınıflandırılabilir.

a. Yaş kriterlerine göre yapılan yaşlılar turizmi ve gençlik turizmi şu şekildedir:

❖ Gençlik Turizmi: Dünyayı tanımak ve görmek isteyen, maddi imkanları kısıtlı genç nüfusun kendilerine sunulan konaklama, ulaşım ve servis imkanlarını değerlendirerek, değişik ülkeleri ziyaret etmeleridir (gençlik ve izci kampları vb.).

❖ Yaşlılık Turizmi (2. veya 3. Yaş Turizmi): Belli bir yaşın üzerinde veya emekli olmuş insanların buldukları yerlerden ayrılarak, değişik ülkeleri ziyaret etmeleridir. Uygun iklim, ucuzluk, sağlık hizmetlerinin yaygınlığı, ulaşım kolaylığı vb. imkanlar sağlanması ziyaret edilen yerle ilgili tercih nedenleridir.

b. Bir diğer sınıflama da turistlerin gelir düzeyi ve sosyal durumuyla bağlantılı olarak yapılan lüks turizm, geleneksel turizm ve sosyal turizm ayrımıdır.

❖ Lüks Turizm: Çoğunlukla gelir düzeyi yüksek insanların bireysel olarak veya küçük gruplar halinde gerçekleştirdikleri ve lüks turizm ürünlerine yönelik bir talep doğuran turizm türüdür.

❖ Geleneksel Turizm (Orta Sınıf Turizmi): Tüketim imkanları normalin üzerinde bulunan, geleneksel seyahat ve konaklama işletmelerinin hizmetlerinden yararlanarak seyahat eden kişilerin ve ailelerin oluşturduğu turizm türüdür.

7. Ulaşım Araçlarına Göre Turizm: Bu sınıflandırmada esas olan turizmde seyahat için tercih edilen ulaşım aracının türüdür.

a. Karavan Turizmi: İnsanların ulaşım, konaklama, bir dereceye kadar yeme-içme ihtiyaçlarını kendileri çözerek değişik ülkeler görüp tanımak amacıyla karavanlar ile yaptıkları ziyaretlerdir.

b. Gemi (Kruvaziyer) Turizmi: Ülkelerarası ve yurtiçi yapılan gemi gezileri ile oluşan turizm türüdür.

c. Yat Turizmi: İki türüdür. Ülkelerinden yatlarıyla gelen ve ziyaret ettikleri ülkelerden servis sağlayan yatçıların veya başka vasıtalar ile gelip gezdikleri ülkede kaldıkları süre için yat kiralayanların gerçekleştirdikleri turizm türüdür.

d. Demiryolu Turizmi: Alışılmış özelliklerin dışındaki bir veya birkaç özelliği olan trenlerle veya özelliği olan güzergahlarda trenle yapılan seyahatlerdir.

8. Organizasyon Şekline Göre Turizm:

a. Kişilerin doğrudan doğruya seyahat etmeleri

b. Kişilerin seyahat acentası veya tur operatörleri aracılığı ile yaptıkları seyahatlerdir.

9. Konaklama Şekline Göre Turizm: Burada konakladığı turizm işletmesi (otel, motel, pansiyon, kamp ve tatil köyü) veya sayfiye evleri gibi bir ayırım yapılabilir.

10. Yapılan Aktivitenin Şekline Göre Turizm: Mieczkowski (1990), yapılan aktivitenin şekline göre turizmi iki sınıfa ayırmıştır (Yılmaz, 1999):

a. Rekreatif Turizm: İnsanları turizme yönlendiren en önemli nedenlerden biri, rekreatif aktiviteler olup bu yolla yıl boyunca yorulan beden ve zihnin yeniden enerji ve dinamizm kazanması sağlanır. Rekreatif aktiviteler birçok kategorilerde incelenebilir. Bu kategori ve aktivitelerden bazıları şunlardır:

❖ Suyla ilgili aktiviteler: Güneş banyosu, sığ sularda yürüyüş, deniz banyosu, yüzme, şnorkelle dalış, tüplü dalış, yatçılık, yelkencilik, kanoculuk, olta balıkçılığı, su kayağı, rüzgar sörfü, yelken-gemi yolculuğu, jet-ski.

❖ Yaz aktiviteleri: Kamp kurma, pikniğe çıkma, dağ yürüyüşü, manzara seyretme, at binme, vb.

❖ Kış aktiviteleri: Buz patenciliği, kayak, kar motosikletine binmek.

❖ Diğer aktiviteler: Otomobil kullanma (zevk amaçlı), avcılık, fotoğrafçılık, vb.

b. Rekreatif Olmayan Turizm:

❖ İş turizmi

❖ Profesyonel turizm: Toplantı, kongre ve diğer buluşmalar.

❖ Arkadaş ve akraba ziyareti turizmi

❖ Kişisel nedenli turizm: Alışveriş, sağlık (tedavi ve iyileşme, termal ve iklimatik özelliği olan yerlere ziyaretler), din (hac ziyaretleri), eğitim, spor karşılaşmaları seyirciliği, eğlence.

❖ Gezme-görme turizmi: Sergi ve fuarlara katılma, kültürel ve eğitsel ziyaretler.

11. Turistik seyahatin geçtiği yere göre turizm: Bu sınıflandırma tamamen fiziksel çevreyi ayırt ederek yapılan bir sınıflandırmadır. Buna göre:

a. Kent Turizmi

b. Kaynağa Dayalı Turizm: Kıyı, golf, tenis, kış sporları

c. Doğada Yapılan Turizm: Doğaya dayalı rekreasyon aktivitelerini ve daha geniş olarak vahşi ve bakir doğada yapılan rekreasyon aktivitelerini içerir. Doğa rekreasyonistleri kamp alanlarında, küçük kulübelere konaklarlar. Bazı turistler kent içinde kalıp, gününbirlik kent dışına çıkarlar.

12. Planlı Gelişim Yaklaşımına Göre Turizm: Inskeep (1991)'e göre, burada yapılan sınıflandırma her ne kadar planlı gelişim yaklaşımına göre yapılmışsa da pratikte sürdürülen birçok turizm şekli güncel koşullara göre şekillenmekte; planlama yoksunu olmakta ve yeni gelişimler kontrol edilememektedir (Yılmaz, 1999):

a. **Kaynak Kökenli Turizm:** Çağdaş tatil turizminin en yaygın olanlarından birisi resort kökenli turizmdir. Turistlerin rekreasyon, spor ve kültürel aktivitelere artan katılımları yönünde eğilimleri, kaynakların sağladığı olanak ve servis türlerinin genişlemesine yol açmaktadır. Kaynak kökenli turizm, turistlerin yerel özelliklere sahip bölgelere gününbirlik turlarla gitmesine ve kaynak dışında bir miktar zaman geçirmesine olanak tanımaktadır. Resortların iki ana formu, “bütünleşmiş kaynaklar” ve “kasaba kaynakları”dır.

b. **Kentsel Turizm:** Turizmin önem kazandığı büyük kentlerde gerçekleşen çok genel bir turizm şeklidir; fakat turizm, söz konusu kentlerin birincil ekonomi sektörü değildir. Oteller ile diğer turistik olanak ve servisler kentsel yapının bütünleşmiş bir parçasıdır. Tipik turist çekim noktaları, kentli insanlar ve turistler tarafından beraberce ziyaret edilir ve kullanılır. Konferans ve kongre aktiviteleri ise genellikle kente daha çok turist çekmek amacıyla geliştirilmiştir.

c. **Özel İlgi ve Macera Turizmi:** Özel ilgi turizmi, bir alanla ilgili belirli spesifik özellikler hakkında bilgi ve deneyim edinmek amacıyla seyahat eden, genellikle küçük grup turlar oluşturan turistler tarafından oluşturulan turizm şeklidir. Özel ilgi temaları, genellikle turistlerin uzun vadeli merak ve yetenekle ilgili hobi alanlarıyla birleşir;

kültürel dans gösterileri, müzik, güzel sanatlar, el sanatları, mimari, geleneksel yaşama tarzı, sıradışı ekonomik etkinlikler, arkeoloji ve tarih, flora, fauna, jeoloji, ulusal parklar ve deniz çevreleri gibi doğal peyzajlar üzerinde odaklanır ve turistlerin profesyonel ilgi alanlarına hitap eder. Macera turizminde turistler motivasyon içindedir, kişisel cesaret öne çıkar ve bazen uzak bölgelere safari, hafif ve ağır yürüyüşler, dağ tırmanışı, akarsu rafting ve rapidleri fazla olan akarsularda yapılan botçuluk gibi tehlikeli aktiviteler gerçekleştirilmektedir. Bunlar turizmin hızla gelişen ve büyüyen türlerindedir.

d. Su Yolculuğu Turizmi: Su taşımacılığına dayalı turizmin bazı bölgelerde hatırı sayılır potansiyeli vardır ve özelleşmiş turizmin hızla gelişen bir türüdür. Fazla ölçüde kaynaklara dayalı olup gemilerin işletilmesine elverişli su yollarının sağlanabilmesine ve hayal gücü bakımından kuvvetli gelişimlerin yaratılmasına bağlıdır. “Turistik yolcu gemisi turizmi”, akarsu ve kanal turizmi” ve “yat turizmi” şeklinde alt türlere ayrılmaktadır.

e.Tatil ve İkinci Konut Turizmi: Bu turizm türü tatil ve ikinci konut olarak hızla geliştirilen kulübelere, evler, villalar, kasaba evleri ve apartman dairesi gibi sabit yerleşim ünitelerinden oluşur ve genellikle turistik gelişimlerde bunların hepsi bir kombinasyon içinde yer alır. Tatil ve dinlenme evleri genellikle büyük bütünleşmiş kaynakların ana bileşenlerindedir. Çok ciddi anlamda bir turist türü olmasa da, kendi evinde tatil yapan bir emekli topluluğu veya bir dinlenme yerinde ev almış ya da kiralamış olan emeklilerin, harcama ve aktiviteler bakımından turistler gibi işlevleri vardır ve o yere ekonomik yarar sağlarlar.

f. Alternatif Turizm: Alternatif turizm terimi; sağduyulu, uyumlu veya sürdürülebilir turizm olarak da adlandırılmakta ve geleneksel kitle turizmine hizmet eden büyük kaynakların tersine, sosyal ve çevresel olarak duyarlı, saygılı, küçük ölçekli, geleneksel ve kitlesel olmayan turizm türlerini iade etmektedir. Alternatif turizmin iki önemli ekonomik avantajı vardır. Birincisi; işgücü ve gelirden yana olan yararların, turistik olanak ve servislerinin sahibi ve işleticisi olan yerli halk tarafından doğrudan alınması; diğeri de küçük ölçekli turizmin, esaslı alt yapı gelişimlerini ve yüksek sermaye harcamalarını gerektirmemesidir. Alternatif turizm şu türleri içerir:

❖ **Köy turizmi:** Küçük turist gruplarının geleneksel ve genellikle uzak köylerin içinde ve yakınında konaklayarak köy hayatı ve doğal çevre hakkında bilgi edindikleri bir turizm türüdür.

❖ **Kırsal turizm, çiftlik turizmi veya tarımsal turizm:** Turistlerin çiftlik aileleriyle kaldığı ve çiftçilik öğrendiği veya tropikal plantasyonlarda kaldıkları, buranın yaşam tarzını ve yapılan işleri öğrendikleri turizm türüdür.

❖ **Yürüyüş ve bisiklet turları:** Turistlerin pansiyonlarda, evlerde ve yatak+kahvaltı tesislerinde konaklama yaparak, yöredeki insanlarla tanışmak, yerel kültür ve çevreyi tanımak amacıyla yaptıkları turizm türüdür.

❖ **Balıkçılık turizmi:** Kıyı yörelerinde konaklayan ve balıkçı aileleriyle ortak balık avı turlarına çıkan turistlerin yaptıkları turizm türüdür.

❖ **Doğa ekoturizmi:** Yerel rehberlerin öncülüğünde, çevredeki karakteristik özelliklerinin anlatıldığı hafif ve ağır dağ yürüyüşleri, kanoculuk ve buna benzer doğaya dayalı aktivitelerin yapıldığı turizm türüdür.

❖ **Kent ekoturizmi:** Kentsel sosyal grupları inceleyen, konuşulan dille ilgili şiveleri veya özel zanaatları öğrenen turistlerin oluşturduğu turizm türüdür.

Bu turizm türleri büyük organizasyonlardan çok özel olarak eğitilmiş ve deneyimli rehberler, profesyonel alet ve ekipman gerektirir.

Christaller (1955)'e göre ise turizm alanları çekiciliklerine göre coğrafi görüşe de uygun olduğu belirtilerek şu şekilde sınıflandırılmaktadır (Özgüç, 1994):

1. Yer seçiminde iklimin tercih faktörü olması:
 - a) Kışlık dinlenmeler için
 - b) Yazlık dinlenmeler için
 - c) İlkbahar ve sonbahardaki dinlenmeler için
 - d) Her zaman elverişli iklim
2. Manzara üstünlükleri:
 - a) Genel olarak güzel bir manzara (örn; dağlar, göller)
 - b) Bitki örtüsü (örn; ormanlık bölgeler, ovalar, yaylalar ya da güney ülkelerinin bitki örtüsü)
 - c) Şelaleler, volkanlar, mağaralar, kayalıklar vb. ilginç doğal özellikler
3. Spor olanakları:
 - a) Dağcılık
 - b) Kış sporları
 - c) Su sporları ve spor amacıyla yapılan balıkçılık
 - d) Avcılık, binicilik
 - e) Golf, tenis, vb.

4. Plajlar
5. Kaplıcalar, içmeler, kür yapılan yerler, tuzlalar, sıcak su kaynakları
6. Güzel manzaralı antik şehirler, sanat şehirleri, antik tapınakları, harabeleri ya da müzeleri olan şehirler
7. Tarihsel anıtlar, savaş alanları, ünlü kişilerin doğduğu evlerin bulunduğu yerleşmeler
8. Eski halk yaşamının, halk festivallerinin görülebildiği, dinsel ziyaret yerlerinin bulunduğu alanlar
9. Kültürel düzenlemeler yapılan yerler (örn; bayram haftası, festivaller, tiyatrolar, tatil kursları, vb.)
10. Ekonomik yapılar ve limanlar; baraj, havalimanı, köprü, fuar, ilginç işyerleri (tuzlalar, akik-biley taşı atölyeleri, vb.) gibi yapılar
11. Ulaşım merkezleri, ulaşım ağının yoğun olduğu noktalar, özellikle birbirleriyle kesişen yolların kavşak noktasındaki yerleşmeler
12. Çeşitli eğlence olanakları ve çok çeşitli yapılarıyla merkezi yerler

3.2. Rekreasyon

3.2.1. Rekreasyonun Tanımı ve Özellikleri

İnsanlar, çeşitli büyüklük ve zamanlarda ortaya çıkan boş zamanlarında; uzaklaşmak, dinlenmek, hava değişimi, gezme-görme, sağlık, beraber olma, heyecan duyma, farklı yaşantılar elde etme gibi pek çok amaçla, ev dışında veya ev içinde , açık veya kapalı alanlarda ya da pasif-aktif şekillerde, kent içinde veya kırsal alanlarda etkinliklere katılmaktadırlar. Rekreasyon insanların boş zamanlarında yaptıkları bu etkinlikleri ifade eden bir kavramdır ve insanın çalışma saatleri dışındaki boş zamanında katıldığı faaliyetlerle ilgilidir. Boş zamanın günlük, hafta sonları, yıllık izinler ve daha uzun tatiller ile emeklilik gibi dönemlerinde birçok alanda yapılan ve çok çeşitliliği olan aktiviteler söz konusudur. Aktiviteler, insanların ayrı ayrı amaç ve istekleri doğrultusunda anlam kazanır. Bu özellik, rekreasyonun kesin bir tanımının yapılmasını zorlaştırır. Ancak, geniş bir perspektiften ve çeşitli yaklaşımlarla bazı tanımları yapılmıştır (Karaküçük, 1999).

Ozankaya (1980)'ya göre rekreasyon; yenilenme, yeniden yaratılma veya yeniden yapılanma anlamına gelen Latince **recreatio** kelimesinden gelmektedir. Türkçe karşılığı yaygın bir şekilde boş zamanları değerlendirme olarak kullanılmaktadır. Bu ise, bireylerin ya da toplumsal kümelerin boş zamanlarında gönüllü olarak yaptıkları dinlendirici ve eğlendirici etkinlikler anlamını taşımaktadır (Karaküçük, 1999).

Kişilerin yenilenmesi, yıpranan ruh ve bedenlerinin eski sağlığına kavuşması için yürütülen çeşitli faaliyetler, rekreasyon başlığı altında değerlendirilmektedir. Rekreasyon; çoğu kez günlük yaşamın alışılmışlığından farklılık gösteren salt bir eğlence ya da bir çeşit uğraş olarak da düşünülmektedir. Rekreasyon konusunda yapılan bu genel tanımlamanın yanı sıra pek çok tanımlamayla karşılaşılmaktadır (Gündüz, 1998).

Rekreasyon kavramı, rekreasyon alanları, tesisleri ve rekreasyon faaliyetlerinin sınıflandırılması ile bir açıklık kazanmıştır (Tümer, 1975). Rekreasyon kavramını konuyla ilgisi bakımından da daha kapsamlı bir açıklaması şu şekilde yapılabilmektedir: İnsanın, yoğun çalışma yükü, rutin hayat tarzı veya olumsuz çevresel etkilerden tehlikeye giren veya olumsuz etkilenen bedeni ve ruhi sağlığını tekrar elde etmek, korumak veya devam ettirmek, aynı zamanda zevk ve haz almak amacıyla, kişisel doyum sağlayacak, tamamen çalışma ve zorunlu ihtiyaçlar için ayrılan zaman dışında kalan bağımsız ve bağlantısız boş zaman içinde, isteğe bağlı ve gönüllü olarak ferdi veya grup içinde seçerek yaptığı etkinliklere rekreasyon denilmektedir (Karaküçük, 1995).

Edginton ve Ford (1985)'a göre; modern anlamda bir sosyal kurum, bilgiler topluluğu ve profesyonel bir çalışma alanı olarak rekreasyon; işten bağımsız, kendi içinde değerli olan, kişinin pek çok önemli ihtiyacını karşılayan, dolu ve mutlu bir yaşam aracıdır. Bu yaklaşımla rekreasyon, en yaygın olarak, insanların gönüllü olarak boş zamanlarında katıldıkları ve kişisel olarak doyum sağladıkları aktiviteler olarak tanımlanabilir (Karaküçük, 1999).

Bucher (1972)'ye göre; kavramın daha geniş açıklanabilmesi için şu tanımlayıcı temel ifadeler kullanılmaktadır (Karaküçük, 1999):

1. Rekreasyon, boş zamanda yapılır. İş değildir ve kar gayesi taşımaz.
2. Rekreasyonda kişi; gönüllü olarak ve tamamen kendi arzusu ile katıldığı etkinliklerde bulunur.

3. Rekreasyon faaliyetleri, katılana zevk veren, mutlu eden ve neşelendiren bir tarzda olur.
4. Rekreasyon faaliyeti, kişisel ve toplumsal fayda sağlar.
5. Toplumsal değerlere aykırı değildir. Yemek yemek, uyumak gibi hayati önem taşımaz.

Tanımlamaların ortak yönü, bu faaliyetlerin gönüllü olması esasına dayanmaktadır. Rekreasyon faaliyetlerinin tamamının en önemli unsuru, bu faaliyetlere katılanların bunları rekreasyon faaliyetleri olarak benimsemeleridir. Böylece bir yaklaşımın avantajları, hangi faaliyetlere ne zaman, nerede, ne kadar süre katılacağı sorularını açıklığa kavuşturmasıdır (Sağcan, 1986).

Çok çeşitlilik arz eden, kişilerin ilgi, dürtü, amaç ve katılım şekillerine ve daha birçok faktöre göre değişik anlayışlar sergileyebilen rekreasyonun özellikleri konusunda, ortak bir noktaya ulaşma zorlukları bulunmaktadır. Ancak, rekreasyonun birçok araştırmacı ve diğerleri tarafından kabul edilebilen bazı temel özelliklerinden bahsetmek mümkündür. Bunlar rekreasyonu, diğer faaliyetlerden ve kavramlardan ayıran temel özelliklerdir (Karaküçük, 1999).

Sessoms (1984), Pehlivanoğlu (1987), Kurum (1992), Karaküçük (1995), Ekşioğlu (1996), Gülbahçe (1996) ve Tuzcuoğulları (1997)'na göre; bütün tanımlar ve açıklamalar göz önüne alındığında rekreasyonun sahip olduğu özellikler şu şekilde özetlenebilir (Sertkaya, 2001):

1. Rekreasyon bir gereksinimdir, gereksinme ve iç itimi sonucu oluşur,
2. Rekreasyonda kişi gönüllü olarak ve tamamen kendi arzusu ile etkinliklere katılır, yani zorlama yoktur,
3. Rekreasyon bir hareketlilik içerir. Bu hareketlilik fiziksel veya düşünsel olabilir,
4. Rekreasyonun öğretici-eğitici boyutu vardır,
5. Rekreasyon etkinliği, kişisel ve toplumsal yarar sağlar,
6. Rekreasyon kişinin katıldığı tek bir aktivite olabildiği gibi, birden çok aktiviteleri de içerebilir,
7. Rekreasyon faaliyetleri, kişinin ekonomik faaliyette bulunma süresi içinde değil, arta kalan serbest zamanı içinde gerçekleşir,
8. Rekreasyon faaliyetleri düzenlenmiş, programlanmış veya o anda kararlaştırılmış eylemler olabilir,

9. Rekreatyonel faaliyetler, kendi kendini ödüllendirmez, yapısında zevk ögesi mevcuttur,
10. Rekreatyon faaliyetleri özel yaşam, kişiden kişiye, mesleklere göre değişiklikler gösterebildiği gibi zaman ve mekana bağılı olarak da farklılık gösterebilir,
11. Deneyim kazandırır,
12. İnsanın doğa ile uyumunu pekiştirir,
13. Rekreatyon, yaratıcı gücü artırdığı gibi iş gücünü de artırır,
14. Psikolojik yararı vardır ve korkuyu azaltır,
15. Bu etkinliklere katılmak bireye ani ve doğrudan doyum sağlar.

Bireyin kendisini ifade edebilmesini, bilgi ve beceri sahibi olmasını, ruhsal ve bedensel açıdan doyum noktasına ulaşabilmesini sağlayan rekreatyonel eylemlerin gerçekleştirilebilmesi için her şeyden önce kişinin serbest zamana sahip olması gerektiği unutulmamalıdır. Serbest zamanı olan birey, rekreatyonel faaliyetlerin yukarıda belirtilen özelliklerine bağılı olarak, kendi hür iradesi ile, gönüllü olarak, toplumun gelenek ve göreneklerine, ahlaki ve manevi değerlerine uygun olarak kendisine neşe ve mutluluk duygularını yaşatacak etkinliklerde bulunur. Bu etkinlikler amaçlı, planlı ve programlı olabileceği gibi, plansız ve programsız olarak da gerçekleştirilebilir. Önemli olan bireyin kendine göre bir amaç belirleyerek ciddi, bilinçli ve istekli bir biçimde çaba harcamasıdır (Sertkaya, 2001).

3.2.2. Rekreatyon Türleri ve Sınıflandırılması

Rekreatyon faaliyetleri, sanayileşme ve kentleşmenin ortaya çıkardığı bir gereksinim olduğu için, sanayi ötesi aşamasına ulaşmış ve kentsel nüfusun, kırsal nüfusla kıyaslanmayacak derecede ağır bastığı toplumlarda, bu faaliyetlerin büyük boyutlara ulaşması son derece doğal olmaktadır. Bu nedenle rekreatyon faaliyetlerinin türleri ve katılma oranları (Çizelge 3.1) hakkında ABD örneğini almak yararlı olacaktır (Sağcan, 1986).

Bu rekreatyonel aktiviteler kentsel ve kırsal alanlarda, açık ve kapalı mekanlarda, aktif ya da pasif olarak gerçekleştirilmektedir (Gündüz, 1998).

Çizelge 3.1. Rekreasyon faaliyetlerinin türleri ve katılma oranları-ABD Örneği (Sağcan, 1986)

Faaliyet	Katılma oranı (%)	Bir gün içinde ortalama katılma saati
Eğlence için oto sürme	34	1.0
Eğlence için yürüyüş	34	1.9
Balık avlama	24	4.4
Doğada yürüyüş	17	2.0
Sandal gezintisi	15	2.8
Spor aktivitelerini seyir	12	4.2
Atçılık	5	2.7
Gezinti ve doğa fotoğrafçılığı	5	3.0
Kuş gözlemciliği	4	2.1
Avcılık	3	4.4
Vahşi yaşam ve kuş fotoğrafçılığı	2	1.6
Piknik	47	2.6
Kano	3	2.3
Yelkencilik	3	4.4
Su kayağı	5	2.6
Geliştirilmiş kampçılık	11	2.0
Bisiklet sürme	10	2.0

Rekreasyonun sınıflandırılmasında, esas alınan prensip, genellikle, kişinin rekreasyon faaliyetlerine katılmasına sebep olan amaçlar, istekler ve zevkler olmaktadır. Bunun yanı sıra, çeşitli kriterlere göre de ayrı gruplandırmalar yapılmaktadır.

Rekreasyonun sınıflandırılması, rekreasyonun fonksiyonlarına veya çeşitli kriterlerine bağlı olarak şekillenmektedir. Kişi, hangi amaç ve istek doğrultusunda bir rekreatif faaliyete katılmaya karar vermiş ise, buna uygun bir rekreasyon çeşidi ortaya çıkmaktadır. İnsanların her biri için ayrı amaçlar ve isteklerin bulunabileceği, buna paralel olarak da çok çeşitli rekreatif etkinliklerin olduğu düşünülürse, kesin bir gruplama veya çeşitlendirme yapmanın zorluğu da ortaya çıkacaktır.

Bu sınırlamalar içerisinde rekreasyonu öncelikle;

1. Amaçlarına göre,

2. Çeşitli kriterlere göre, olmak üzere iki bölüme ayırarak gruplandırabiliriz (Karaküçük, 1999):

1. Amaçlarına göre rekreasyonun sınıflandırılması

a. Dinlenme amacıyla yapılan rekreasyon etkinlikleri, boş zamanın; tamamen dinlenmek, yani beden ve ruh sağlığının devam ettirilmesi veya korunması için yapılan etkinliklerle değerlendirilmesidir.

b. Kültürel amaçlı yapılan rekreasyon etkinlikleri, boş zamanın; eski sanat ve tarihi eserlerin, müzelerin gezilmesi ve diğer kültürel faaliyetlerle değerlendirilmesidir.

c. Toplumsal amaçlı yapılan rekreasyon etkinlikleri, toplumsal ilişkiler kurmak ve geliştirmek amacıyla yönelik boş zaman değerlendirme etkinlikleridir.

d. Sportif amaçlı yapılan rekreasyon etkinlikleri, aktif spor yaparak veya pasif şekliyle seyirci, taraftar, yönetici veya başka bir şekilde boş zamanın sportif etkinliklerle değerlendirilmesidir.

e. Turizm amaçlı yapılan rekreasyon etkinlikleri, öncelikle tatil dönemlerinde bulunduğu mekandan başka mekanlara, gezme amacıyla gitmek suretiyle boş zamanın değerlendirilmesidir.

f. Sanatsal amaçlı yapılan rekreasyon etkinlikleri sanatın birçok dalından biri veya birkaçı ile uğraşarak boş zamanların değerlendirilmesidir.

2. Çeşitli kriterlere göre rekreasyonun sınıflandırılması

Akesen (1978)'e göre; rekreasyon özel işlevleri dikkate alınarak belirli eylem ve durgunluk hallerine göre de sınıflandırılabilir (Karaküçük, 1999):

1. Ticari Rekreasyon
2. Sosyal Rekreasyon
3. Uluslararası Rekreasyon
4. Estetik Rekreasyon
5. Fiziksel Rekreasyon
6. Orman Rekreasyonu

Anonim (1989)'e göre; kent içi rekreasyon etkinlikleri, kent merkezli, açık veya kapalı mekanlarda gerçekleştirilen rekreatif etkinlikleri kapsamaktadır. Kırsal rekreasyon faaliyetleri ise, aslında kırsal kökenli değil, tersine şehirden çıkmış, ancak geniş arazi kullanımı ve bazı doğal özellikler gerektirdiğinden kırsal alanda yapılabilen rekreasyon faaliyetleridir. Açık havada yapılabilen ancak doğal ortamdan ayrılan futbol ve tenis gibi sporlardan farklılıklar gösterir (Karaküçük, 1999).

Kırsal rekreasyon faaliyetlerine; zevk için yapılan çeşitli yürüyüşler, su sporlarıyla uğraşma, kamp yapma, doğal buzda paten yapma, dağcılık, motorlu sporlar, balık tutma, yüzmeye, denizaltı uğraşlar, bisiklete binme, doğa incelemeleri, arkeoloji, mağaracılık, avcılık, atıcılık, piknik yapma gibi etkinlikleri örnek olarak gösterilebilir. Kentsel rekreasyon etkinlikleri daha çok, kısa süreli boş zamanlarda ve insanların yakın çevrelerinde, kolayca ulaşabilecekleri faaliyetlerden oluşmaktadır. Açık veya kapalı spor tesisleri, eğlence yerleri, sinema, tiyatro, hayvanat bahçeleri, müzeler ve daha birçok etkinlik, insanların kent içi rekreatif ihtiyaçlarının giderilmesinde rol oynar ve geniş imkanlar sunarlar (Karaküçük, 1999).

Rekreasyon, kişinin etkinliklere katılım tarzları göz önüne alınarak, Abadan (1961) ve Köknel (1993)'e göre; aktif veya pasif olarak da sınıflandırılabilir (Karaküçük, 1999):

Pasif rekreasyon faaliyetleri; TV izlemek, radyo dinlemek, sinemaya, tiyatroya gitmek, amaçsız dolaşmak, kahveye gitmek, spor müsabakalarını seyretmek vb. oluşturmaktadır.

Aktif rekreasyon faaliyetleri; spor yapmak, araştırma yapmak, fotoğrafçılıkla uğraşmak, yabancı dil öğrenmek, bir müzik aleti çalmak, şarkı söylemek, resim yapmak, el işi, nakış işlemek, yün örmek, seyahat etmek vb. oluşturmaktadır.

Pehlivanoglu (1987), yapılan bütün mevcut sınıflandırmalara göre planlama açısından önem taşıyan ve pratikte geniş ölçüde kullanılan rekreasyon tiplerini dört başlık altında toplamıştır (Sertkaya, 2001);

1. Yapısal sınıflandırma (Mekanın yapısal özelliğine göre sınıflandırma): Rekreasyonel faaliyetlerin gerçekleştirildiği mekanın özelliğine göre yapılan bu sınıflandırmada, açık hava rekreasyonu ve kapalı mekan rekreasyonu olmak üzere iki rekreasyon tipi ortaya çıkmaktadır. Açık hava rekreasyonu, doğa koşullarına bağlı olarak, bireylere daha geniş hareket olanağı sağlayan rekreasyon türüdür. Kapalı mekan rekreasyonu ise, konutlar başta olmak üzere iç mekanlarda sürdürülen rekreasyon çeşididir.

2. Yersel sınıflandırma (Rekreasyon mekanının uzaklığına göre sınıflandırma): Rekreasyonun gerçekleştiği mekanın konumu veya bulunduğu yer dikkate alınarak yapılan bu sınıflandırmada kentsel ve kırsal rekreasyon olmak üzere iki tip rekreasyon söz konusudur. Kentsel rekreasyon, yerleşim alanları içinde yer almakta

ve kentsel koşullar doğrultusunda ortaya çıkmaktadır. Kırsal rekreasyon ise, yerleşim alanları dışında kalan, kırsal nitelikli alanlarda gerçekleşen rekreasyon tipidir.

3. İçeriksel sınıflandırma: Rekreasyon eylemlerinin gerektirdiği düşünsel veya bedensel hareketlilik durumuna göre aktif ve pasif olmak üzere birbirinin karşıtı iki tip rekreasyon tanımlanmaktadır. Bunlardan yoğun hareket ve belirli bir güç harcamayı gerektiren ve genellikle bedensel uğraşları kapsayan rekreasyon tipi aktif rekreasyondur. Pasif rekreasyon ise, belirli bir dinamizm gerektirmeyen, daha çok bireyin iç dünyasına yönelik doyumları hedefleyen rekreasyon tipidir.

4. Zamansal sınıflandırma: Rekreasyon eylemlerinin gerçekleştiği serbest zaman dilimi dikkate alınarak yapılan sınıflandırmada “günlük” ve “tatil” rekreasyonu olmak üzere iki tip rekreasyon söz konusudur. Günlük rekreasyon, daha çok bireyin yaşadığı yakın yaşam çevresinde, gününbirlik olarak ve oldukça kısa mesafelerde gerçekleşen rekreasyon tipidir. Tatil rekreasyonu ise haftalık ve yıllık tatillerde, genellikle yaşanan yakın çevre dışında gerçekleşen rekreasyon eylemleridir.

Rekreasyon faaliyetleri hangi sınıfta yer alırsa alsın hepsinin ortak amacı, bireyin fiziksel ve ruhsal açıdan rahatlamasını sağlamaktır. Çünkü tekrar yaşanması mümkün olmayan bu zaman diliminde birey, elinden geldiği kadar hem kendisine, hem de çevresine yararlı olacak etkinliklerde bulunmalıdır (Gülbahçe, 1996; Sertkaya’dan, 2001).

Sanayileşmeye paralel olarak gelişen rekreasyonun önemi günümüzde açık bir şekilde kendini hissettirmektedir. Rekreasyonun önemi şu şekilde ifade edilmektedir (Butler 1968; Sertkaya’dan, 2001):

1. İnsanların dinlenme ve eğlenme gereksinimi rekreasyonel eylemler ile karşılanarak, onların hayatla bağları güçlenmiş ve mutlu kılınmış olurlar,

2. Rekreasyonel etkinliklerde bulunan kişi, serbest zamanını iyi değerlendirmiş ve sağlıklı bir kişilik geliştirmiş olur. Toplumda temel amaçlardan birisi de sağlıklı kişilik geliştirmesidir.

Bunun yanında, rekreasyonel etkinlikler, bireylerin serbest zamanlarını zevk alarak geçirmelerini, iş dışında daha değişik uğraşılarda bulunmalarını, yeni dostluklar ve arkadaşlıklar kurmalarını, başarı duygusunu hissetmelerini, yaratıcılık duygusunu tatmalarını, fiziksel açıdan kendilerini sağlıklı hissetmelerini, macera ve yeni tecrübeler edinmelerini sağlamaktır (Gülbahçe, 1996; Sertkaya’dan, 2001).

4. MATERYAL VE YÖNTEM

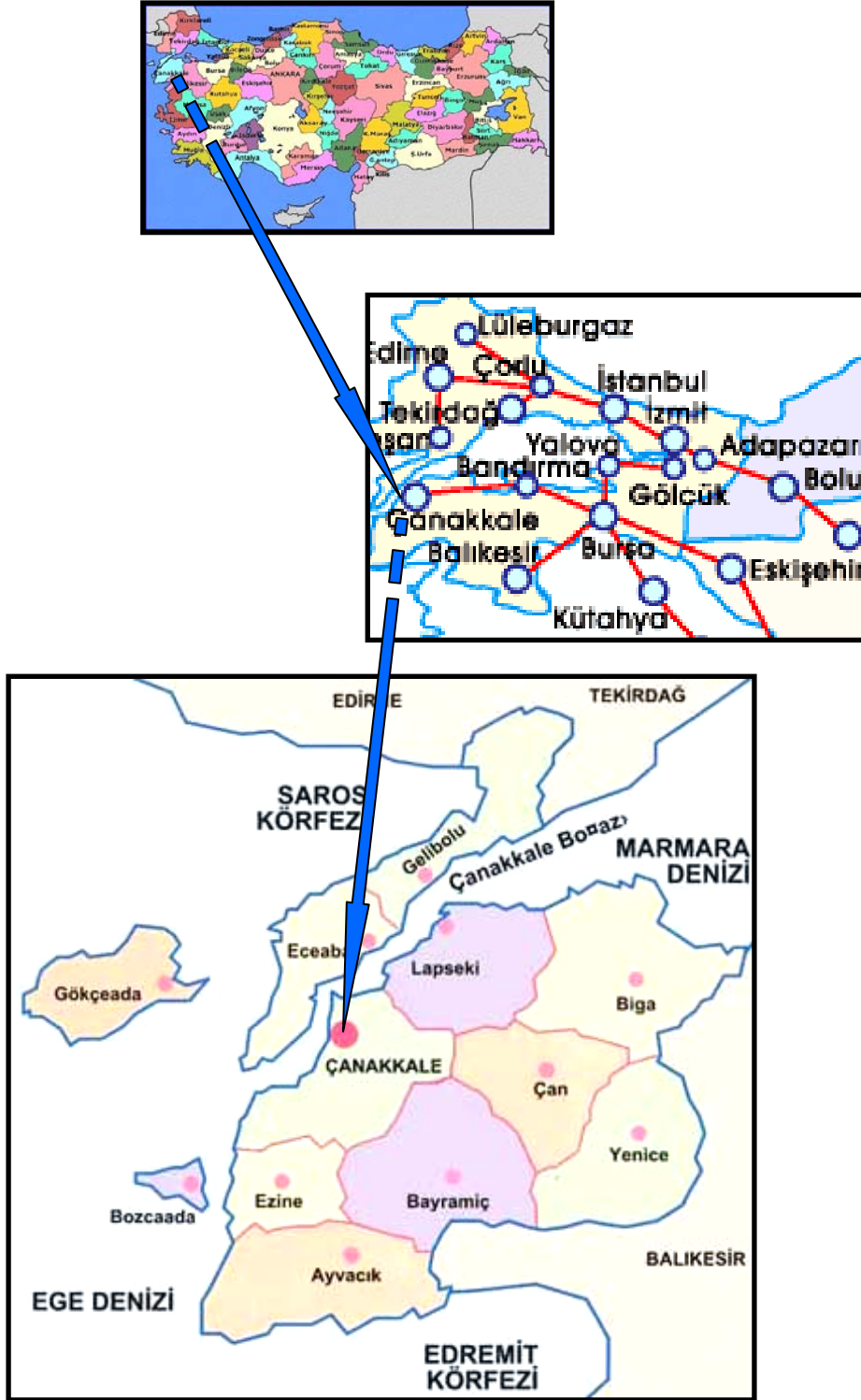
4.1. Materyal

Bir yerleşim yerinin turizm ve rekreasyon aktiviteleri bakımından istenilen düzeye erişmesinde; o yerin doğal ve kültürel kaynaklarının dikkat çekici nitelikte olmasının da hiç kuşkusuz büyük payı vardır. Çanakkalenin turizm ve rekreasyon aktivitelerine olanak sağlayacak nitelikte büyük bir potansiyeli bulunması ile birlikte bu anlamda yeteri kadar gelişemediği gözlenmektedir. Çanakkale ilinin büyük bir bölümünün doğal, tarihi ve arkeolojik sit olarak tanımlandığı göz ardı edilmeden; sahip olduğu bu potansiyelin, gerçekleştirilmesi düşünülen turizm ve rekreasyon aktivitelerine katkıda bulunması sağlanmalıdır. Turizm ve rekreasyon aktivitelerinin gelişimi için yapılacak her türlü çalışma titizlikle planlandığı takdirde turizm ve rekreasyon aktivitelerinin neden olduğu kirlilik v.b. problemlerin asgari düzeyde tutulması hatta oluşumunun bile engellenmesi mümkün olabilecektir.

Çanakkale ili genelinde önemli bir yer tutan doğal ve kültürel potansiyelin belirlenmesi ve tanıtılmasını amaçlayan bu araştırma, genel olarak bu potansiyelin korunup geliştirilerek turizm ve rekreasyonel kullanıma açılmasına yönelik strateji ve önerileri kapsamaktadır.

Araştırmaya konu olarak seçilen Çanakkale ili; Ege Denizi ile Marmara Denizi'ni birleştiren su yolu olan Çanakkale Boğazı'nın hem Avrupa hem de Asya yakasında toprakları olan bir yerleşim yeridir. Bu topraklar Trakya'da Edirne ve Tekirdağ, Anadolu'da da Balıkesir ili sınırları ile çevrilidir. Ege Denizi'nde ise Türkiye'nin en büyük adası olan Gökçeada ile üçüncü büyük adası olan Bozcaada; Yunanistan karasuları ile komşudur (Şekil 4.1). İli; 25°37'-27°45' doğu meridyenleri ile 39°40'-40°45' kuzey paralelleri arasında 9737 km²'lik bir alanı kaplamaktadır. Anadolu Yarımadası'nın en batı noktası olan Bababurnu ile Türkiye'nin en batı noktası olan Gökçeada'daki Avlaka Burnu Çanakkale ili sınırları içinde kalmaktadır (Anon., 2001a).

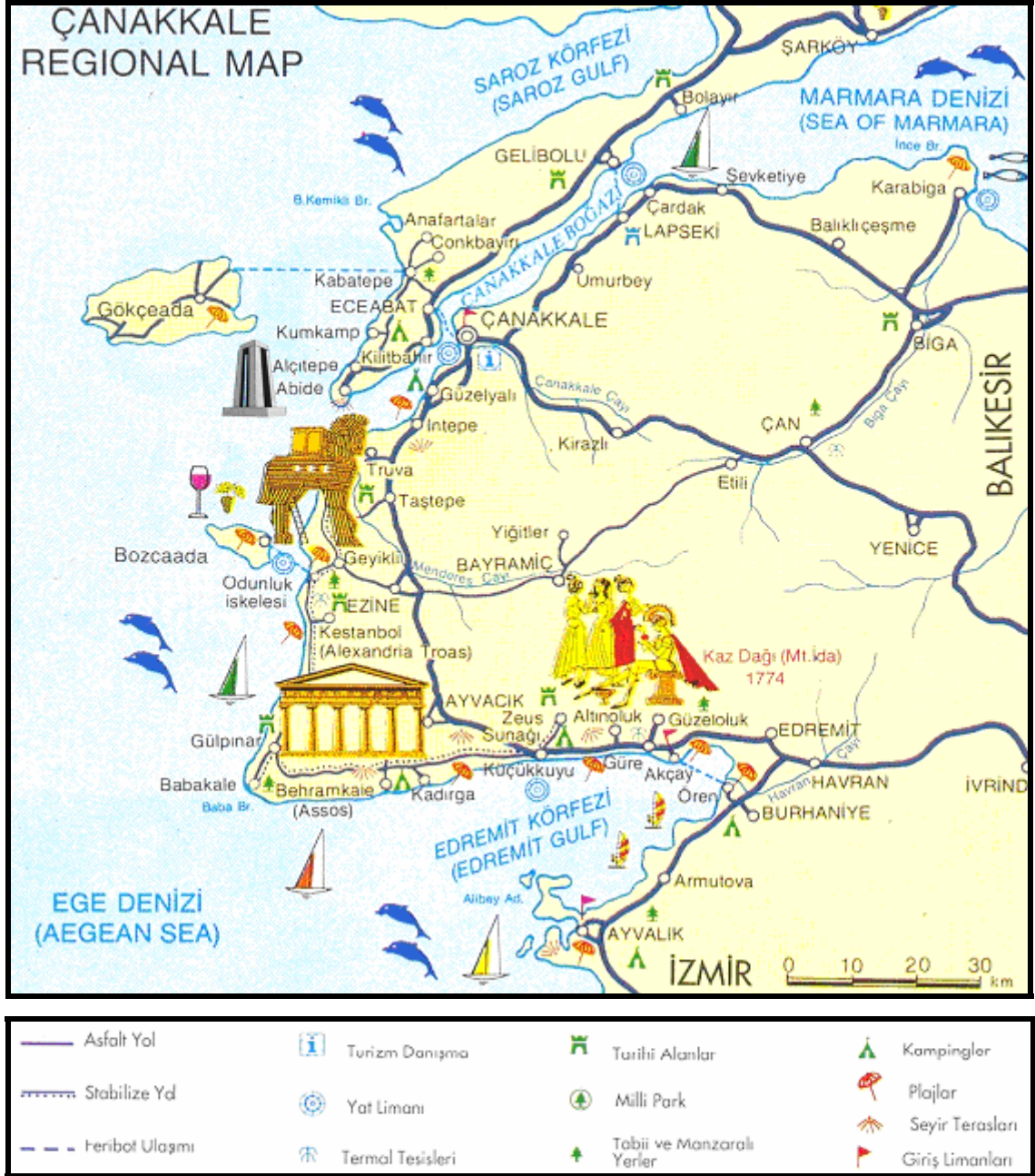
Çanakkale ili sahip olduğu bu stratejik konumu sayesinde yüzyıllar boyunca sayısız medeniyete ev sahipliği yapmış ve çeşitli kültürler arasında çok önemli bir geçiş noktası olma özelliğini daima sürdürmüştür. Bu özelliğinden dolayı birçok kültürel oluşumu bünyesinde barındırmaktadır.

Şekil 4.1. Çanakkale ili yerleşim haritası (Anon., 2004a; Anon., 2004b; Anon., 2004c)

Çanakkale ilinin böyle bir araştırmaya konu olarak seçilmesindeki en önemli nedenlerden biri; geçmişinin yoğun kültürel olaylara sahne olması ile var olan kültür hazinelerinin eşsiz doğal güzelliklerle adeta bir bütün oluşturmasıdır. Bununla birlikte;

Çanakkale ilinin turizm ve rekreasyon aktivitelerinin gelişimine katkıda bulunabilecek doğal ve kültürel kaynaklar (Şekil 4.2) bakımından zengin bir potansiyele sahip olması ve bu özelliklerinin turizm ve rekreasyonel aktivitelere olan katkısının yok denecek kadar az olması araştırmaya konu olmasındaki başlıca etkenlerden biri olarak dikkati çekmektedir.

Şekil 4.2. Çanakkale ili doğal ve kültürel kaynak haritası (Anon., 2003a)

Bu araştırmanın ana materyalini; Çanakkale ilinin doğal ve kültürel kaynakları ile bu kaynakların tespitine yönelik olarak yapılan çalışmalarda kullanılan tüm araç ve gereçler oluşturmaktadır.

Öncelikle; araştırmaya konu olan Çanakkale ilinin doğal ve kültürel kaynaklarının turizm ve rekreasyon aktivitelerine sağlamış olduğu olanaklar nedeniyle; bu kaynakları meydana getiren bütün doğal ve kültürel oluşumlar ayrı birer materyal olarak incelenmiştir.

Konu ile doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili yerli ve yabancı literatürler, araştırma alanında yapılan inceleme ve gözlemler sonucu alınan notlar, çekilen fotoğraflar ve slaytlar, Çanakkale ili ile ilgili olarak yapılmış olan diğer çalışmalar, araştırma alanı ile ilgili çeşitli kişi ve kurumlarla yapılmış olan sözlü görüşmeler, çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarından ve üniversitelerin ilgili bölümlerinden konuyla ilgili olarak alınan görsel ve yazılı kaynaklar, tezler ve bilimsel araştırmalar ile yine çeşitli kamu kurumlarından (özellikle Çanakkale Valiliği Turizm İl Müdürlüğü) elde edilen; Çanakkale'nin doğal, tarihi ve kültürel değerlerini tanıtan broşür ve kataloglar, internet aracılığıyla elde edilen her türlü yazılı ve görsel kaynaklar da materyal olarak değerlendirilmiştir.

4.2. Yöntem

Çanakkale ilinin doğal ve kültürel potansiyelinin turizm ve rekreasyon açısından incelenmesini ve bu doğrultuda çeşitli öneriler geliştirilmesini amaçlayan bu çalışmanın yöntemi; konu ile ilgili olarak yapılan literatür araştırması sonucu elde edilen mevcut potansiyele ilişkin verilerin, turizm ve rekreasyon aktivitelerine sağlayacağı katkılar bakımından değerlendirilmesi ve bunun sonucunda çeşitli kullanım önerilerinin ortaya konulması esasına dayanmaktadır. Başka bir ifadeyle araştırma alanında yapılan her türlü gözlem, inceleme v.b. çalışmaları içeren veri toplama ve konuya ilişkin kaynak tarama süreci, çalışmada izlenen yöntemin esasını oluşturmaktadır.

Çalışmada kullanılan yöntem çok çeşitli aşamaların birleşiminden oluşmuştur. Buna göre yöntemi oluşturan aşamalar (Çizelge 4.1) aşağıdaki şekilde tanımlanabilmektedir:

Çizelge 4.1. Çalışma yönteminin şematik olarak ifade edilmesi

➤ Araştırma alanının doğal ve kültürel potansiyelinin incelenmesi aşamasında; alan sınırlarının belirlenerek bu sınırlar dahilinde alanın; iklim, jeoloji, topografya, toprak, kıyı morfolojisi, hidroloji, flora ve fauna özellikleri olarak tanımlanan doğal peyzaj özelliklerinin incelenmesiyle birlikte alana ilişkin sosyo-kültürel ve ekonomik yapı özelliklerinin ortaya konulmasına,

➤ Araştırmanın kuramsal temellerinin incelenmesi aşamasında; turizm ve rekreasyon kavramlarına ilişkin ayrıntılı literatür taraması yapılarak, turizm ve rekreasyonun; tanımı, özellikleri, türleri ve sınıflandırılması konularında edinilen mevcut bilgilerin ortaya konulmasına,

➤ Araştırma alanında turizm ve rekreasyon potansiyelini oluşturan kaynakların incelenmesi aşamasında; turizm ve rekreasyon aktivitelerine olumlu katkıları olacağı düşünülen doğal ve kültürel kaynakların ayrıntılı olarak tanıtılması ve çalışmanın amacına katkıda bulunacak önemli özelliklerinin vurgulanmasına,

➤ Son aşamada ise; turizm ve rekreasyon faaliyetleri sonucu oluşabilecek bozulma ve kirlilik gibi problemler de dikkate alınarak; araştırma alanına ait doğal, tarihi ve kültürel kaynakların turizm ve rekreasyonel kullanım açısından değerlendirilmesi ve bu potansiyelin korunup geliştirilerek, turistik ve rekreasyonel kullanıma sağlayacağı katkıların ne şekilde olması gerektiğine ilişkin önerilere yer verilmiştir.

5. ARAŞTIRMA BULGULARI

5.1. Araştırma Alanının Doğal Özellikleri

5.1.1. İklim

Çanakkale ilinin iklimi, bulunduğu yer nedeniyle geçiş iklimi özellikleri göstermektedir. Genel karakter, başta sonbahar ve ilkbahar olmak üzere bütün yıl yağışlı, kışlar soğuk ve yazlar sıcaktır (Anon., 2001a).

Çanakkale’de Akdeniz ve Karadeniz iklimlerinin geçiş iklimi hüküm sürmektedir. Kıyılarda Akdeniz iklimi sürmekle birlikte, kış aylarında Balkan Yarımadası üzerinden gelen soğuk hava bu kıyıları etkilemekte ve sıcaklık sıfırın altına daha sık düşmektedir. İç kısımlardaki yüksek alanlarda yazlar daha serin, kışlar daha soğuk geçmektedir. Yıllık sıcaklık ortalaması 14.8’dir (Anon., 1998a). Aylara göre sıcaklık ortalamalarına bakıldığında en yüksek sıcaklık 38.8 °C ile Temmuz, en düşük sıcaklık -11.5 °C ile Şubat ayıdır (Anon., 2001a).

Yıllık yağış ortalaması 626 mm. olup, en fazla yağış 114.6 mm. ile Aralık ayında, en az yağış da 7.8 mm. ile Ağustos ayında düşmektedir (Anon., 2001a). Kar yağışlı günlerin yıllık ortalaması 3,4 gündür. Yağışlar genellikle bahar ve kış aylarında olmaktadır. Yağışlar Kazdağı’nın yüksek kesimlerde yılda 1000 mm.yi geçerse de kıyılarda 600-800 mm. arasındadır (Anon., 1999a).

İli çevre illerden ayıran diğer bir özelliği de; yılın büyük bir kısmının rüzgarlı geçmesidir (Anon., 1998a). Kuzey rüzgar ve soğuklarının Balkanlar üzerinden sarkması, bunun önünde il sınırları içerisinde doğal bir engelin bulunmaması, yılın büyük bir bölümünde rüzgarlı geçmesine yol açar (Anon., 1999b). Hakim rüzgar yönü kuzeydoğu olup, en hızlı rüzgar şiddeti ise ortalama olarak 30 m/sn ile güney-güneydoğu yönünden esmektedir. Yılın rüzgarlı günlerinde ortalama rüzgar hızı yaklaşık 4.5 m/sn kadar olmaktadır. Çanakkale ilinde yıllık güneşlenme süresi ise ortalama olarak günde 7.7 saattir (Anon., 2001a).

Çanakkale ilinde donlu gün sayısı 25.1 gün, bulutluluk 4.4 ve sisli gün sayısı yılda ortalama 4 günü geçmez. Etrafi denizlerle çevrili olduğundan deniz etkisi çok fazladır. Çanakkale’de hava devamlı rüzgarlıdır. Rüzgar yılda %75 oranında kuzeyden eser ve boğazda kanalize olur; şiddeti de çok fazladır. Deniz mevsimi Akdeniz ve Ege

kıyılarına oranla daha kısadır. Antalya’da yaz turizmi Kasım ayına, İzmir’de Ekim ayına kadar sürerken Çanakkale’de Ağustos ayı sonuna kadar sürmektedir. Deniz suyu sıcaklığı ortalaması 15.6 °C’ dir ve deniz mevsimi yaklaşık 2 ay sürmektedir. Boğazda sonbahar ve kışın artmakla birlikte Karadeniz’den güneye doğru sürekli bir üst akıntı vardır. Özellikle boğazın akıntılı ve havanın sürekli rüzgarlı olduğu zamanlarda deniz yolu ile gelen turistler can güvenliği nedeni ile Çanakkale iline giriş yapamamaktadır. Bu da yolcu gemilerinin demirleyememesine ve transit geçmesine neden olur (Özözen, 2000).

5.1.2. Jeoloji

Çanakkale ilinin jeolojik yapısı I. zamanda oluşmuş killi şist ve mermerleri, II. zamanda oluşmuş mermerleşmiş kalker, kil, taş ve şistleri; III. zamanda oluşmuş taş, kum, marn ve miçoları; IV. zamanda oluşmuş alüvyonlar ve volkanik kütleleri içermektedir (Anon., 1999b):

I. Zaman Arazisi (Palezoik): Karabiga’nın batısındaki arazi bunun en güzel örneğidir. Arazi özellikli killi şistlerle mermerlerden oluşmuştur. Bunlara paleozoik denilmesinin nedeni içerisinde fosil bulunmasıdır.

II. Zaman Arazisi (Mezozoik): Mezozoik arazi, mermerleşmiş kalkerlerden, kum, taş, kil ve şistlerden oluşur. Bu sahalar Gelibolu Yarımadası’nda Anafartalar Limanı’nda ve Kireçtepe’de görülür. Biga-Gönen arasını ve Göre Dağı’nı çevreleyen arazileri de kapsamaktadır. Yiğitler, Bayramiç, Ezine ve Geyikli çevreleri içinde de II. zamana ait sahalar vardır. Bu bölgelerde kireçtaşı yapılıdır. Kurşun, çinko, demir ve mermer gibi II. zaman madenlerine rastlanır. Yani kireçli ve demirlidir. İçerisinde her türlü bitkinin büyümesine elverişli olan madenlerden bir miktar bulunur.

III. Zaman Arazisi (Tersiyer): Çan ilçesinin kuzeybatısında Hamdibey bucağı çevresi ile Çanakkale Boğazi’nin iki yanını kaplayan ve yüksekliği birkaç yüz metreyi geçmeyen arazilerdir. Bayramiç ile Küçükkuşu arasındaki toprak çeşidi de bu arazi grubuna girer. Bu araziye oluşturan taşlar killi, marnlı, kumlu ve mikalıdır. Lapseki ile Kemel arasında görüldüğü gibi, ara sıra kalkerlerin hakim olduğu yerler de vardır. Bu tip arazinin çoğalmasında ayrışma kalın, geniş ve derin toprakların oluşmasına sebep olur. Bu nedenle Çanakkale ilinin ekime elverişli bölgeleri burada yer alır. Bu bölgede eski göl kalıntıları içinde linyit de bulunur.

IV. Zaman Arazisi (Kvarterner): Bu bölgedeki büyük çayların taşıdığı ve iki tarafa serptiği alüvyonlardan oluşmuştur. Çayların denize ulaştığı yerler daha geniştir.

V. Volkanik Arazi (Andezitler): Volkanik arazi Lapseki-Biga arasında uzanır. Ayrıca Ayvacık, Babakale ve Ezine arasında oldukça büyük bir volkanik kütle vardır. Bu arazinin II. zaman sonu ile III. zaman başında olduğu sanılmaktadır. Çoğunlukla ormanlıklarla ve kayalıklarla kaplıdır. Genellikle buralar kumlu ve hafif bünyeli topraklardan oluştuğundan mera olarak kullanılır.

Çanakkale ilinde mevcudu oldukça fazla olan kaplıcaların il turizmine olan katkıları yanında ilin jeolojik yapısının kaplıcaların kalitesi üzerindeki oldukça önemli olan etkisi dikkatlerden kaçmamaktadır. İldeki turizm ve rekreasyon potansiyeli açısından temel kaynak değerlerinden biri de kaplıcalardır.

Bu sahanın en yaşlı kayaçlarını metamorfitle ve granitoidlerden oluşan Palezoik yaşlı temel oluşturur. Bu kayaçlar aynı zamanda Hıdırlar, Çan, Kestanbol, Ayvacık ve çevresindeki jeotermal alanlarının da temelini oluşturmaktadır. Kazdağ masifi üzerinde Karakaya kompleksi, bunun üzerinde Trias yaşlı kireçtaşları yer alır. Biga Yarımadası'nda Jura devrini temsil eden kayaçlar kumtaşı, kireçtaşı ve silekştir. Kretasede ise serpantin ve diyoritlerin hakim olduğu görülür. Daha üstte ise Eosen yaşlı denizel çökeller yer almaktadır. Bunlarla eş yaşlı ve aralı olarak volkanik kayaçlar da görülür. Oligosen sonunda Biga ve Gelibolu yarımadaı aşınmış ve karasal, görsel ve sığ denizel Miyosen çökelleri ve volkanitleri (dasit, andezit, latit, tuf ve kül yığımları) eski kayalar üzerinde yer almışlardır. Biga yarımadası üzerinde Neojen volkanizması şu şekilde sınıflandırılmıştır (Ercan, 1996; Özözen'den, 2000). Eosende Balıklıçeşme volkanitleri (andezit, dasit ve tuf), Üst Oligosende Kirazlı volkanitleri (bazalt ve trakiandezit), Alt-Orta Miyosende Behram ve Hüseyinfakı volkanitleri (andezit, dasit, riyodasit, latit, anglomera, ignimbrit, bazalt ve traki andezit) ve Üst Miyosende Ezine bazaltı volkanitleri (alkali bazalt). Pliokuaternerde ise çakıltaşı, kumtaşı ve şeylden oluşan fluvial çökeller ile görsel karbonatlar oluşmuşlardır (Özözen, 2000).

5.1.3. Topoğrafya

Çanakkale ilinin toprakları genellikle dağ ve tepelerle kaplı alanların vadilerle yarılmasıyla oluşan engebeli bir yapı göstermektedir. İlin en yüksek dağı Kazdağı'dır (1767 m.). Diğer yükseltiler bu dağın çevresinde yer alır (Anon., 2001a).

İl yüzölçümünün %44'ünü kaplayan dağları; Kazdağı, Gelibolu Yarımadası dağları ve adalarda bulunan dağlar olmak üzere üç ayrı grupta inceleyebiliriz (Anon., 1999b):

Kazdağı: İlin en yüksek dağı Kazdağı'dır. Diğer yüksek dağlar bu dağın çevresinde yer alır. Biga yöresinde kuzeydoğu-güneybatı yönünde dalgalı bir görünüm oluşturarak uzanan 500-1000 m. yükseltili sıralar vardır. Edremit Körfezi'nin kuzeyi, bu dağ ve tepelerin en yükseklerinin bulunduğu bölgedir. Kazdağı ve yöresindeki belli başlı tepeler ve yükseklikleri şöyledir: Kazdağı (1767 m.), Susuz Tepe (1507 m.), Gürgen dağı (1425 m.), Kalafat Tepe (1417 m.), Eğrimermer Tepe (1398 m.), Teke Kaya Tepe (138 m.), Kocaeğrek (1371 m.), Kırlangıç Tepe (1339 m.), Arpatarla Tepe (1307 m.), Kalburcu Tepe (1236 m.), Sazak Tepe (1184 m.), Hacıöldüren (1124 m.), Kocakatran Dağları (1030 m.) (Anon., 1999b).

Gelibolu Yarımadası Dağları: Gelibolu Yarımadası'nın kuzey ve kuzeydoğusunda Korudağı (726 m.) ile Teke dağlarının uzantıları yer alır. Boğazdan Saros Körfezi'ne doğru kademeli bir yükselme görülür. 400 m.'ye kadar yükselen tepeler daha sonra dik yamaçlarla Saros Körfezi'ne doğru iner. En önemlileri Karaburun Tepe (423 m.), Kömür Tepe (404 m.), Yassı Tepe (374 m.), Üveyik Tepe (363 m.), Topların Tepe (360 m.) ve Kocaçimen Tepe (305 m.)'dir (Anon., 1999b).

Adalarda Bulunan Dağlar: Gökçeada'da Tepe köy deresi dağlık alanları ikiye ayırır. Kuzeybatıda Goro Dağları bulunur. Bu dağların en yüksek yeri Tepeköy Tepesi'dir (678 m.). Güneydoğuda ise Kastro Dağları uzanır. Bu dağlar üzerindeki önemli tepeler Kastro (500 m.), Bademli (450 m.), Avanşi (422 m.) tepeleridir (Anon., 1999b).

Çanakkale il sınırları içinde ova tanımına uyan yerler azdır. İl topraklarının %14.8' ini kaplayan bu tür yeryüzü şekilleri genellikle akarsu ağızlarında ve geniş tabanlı vadilerde görülür. Batak, Tuzla, Bayramiç Biga, Evreşe (Kavak), Umurbey, Agonya başta olmak üzere Yalova, Kilye, Pirsen, Karabiga, Biga, ve Kumkale Ovaları sayılabilir (Anon., 1999b).

Çanakkale ilinde çok büyük vadi oluklarına rastlanmaz. Çanakkale il topraklarının %1.7' sini yaylalar, %39.5' ini ise diğer araziler kaplamaktadır. Yaylalar Kazdağı sıraları üzerinde akarsu başlarında, havzaları birbirinden ayıran küçük büyüklü gruplar durumunda sıralanır. İldeki yayla gruplarının bir bölümü Biga Yarımadası'nda, Kazdağı'nın uzantıları olan düşük yükselti ve ince sıraları üzerindedir.

Ötekiler ise Edremit Körfezi'nin kuzeyinde, Kazdağı'nın doğu-batı uzantıları halinde ve Ayvacık'ta Menderes Havzası ile Körfez arasındadır (Anon., 1999b).

5.1.4. Toprak

İlin değişik topografyası, iklimi ve jeolojik yapı farklılıkları ile vejetasyondaki çeşitlilik, değişik özelliklere sahip toprakların oluşmasına neden olmuştur. Saturasyon yüzdesine göre yapılan sınıflandırmada toprakların %55.7'si tınlı, %37.9'u killi ve %2.5'i kumlu bir bünyeye sahiptir (Anon., 2001a).

İklim, topografya ve ana madde farklılıkları nedeniyle Çanakkale'de çeşitli büyük toprak grupları oluşmuştur. Büyük toprak gruplarının yanı sıra toprak örtüsünden yoksun bazı arazi tipleri de görülmektedir (Anon., 1999b).

İl genelinde kalkersiz kahverengi orman toprakları 569.581 ha. ile toplamın %63.84'ünü, diğer toprak grupları ise 322.655 ha. ile toplamın % 32.26'sını oluşturmaktadır (Dökmeci, 1997).

5.1.5. Kıyı Morfolojisi

Çanakkale; Gökçeada, Bozcaada ve Tavşan adaları kıyıları ile birlikte ülkemizde en uzun kıyı şeridinde sahip illerden biridir. Gökçeada 92 km., Bozcaada ise 34.5 km.lik bir kıyı uzunluğuna sahiptir. Boğazın Anadolu kıyısındaki uzunluğu 94 km., Gelibolu Yarımadası kıyıları ise 78 km.'dir. İlin toplam sahil şeridi uzunluğu 671 km.'dir (Özözen, 2000).

Çanakkale ili, kıyı şeridinin uzunluğu sebebiyle; yaz dönemlerinde halkın, gelen yerli ve yabancı turistlerin denizden yararlandıkları rekreasyonel alan sayısı oldukça fazladır. Ancak ülkemiz genelinde olduğu gibi, kıyı şeridindeki yerleşim birimlerinin bir çoğunun evsel atık sularını derin deniz deşarjları veya direkt olarak alıcı ortama verip bertaraf etmeleri sebebiyle denizlerimiz önemli bir kirlilik tehdidi altındadır. Bunun yanında üst akıntılar ile Marmara Denizi'nden gelen kirli sular bölgenin kıyı şeridini önemli ölçüde etkilemektedir. Her ne kadar Çanakkale Boğazı'na alt akıntılarla gelen temiz Ege Denizi suyu seyrelmelere neden olsa da, halkın yararlandığı ve su sirkülasyonunun yetersiz olduğu koylarda, özellikle yaz aylarında ve lodoslu havalarda denizlerimizdeki kirlilik belirtileri ortaya çıkmaktadır (Anon., 2001a).

5.1.6. Hidroloji

Çanakkale ilindeki su kaynakları; akarsular, barajlar, göletler, göller ve yer altı suları olmak üzere çeşitli başlıklar altında incelenebilir.

İl dahilinde büyük, küçük bütün akarsuların düzenli rejimi yoktur. Sonbahar yağmurlarıyla ve karların erimeye başladığı Nisan-Mayıs aylarında debileri yükselir; bunun dışındaki sürelerde birkaç yüz metrelik debiye kadar düşerler. Bu düzensizlik yüzünden ildeki akarsulardan ulaşım ve taşıma yönünden yararlanma imkanı olmamaktadır (Anon., 1998a).

Anonim (1997)'e göre, ilin Asya toprakları üzerinden geçen başlıca akarsular, güneydoğudaki Kazdağı'ndan doğarak kuzeybatıya doğru giden ve boğazın güney ağzı yakınında denize dökülen Kara Menderes Çayı, Ege Denizi'ne dökülen Tuzla Çayı, Çanakkale Boğazı'na dökülen Sarıçay, Saros Körfezi'ne Korudağı'ndan dökülen Kavak çayı ve bunlara ek olarak Biga Çayı, Gönen Çayı, Uludere, Bayramdere, Çınardere, Büyükdere, Tayfur Deresi ile diğer dereler mevcuttur. İlin yerüstü ve yer altı olmak üzere 2392 hm³/ yıllık toplam su potansiyeli mevcuttur (Dökmeci, 1997).

Çanakkale ilinin önemli akarsu kaynakları ve başlıca özellikleri aşağıda liste halinde (Çizelge 5.1) verilmektedir:

Çizelge 5.1. Çanakkale ilindeki önemli akarsu kaynakları (Anon., 2001a)

Akarsuyun Adı	Min.Debi (m ³)	Max.Debi (m ³)	Menşei	Mansabı	Uzunluğu
Eski Menderes	60-70	1530	Kazdağı	Ç.kale Boğazı	110 km.
Tuzla Çayı	10-15	1400	Kazdağı	Ege Denizi	52 km.
Sarıçay	15-20	1300	Kazdağı	Ç.kale Boğazı	40 km.
Kocabaş Çayı	15-20	1345	Kazdağı	Marmara Denizi	80 km.
Mıhlı Çayı	-	175	Kazdağı	Ege Denizi	12 km.
Kavak Çayı	10-15	1100	Korudağı	Saros Körfezi	50 km.

Çanakkale ili sınırları içinde ekonomik amaçlı veya rekreasyonel açıdan faydalanılabilecek önemli bir göl alanı bulunmamaktadır. Mevcut göller Gelibolu Yarımadası'nda ve Gökçeada'da yazın kuruyan tuz gölleri (Anon., 1998a) ve Saros Körfezi'nden bir setle ayrılmış Suvla Gölü'dür (Dökmeci, 1997).

Çanakkale ilinde sulama amaçlı yapılmış baraj ve göletler de bulunmaktadır. Baraj ve göletlerde toplanan sular sulamada kullanılmaktadır. Barajlardan Gökçeada ilçesindeki Gökçeada Barajı ve Merkez ilçedeki Atikhisar Barajını, göletlerden ise Merkez ilçedeki Dümrek Göleti, Yenice ilçesindeki Yenice ve Samateli göletleri, Lapseki ilçesindeki Nusretiye Göleti, Çan ilçesindeki Samateli Göleti, Ezine ilçesindeki Bahçeli ve Kemalli göletleri, Gelibolu ilçesindeki Karainbeyli, Değirmendüzü ve Kavak göletleri, Ayvacık ilçesindeki Kösedere ve Çakmak göletleri, Gökçeada ilçesindeki Dereköy Göleti sayılabilir (Anon., 1999b).

Anonim (1997)'e göre, bu yerüstü potansiyeli; doğal göl yüzeyleri 2066 ha. baraj rezervuarı yüzeyleri 1359 ha. gölet rezervuarı yüzeyleri 261 ha. akarsu yüzeyleri 955 ha. olmak üzere toplam 4641 ha.'lık bir su yüzeyinden ibarettir. Bunların dışında toplam 31.4 hm³/yıllık içme ve kullanma potansiyeli de mevcuttur. İçme ve kullanma suyu, yer altı suyu potansiyeli işletme rezervinin hemen hemen % 40'ını oluşturmaktadır (Dökmeci, 1997).

Bölgede yer alan ovaların çoğu verimli akifer özelliği gösteren gevşek konglomeratik, kumlu, çakıllı seviyeleri bulunan formasyonlar ile bunun üzerinde bulunan alüvyonlardan oluşmuşlardır. Yer altı suyu rezervinin büyük bir kısmına bu seviyelerde rastlanmaktadır (Anon., 2001a).

İl genelinde yer altı sularının bulunduğu ovalık bölgeler 749 km²'lik bir alan kaplamaktadır. Yine bu alanlarda yer altı suyu işletme rezervi 66.5 hm³/yıl' dır (Anon., 2001a).

Çanakkale ili ve ilçelerindeki yer altı suyu, önemli bir yer tutmaktadır. Yenice, Gökçeada ve Bozcaada bu konuda biraz daha fakirdir. Diğer yerlerde özellikle Biga, Umurbey, Ayvacık, Gülpınar ve Tuzla taraflarında yer altı su rezervlerinin azalmasından dolayı yer altı suyu işletmesine kapalıdır. Kaçak kuyularla yapılan aşırı çekim sonucu arazilerin (Biga Ovası) denizden itibaren tuzlandığı görülmüştür (Anon., 2001a).

Çanakkale il merkezinin içme suyu Atikhisar Barajından sağlanmaktadır. Barajdan gelen su, Çanakkale Belediyesi arıtma tesislerinde ileri bir arıtmadan geçirilerek şehre verilmektedir. Bununla beraber Bayramiç, Gökçeada ve Gelibolu Yarımadasındaki Tayfur Barajları da içme ve kullanma suyu kaynağı olarak rol oynamaktadır. İl genelinde 494 memba, 32 keson kuyu ve 102 adet sondaj kuyusu içme

suyu kaynağı olarak Çanakkale ilinde yaşayanların su ihtiyacını karşılamaktadır (Anon., 2001a).

5.1.7. Flora

Çanakkale ili florası bitki coğrafyası açısından incelendiğinde yörenin, Akdeniz fitocoğrafik bölgesinin etkisi altında kaldığı görülmektedir. Bu bölge iklimsel görüş açısından, Karadeniz hariç yurdumuzun diğer bölgeleriyle benzerlik gösterir. Zira Karadeniz'in dışında, yurdumuzun tamamında yaz kuraklığı karakteristiktir. Bu özellik Akdeniz iklim tipinin karakteristiği olup, bölgenin tamamı homojen bir iklim tipine sahip değildir. Bu nedenle bitki örtüsü çeşitlilik göstermektedir. Bununla beraber yörenin nispeten yaz aylarında kurak olmasının yanı sıra, yükseklik farkının da yeterince olmayışı tür sayısının beklenenden az ve endemizm oranının da düşük olmasına neden olmaktadır (Anon., 2001a).

Akdeniz ikliminin bir türünün egemen olduğu Çanakkale ormanları il yüzölçümünün % 56' sını kaplamaktadır. İl ormanlarının % 39.1' i normal koru, % 17.1' i bozuk koru, % 10.5' i normal baltalık ve % 33.3' ü bozuk baltalıktır (Anon., 1999b).

Ormanların ibreli ana ağaç türlerini başta Kazdağı'nda bulunan Kazdağı Göknarı (*Abies equitrojani*) olmak üzere karaçam (*Pinus nigra*), kızılçam (*Pinus pinea*), bodur ardıç (*Juniperus communis*) ve adi porsuk (*Taxus baccata*) oluşturmaktadır. Akdeniz ikliminin kurak dönemi, ağaç topluluğu ortadan kalkmış alanlarda yeni orman örtüsünün gelişmesine pek olanak vermez. Bu yüzden orman alanların çevresinde ve içinde yer yer maki toplulukları görülür. Akdeniz iklimine özgü bitki topluluğu olan makileri; defne (*Laurus nobilis*), kocayemiş (*Arbutus unedo*), mersin (*Myrtus communis*), pırnal meşesi (*Quercus robur*), kekik (*Thymus vulgaris*) ve yabani zeytin (*Olea europa var. sylvestris*) ağaçları ile çalılıklar oluşturur. Kıyıda 30-40 km. kadar içeriye sokulan ve 600 m.'ye kadar olan yüksekliklerde görülebilen maki topluluğu daha çok Gelibolu Yarımadası'nın güneyindeki Lapseki-Biga arasında ve ilin kıyılarında orman alanları sınırına değin görülür (Anon., 1999b).

Ormanlar genel olarak karışık topluluklar durumundadır. İbreli ağaç türleri dışında, meşe (*Quercus sp.*), yaban eriği (*Prunus spinosa*), ahlat (*Pyrus eleagnifolia*), armut (*Pyrus communis*), kestane (*Castanea sativa*), kayın (*Fagus orientalis*), çınar

(*Platanus orientalis*), dut (*Morus sp.*), incir (*Ficus carica*) ve ıhlamur (*Tilia sp.*) gibi yapraklı ağaç türleri de vardır (Anon., 1999b).

Koru tipi ormanlara daha çok Kazdağı dolaylarında rastlanır. Kazdağı, Eğrikabağaç, Katran Dağı ve Gürgen Dağı çevrelerinde ulaşım güçlüğü, koru ormanlarının yok edilmesini önemli ölçüde engellemiştir. İntepe, Kirazlı, Kalkım ve Sazak dolaylarında düşük yükseltilerde karaçam (*Pinus nigra*), kızılçam (*Pinus pinea*), göknar (*Abies nordmanniana*), meşe (*Quercus sp.*), kayın (*Fagus orientalis*) ve kestane (*Castanea sativa*) karışık ormanları; yükselti arttıkça karaçam (*Pinus nigra*), kızılçam (*Pinus pinea*) ve göknar (*Abies nordmanniana*) ormanları görülmektedir (Anon., 1999b).

Ormanlar hemen deniz düzeyinde başlamakla birlikte, daha yoğun olarak 300 metre yüksekliklerden sonra yer alırlar. İç kesimlerde bozkır görünümlü, cılız, otlu, tahıl üretimine elverişli alanlar ile su boylarında her mevsim yeşil kalabilen çayırlara rastlanır. Bozcaada'da ise ormanlar zamanla ortadan kaldırılmış, ormanların yerini makiler almıştır (Anon., 1999b).

Çanakkale ili Marmara ve Ege Bölgeleri arasında geçiş bölgesini oluşturması nedeniyle, bitki örtüsü açısından oldukça farklı bir konuma sahiptir. İl sınırları içerisinde değerli sayılabilecek miktarda bir tıbbi bitki varlığı da bulunmaktadır (Anon.,2001a).

Çanakkale ili florasında bulunan bitkiler liste halinde Çizelge 5.2'de verilmektedir.

Çizelge 5.2. Çanakkale ili florasında bulunan bitkiler (Anon., 2001a'dan yararlanılarak geliştirilmiştir.)

Sınıfı	Latince Adı	Türkçe Adı
AMARYLLIDACEAE	<i>Galanthus elwesii</i>	Kardelen
	<i>Sternbergia sicula</i>	Sarı çiğdem
ANACARDIACEAE	<i>Pistacia terebinthus</i>	Menengiç
	<i>Rhus coriaria</i>	Sumak
ARALACEAE	<i>Hedera helix</i>	Duvar sarmaşığı
CAMPANULACEAE	<i>Campanula lyrata*</i>	Çan çiçeği
	<i>Campanula tomentosa</i>	Çan çiçeği

Çizelge 5.2 (devam)

Sınıfı	Latince Adı	Türkçe Adı
COMPOSITAE	<i>Achillea fraasii</i> var. <i>troiana</i> *	Civanperçemi
	<i>Anthemis chia</i>	Papatya
	<i>Bellis perennis</i>	Koyungözü papatya
	<i>Chondrilla juncea</i>	Karakavruk
	<i>Crepis albina</i>	Kokar ot
	<i>Echinops ritro</i>	Kirpibaşı
	<i>Senecio vulgaris</i>	Kanarya otu
	<i>Taraxaeum officinale</i>	Karahindiba
CRUCIFERAE	<i>Alyssum pinifolium</i> *	Alisyum
	<i>Brassica nigra</i>	Kara lahana
	<i>Capsella bursa</i>	Çoban çantası
	<i>Matthiola incana</i>	Gecegündüz çiçeği
	<i>Sinapsis alba</i>	Hardal
	<i>Sisymbrium officinale</i>	Bülbül otu
CUPRESSACEAE	<i>Cupressus sempervirens</i>	Selvi
	<i>Juniperus excelsa</i>	Boylu ardıç
	<i>Juniperus oxycedrus</i>	Katran ardıcı
ERICACEAE	<i>Erica arborea</i>	Kocayemiş
	<i>Erica manipuliflora</i>	Ağaç fundası
EUPHORBIACEAE	<i>Euphorbia amygdaloides</i> *	Sütleşen
FAGACEAE	<i>Castanea sativa</i>	Kestane
	<i>Fagus orientalis</i>	Doğu kayını
	<i>Quercus coccifera</i>	Kermez meşesi
	<i>Quercus infectoria</i>	Mazı meşesi
	<i>Quercus ithaburensis</i> sp.	Palamut meşesi
GENTIANACEAE	<i>Centaurium erythraea</i>	Kırmızı kantaron
	<i>Centaurium martimum</i>	Kırmızı kantaron
GRAMINEAE	<i>Aegilops geniculata</i>	Buğday otu
	<i>Aegilops umbellutata</i>	Buğday otu
	<i>Agrostis stolonifera</i>	Aktavus otu

Çizelge 5.2 (devam)

Sınıfı	Latince Adı	Türkçe Adı
GRAMINEAE	<i>Avena barbata</i>	Yabani yulaf
	<i>Briza humilis</i>	Zembil otu
	<i>Briza maxima</i>	Zembil otu
	<i>Bromus madritensis</i>	Kılçiksız brom
	<i>Bromus tectorum</i>	Kılçiksız brom
	<i>Cynodon dactylon</i>	Domuz ayrığı
	<i>Cynchorus echinatus</i>	Tarak otu
	<i>Hordeum bulbosum</i>	Yabani arpa
	<i>Lolium perenne</i>	Delice otu
	<i>Poa annua</i>	Salkımotlar
IRIDACEAE	<i>İris germanica</i>	Süsen
LABIATAE	<i>Origanum onites</i>	Kekik
	<i>Rosmarinus officinalis</i>	Biberiye
	<i>Salvia tomentosa</i>	Adaçayı
	<i>Sideritis trojana*</i>	Karakurbağaoğulları
	<i>Thymus pulvinatus*</i>	Kekik
LEGUMINOSAE	<i>Genista anatolica</i>	Katırtırnağı
	<i>Genista lydia*</i>	Katırtırnağı
	<i>Medicago lupulina</i>	Yabancı yonca
	<i>Robinia pseudoacacia</i>	Yalancı akasya
	<i>Spartium junceum</i>	Katırtırnağı
	<i>Trifolium caudatum*</i>	Üçgül
LILIACEAE	<i>Fritillaria bithynica*</i>	Ağlayan gelin
	<i>Ruscus aculeatus</i>	Kuşkonmaz
	<i>Scilla bifolia</i>	Ada soğanı
MALVACEAE	<i>Alcea pallida</i>	Hatmi
	<i>Althea officinalis</i>	Hatmi çiçeği
	<i>Malva moschata</i>	Ebegömeçi
	<i>Malva sylvestris</i>	Ebegömeçi
MORACEAE	<i>Ficus carica</i>	İncir
	<i>Morus alba</i>	Beyaz dut

Çizelge 5.2 (devam)

Sınıfı	Latince Adı	Türkçe Adı
OLEACEAE	<i>Jasminum fruticans</i>	Yabani yasemin
	<i>Olea europaea var. sylvestris</i>	Zeytin
	<i>Phillyrea latifolia</i>	Akçakesme
PAPAVERACEAE	<i>Fumaria officinalis</i>	Şahtere
	<i>Glaucium flavum</i>	Kellale
	<i>Papaver rhoeas</i>	Gelincik
PLATANACEAE	<i>Platanus orientalis</i>	Doğu çınarı
POLYGONACEAE	<i>Polygonum alpinum</i>	Söğüt otu
RANUNCULACEAE	<i>Clematis cirrhosa</i>	Akasma
	<i>Consolida orientalis</i>	Morçişek
	<i>Ranunculus ficaria</i>	Düğün çiçeği
ROSACEAE	<i>Amygdalus communis</i>	Badem
	<i>Crataegus monogyna</i>	Alıç
	<i>Potentilla reptans</i>	Beşparmak otu
	<i>Rosa canina</i>	Kuşburnu
	<i>Rubus canescens</i>	Böğürtlen
SALICACEAE	<i>Salix alba</i>	Ak söğüt
SCROPHULARIACEAE	<i>Digitalis trojana*</i>	Pas renkli yüksükotu
	<i>Scrophularia scopoli*</i>	Sıracaotu
	<i>Verbascum sinuatum</i>	Sığırkuyruğu
	<i>Veronica cymbalaria</i>	Yavşan otu
UMBELLIFERAE	<i>Ammi visnaga</i>	Dişotu
	<i>Foeniculum vulgare</i>	Rezene
	<i>Scandix pecten - veneris</i>	Kişkiş
	<i>Tordylium apulum</i>	Tordilyum
	<i>Torilis arvensis</i>	Melek otu
URTICACEAE	<i>Parietaria judaica</i>	Duvar fesleğeni
	<i>Urtica dioica</i>	Isırgan
	<i>Urtica pilulifera</i>	Isırgan
SOLANACEAE	<i>Atropa belladonna**</i>	Güzelavratotu
ROSACEAE	<i>Crataegus monogyna**</i>	Alıç

Çizelge 5.2 (devam)

Sınıfı	Latince Adı	Türkçe Adı
SOLANACEAE	<i>Datura stramonium</i> **	Tatula
FUMARIACEAE	<i>Fumaria officinalis</i> **	Şahtere
HYPERIACEAE	<i>Hypericum perforatum</i> **	Kantaron
LABIATAE	<i>Lavandula stoechas</i> **	Lavanta
FABACEAE	<i>Ononis spinosa</i> **	Kayışkıran
ASTERACEAE	<i>Onopordum illyricum</i> **	Eşek diken
PLANTAGINACEAE	<i>Plantago lancaolata</i> **	Sinirli ot
ASTERACEAE	<i>Cirsium palustre</i> **	Deve diken
URTICACEAE	<i>Urtica dioica</i> **	Isırgan
VALERIANACEAE	<i>Valeriana officinalis</i> **	Kedi otu
LORANTHACEAE	<i>Viscum album</i> **	Ökse otu
VERBENACEAE	<i>Vitex agnus – castus</i> **	Hayıt

*Endemik bitkiler

**Tıbbi bitkiler

5.1.8. Fauna

Çanakkale ilinde bitki örtüsünün zenginliği ve ormanların büyük alan kaplaması, daha fazla yaşam ortamı sağlaması açısından yaban hayatını olumlu yönde etkilemiştir. Ayrıca ilin denizlerle çevrili oluşu yaban hayatına önemli ölçüde bir zenginlik katmaktadır (Anon., 2001a).

Çevresindeki su ve karışık ağaç türlerinden oluşan orman, çok sayıda karacanın yaşamasına olanak sağlamaktadır. Karaca türünün korunması amacıyla Bayramiç'te Av Koruma ve Üretim Sahası ayrılmıştır. İlin hemen tümünde, özellikle Gökçeada, Bozcaada, Bahçeli, Şap, Bozeli, Araplaraltı, Çınarköy ve Ezine dolaylarında keklige (*Alectoris chukar*) rastlanmaktadır. Küçükkuyu, Sazlı, Kozlu ve Behram yöreleri ise bildircimin (*Coturnix coturnix*) çok bulunduğu yerlerdir. Kumkale, Tuzla ve Biga ovalarıyla boğazın her iki yakasındaki dere ağzlarında ve özellikle Sazlıgöl çevresinde çok miktarda ördek (*Anas strepera*) ve kaz (*Anser anser*) yaşamaktadır. İlin tümünde, özellikle Gökçeada ve Bozcaada'da tavşan (*Oryctolagus cuniculus*); adalar dışında hemen her yerde de yaban domuzu (*Sus scrofa*) bulunmaktadır (Dökmeci, 1997).

Çanakkale ili; Ege ve Karadeniz’i birbirine bağlayan Çanakkale Boğazı’nın her iki yanında kurulduğu için, il suları aquatik türler açısından oldukça zenginlik göstermektedir. Çanakkale Boğazı, Karadeniz ve Akdeniz arasında göçmen balıkların geçiş yolu olduğu için, 15 Ağustos’tan Aralık ayı sonuna kadar Karadeniz’den Akdeniz’e ve 15 Şubat’tan 15 Ağustos’a kadar ise Akdeniz’den Karadeniz’e yoğun bir balık göçüne sahne olmaktadır (Anon., 2001a).

Yaban hayatını oluşturan hayvanlar İkiyaşamlılar (*Amphibia*), Sürüngenler (*Reptilia*), Kuşlar (*Aves*), Memeliler (*Mammalia*) ve il sularında mevsimine göre hemen her vakit rastlanabilen göçmen ve gezgin olmayan balık türleri (*Pisces*) (Çizelge 5.3) liste halinde verilmiştir.

Çizelge 5.3. Çanakkale ili faunasında bulunan hayvanlar (Anon., 2001a)

Sınıfı	Latince Adı	Türkçe Adı
İkiyaşamlılar (Amphibia)	<i>Bufo bufo</i>	Kara Kurbağası
	<i>Pelobates syriacus</i>	Toprak Kurbağası
	<i>Rana ridibunda</i>	Ova Kurbağası
	<i>Triturus vulgaris</i>	Küçük Semender
Sürüngenler (Reptilia)	<i>Ablepharus kitaibelii</i>	İnce Kertenkele
	<i>Agama stellio</i>	Dikenli Keler
	<i>Anguis fragilis</i>	Yılanımsı Kertenkele
	<i>Coluber jugularis</i>	Kara Yılan
	<i>Elaphe quatuorlineata</i>	Sarı Yılan
	<i>Eryx jaculus</i>	Mahmuzlu Yılan
	<i>Lacerta praticola</i>	Çayır Kertenkelesi
	<i>Lacerta saxicola</i>	Kaya Kertenkelesi
	<i>Lacerta trilineata</i>	Büyük Yeşil Kertenkele
	<i>Ophisaurus apodus</i>	Oluklu Kertenkele
	<i>Ophisops elegans</i>	Tarla Kertenkelesi
	<i>Typhlops vermicularis</i>	Kör Yılan
	<i>Vipera ammodytes</i>	Boynuzlu Engerek
Kuşlar (Aves)	<i>Accipiter gentilis</i>	Çakır Kuşu
	<i>Accipiter nica</i>	Doğu Atmacası
	<i>Alauda arvensis</i>	Tarla Kuşu

Çizelge 5.3 (devam)

Sınıfı	Latince Adı	Türkçe Adı
Kuşlar (Aves)	<i>Alectoris graeca</i>	Taş Kekliği
	<i>Anas crecca</i>	Kirik Ördek
	<i>Anas strepera</i>	Külrengei Ördek
Memeliler (Mammalia)	<i>Dama dama</i>	Alageyik
	<i>Sus scrofa</i>	Yaban domuzu
	<i>Oryctolagus cuniculus</i>	Ada tavşanı
	<i>Talpa caeca</i>	Köstebek
	<i>Microtus arvalis</i>	Tarla faresi
	<i>Sciurus vulgaris</i>	Sincap
	Balıklar (Pisces)	<i>Lichia amia</i>
<i>Mullus barbatus</i>		Barbun
<i>Merluccius merluccius</i>		Berlam
<i>Sparus aurata</i>		Çipura
<i>Solea solea</i>		Dil Balığı
<i>Atherina brama</i>		Gümüş
<i>Egraulis encrasicolus</i>		Hamsi
<i>Serranus spp.</i>		Hani
<i>Trachurus trachurus</i>		İstavrit
<i>Diplodus annularis</i>		İsparoz
<i>Maenna smaris</i>		İzmarit
<i>Diplodus sargus</i>		Karagöz
<i>Scopthalmus maximus</i>		Kalkan
<i>Mugil cephalus</i>		Kefal
<i>Trigla lucerna</i>		Kırlangıç
<i>Xiphias gladius</i>		Kılıç
<i>Scomber scomburs</i>		Kolyos
<i>Boops boops</i>		Kupa
<i>Dicentrarchus labrax</i>		Levrek
<i>Pomatampus saltatarix</i>		Lüfer
<i>Oblada melanura</i>	Melanur	
<i>Pagellus spp.</i>	Mercan	

Çizelge 5.3 (devam)

Sınıfı	Latince Adı	Türkçe Adı
Balıklar (Pisces)	<i>Merlangius merlangus</i>	Mezgit
	<i>Lithognathus mormyrus</i>	Mırmır
	<i>Thunnus thynnus</i>	Orkinos
	<i>Sadra sarda</i>	Palamut
	<i>Boops salpa</i>	Sarpa
	<i>Dentex dentex</i>	Sinarit
	<i>Mullus surmeletus</i>	Tekir
	<i>Scomber scombrus</i>	Uskumru
	<i>Belone belone</i>	Zargana

5.2. Araştırma Alanının Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Özellikleri

5.2.1. Sosyo-Kültürel Yapı

5.2.1.1. Nüfus

Çanakkale ili Asya ile Avrupa'yı birbirine bağlayan iki önemli geçit bölgesinden olması ve bunun sağladığı stratejik önem sebebiyle devamlı olarak göç istilalarının hedefi olmuş ve geçmişten günümüze kadar önemli sayıda nüfusu barındırmıştır.

Son 73 yılda Türkiye'nin nüfusu yaklaşık beş kat artış gösterirken, aynı dönemde Çanakkale ilinin nüfusu yaklaşık 2.5 kat artış göstermiş ve 2000 yılında 464.975'e yükselmiştir. 1927-2000 döneminde Çanakkale ilinin nüfus artışı incelendiğinde, üç farklı dönem gözlenmiştir. 1927-1945 döneminde nüfus artmış, 1945-1950 döneminde azalmış ve 1950-2000 döneminde yeniden artmıştır. Çanakkale ilinde en yüksek yıllık nüfus artış hızı % 62.5 ile 1935-1940 döneminde, en düşük nüfus artış hızı ise % -18.4 ile 1945-1950 döneminde gerçekleşmiştir. 1990-2000 döneminde ise Çanakkale ilinin yıllık nüfus artış hızı % 7.3 olarak belirlenmiştir (Anon., 2000a).

2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre; Çanakkale ilinin 215.571'i kentsel yerleşimlerde, 249.404'ü köylerde olmak üzere toplam nüfusu 464.975 olarak tespit edilmiştir. 81.435 ile Merkez ilçe en kalabalık, 2003 ile Bozcaada ilçesi en az nüfusa sahip yerleşimlerdir (Çizelge 5.4) (Anon., 2000a).

Çizelge 5.4'te Çanakkale ilinin ilçelere göre şehir ve köy nüfusu 1990 yılı nüfus sayımı sonuçları ile karşılaştırmalı olarak verilmektedir.

Çizelge 5.4. İlçelere göre şehir ve köy nüfusu (Anon., 2000a)

İlçe	1990			2000		
	Toplam	Şehir	Köy	Toplam	Şehir	Köy
Toplam	432.263	168.269	263.634	464.975	215.571	249.404
Merkez	81.435	53.995	27.440	104.205	75.810	28.395
Ayvacık	30.534	5595	24.939	30.502	6475	24.027
Bayramiç	31.949	10.156	21.793	32.314	11.988	20.326
Biga	75.513	20.753	54.760	77.169	27.549	49.620
Bozcaada	2003	2003	-	2427	2427	-
Çan	51.613	23.855	27.758	52.929	28.878	24.051
Eceabat	9671	4055	5616	9929	4778	5151
Ezine	34.234	11.167	23.067	35.301	13.309	21.992
Gelibolu	40.020	18.670	21.350	46.226	23.127	23.099
Gökçeada	7948	6074	1874	8875	7254	1621
Lapseki	24.545	5789	18.756	26.034	8489	17.545
Yenice	42.798	6517	36.281	39.064	5487	33.577

Toplam nüfus içinde erkek ve kadın sayısı karşılaştırıldığında; kentsel yerleşimlerde yaşayan erkek nüfusun 113.805, kadın nüfusun ise 101.766 olduğu; köy yerleşimlerinde ise erkek nüfusun 128.734, kadın nüfusun ise 120.670 olduğu ortaya çıkmaktadır (Anon., 2000a). Çanakkale ilinde nüfusun yaş gruplarına göre yapısı Çizelge 5.5'de verilmektedir.

Çizelge 5.5. Nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı (Anon., 2000a)

Yaş Grubu	Erkek	Kadın	Toplam
0-19	67.608	63.814	131.422
20-39	85.993	68.121	154.114
40-59	56.855	53.775	110.630
60-....	31.868	36.596	68.464

Nüfusun yaş gruplarına göre dağılımına bakıldığında, 0-19 arası yaş grubunun toplam nüfus içindeki oranının %28.3, 20-39 arası yaş grubunun %33.1, 40-59 arası yaş grubunun %23.8, 60 yaş ve yukarısının ise %14.7 olduğu görülmektedir.

Çanakkale ilinde eğitim seviyesine ilişkin veriler nüfus sayımı sonuçlarından elde edilen bilgilere göre Çizelge 5.6'da verilmektedir.

Çizelge 5.6. Eğitim düzeyi (Anon., 2000a)

Eğitim düzeyi	Erkek	Kadın	Toplam
Okuma-yazma bilmeyen	14.075	30.965	45.040
Bir okul bitirmeyen	36.786	34.363	71.149
İlkokul	98.579	98.890	197.469
İlköğretim	7804	6184	13.988
Ortaokul	17.927	6946	24.873
Ortaokul dengi meslek okulu	1052	333	1385
Lise	22.014	15.139	37.153
Lise dengi meslek okulu	12.499	5685	18.184
Yüksek öğretim	14.303	7389	21.692
Mezuniyeti bilinmeyen	53	135	188
Okuma-yazma durumu bilinmeyen	110	87	197
Toplam	225.202	206.116	431.318

Eğitim düzeyine bakıldığında toplam nüfus içindeki okuma-yazma bilmeyenlerin oranı % 9.7, okuma-yazma bilenlerin oranı ise % 83 olarak tespit edilmiştir. Erkek nüfusa ait okuma-yazma bilenlerin oranı %45.4, kadın nüfusa ait olan ise % 37.7'dir.

5.2.1.2. Kültür

Çok sayıda arkeolojik ve tarihi eseri bünyesinde barındıran ve bu sayede geçmişten günümüze kadar büyük bir tarihi mirasın oluşumuna kaynaklık ettiği anlaşılan yerleşimler; turizm ve rekreasyon olanakları açısından da büyük birer potansiyel oluşturmaktadırlar.

Kültürel yapının korunup geliştirildiği ve günümüze kadar en iyi şekilde aktarıldığı bu tip yerleşimler turizm gelişimi açısından diğer yerleşimlere göre ilk sırayı alarak bu noktada oldukça büyük bir önem teşkil etmektedirler.

Çanakkale ili de bu anlamda oldukça büyük bir kültürel oluşuma tanıklık etmiş olup; günümüzde de önemini sürdüren çok sayıda arkeolojik ve kültürel mirasa ev sahipliği yapmaktadır.

Erken Bronz Dönemi'nden bu yana önemli bir yerleşim merkezi olan Çanakkale; Anadolu ile Avrupa ve Akdeniz ile Karadeniz arasındaki bağlantıyı sağlayan iki geçit bölgesinden biridir. Bu özelliği nedeniyle oldukça zengin bir tarihi vardır. Ancak, bu durum yöreyi çeşitli göç ve istila hareketlerinin hedefi yapmıştır. Değişik tarihlerde yerleşmek ya da yağmalamak amacıyla bölgeye gelenler olmuş, her iki durumda da belirli kültür alışverişini yoğunlaştırmıştır. Çanakkale Boğazı, Asya ve Avrupa kıtalarını birbirine bağlayan önemli bir su yolu olduğundan ilk çağlardan itibaren stratejik bir önem kazanmış ve tarihin her kesiminde uygarlık açısından etkin bir rol oynamıştır (Anon., 1996a).

Eski çağlarda adı Hellespontos ve Dardanel olarak anılan ve boğazın iki yakasında topraklara sahip bulunan Çanakkale, tarihin ilk devirlerinden başlayarak sürekli iskan edilmiştir (Anon., 1998a).

Biga Yarımadası'nın Çanakkale Bölgesi'nin en eski adı Troas'tır. Burası, kuzeyde, Hellespontos (Çanakkale Boğazı), güneyde Adramytenos Kolpos (Edremit Körfezi) ile çevrili olan ve Aiolyanın kuzeyinde kalan bölgedir. Troas adına, Troia ve Troade gibi değişik biçimlerde, ilk olarak Homeros'un İlyada'sında rastlanır (Anon., 1998a).

Antik çağda, bugünkü Çanakkale Boğazı'nın ve bölgesinin, mitolojideki bir söylenceye bağlı olarak Hellespontos adıyla anıldığı bilinmektedir. Buna göre Kral Athamos'un kızı Helle Kafkasya'ya gitmek için boğazdan geçerken denize düşerek boğulmuştur. Hellespontos adının, Helle adından geldiği söylenmektedir. Ünlü tarihçi Heredotos, Çanakkale Boğazı'nı bu adla anmış ve Doğu Roma İmparatorluğu'nun sonuna değin bu ad kullanılmıştır. Çanakkale Boğazı, Antik Çağın bir kenti olan Abydos'dan kaynaklanan Avido ya da Aveo adıyla da anılmıştır. Ortaçağ İtalyan haritalarında Romania Boğazı adına rastlanır. Avrupalılarca boğaza verilen Dardanellos adının kaynağı ise Dardanlar'ın atası olan Dardanos'a dayanmaktadır (Anon., 1998a).

Boğazın en dar yerine Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nde Rumeli yakasında Sestos dolaylarında Kilitbahir, Anadolu yakasında Abydos dolaylarında Sultaniye (Kale-i Sultaniye) ya da Çanak Kalesi adıyla anılan sağlam kaleler yapılmıştır. Bugünkü Çanakkale ilinin adı; Anadolu yakasındaki Çanak Kalesi'nden gelmektedir (Anon., 1998a).

Çanakkale'nin adı, Piri Reis'in XVI. yy.'da hazırladığı "Kitabı Bahriye" isimli eserde ve Evliya Çelebi'nin XVII. yy'ın ikinci yarısında yazdığı "Seyahatname" de Kale-i Sultaniye diye geçmektedir. Bu nedenle Çanakkale adının seramik yapımının daha da ünlendiği XVIII. yy. sonlarına doğru kullanıldığı anlaşılmaktadır (Anon., 1998a).

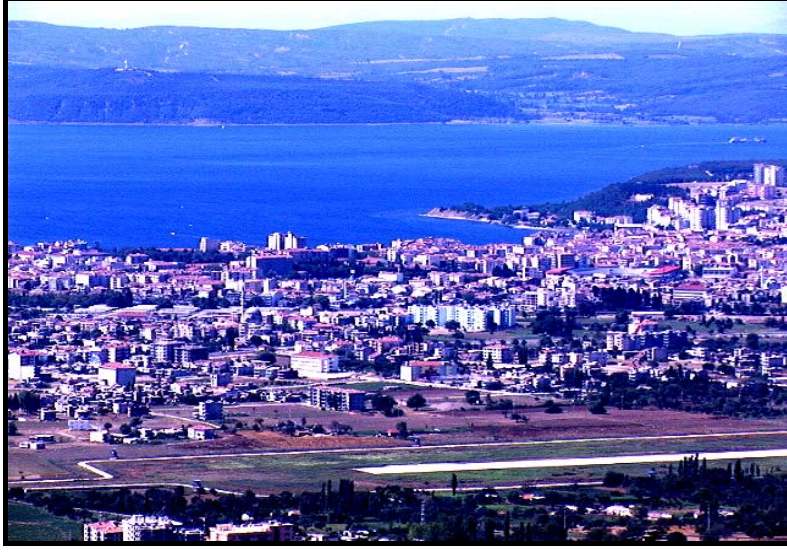
Yörenin en eski yerleşik halkı; Beşiktepe ve Kumtepe yerleşmelerinden bilinen Kalkolitik Dönem yerli halkıdır. Bunları M.Ö. 3000'lerden 1200'lere kadar herhangi bir dış etki altında kalmadan yaşamlarını sürdüren Troia halkı izler. Bundan sonra buraya sırasıyla Troia Savaşları ile Akalar, Ege göçleriyle de başka halklar gelmiştir (Anon., 1998a).

Çanakkale, tarihin ilk devirlerinden beri önemli bir yerleşim merkezi olmuştur. M.Ö. 3000 yıllarında kurulan I. Troia, M.Ö. 2500 yıllarında depremle yıkılmıştır. Bundan önce de yörede eski yerleşmelerin bulunduğu bilinmektedir (Anon., 1996a).

I. Troia'dan önce kurulduğu sanılan Dardanos şehrinin Troia'dan 100-150 yıl öncelere dayandığı düşünülmektedir. Troia, Assos, Alexandria- Troas, Dardanos, Neandria, Sestos, Abydos, Lampsakos, Chryse ve Kebrene gibi önemli şehir merkezi ve kültürlerinin kuruluşlarına sahne olmuş ve 1366 yılında Osmanlı egemenliğine geçmiştir (Anon., 1996a).

Çanakkale ili, yazılı tarih öncesi dönemler bakımından zengin bir yerleşimdir. XVIII. yy.'dan beri çeşitli gezginlerin ve arkeoloji meraklılarının uğrak yeri olmuştur. Bunlar Homeros'un İlyada adlı destanından edindikleri bilgiler ile İlion'u bulmak için gezi, çeşitli araştırma, sondaj ve kazılar yapmışlardır. Araştırmalar günümüzde de sürdürülmekte ve bilim tarihine ışık tutmaktadır (Anon., 1998a).

Çanakkale, Marmara'yı Ege Denizi'ne bağlayan boğazın en dar yerinde ve doğu kıyısında yer almaktadır (Şekil 5.1). Bölgenin Osmanlıların eline geçmesinde sonra Fatih Sultan Mehmet'in Kocaçay'ın (Sarıçay) ağzındaki düzlükte yaptırdığı "Çimenlik Kalesi" kentin çekirdeğini oluşturmuştur (Anon., 1998a).

Şekil 5.1. Çanakkale'den bir görünüm (Anon., 2003b)

Çanakkale, stratejik konumu nedeniyle her dönemde önem taşımaya karşın, XX. yy. başlarına dek 2-3 bin nüfuslu kasaba görünümünü sürdürmüştür. XVIII. ve XIX. yüzyıllarda kent, donanmalar için bir ikmal limanı ve ipek, yelken bezi, çanak-çömlek üretilen bir merkez olarak tanınmıştır (Anon., 1998a).

1452 yılında, Fatih Sultan Mehmet tarafından inşa ettirilen Kilitbahir ve Çimenlik Kaleleri bugünkü şehrin kuruluşuna başlangıç olmuştur. 1656 yılında Venediklilerin, 1770'de Rusların, 1807'de İngilizlerin, 1911'de İtalyanların saldırılarına maruz kalan boğaz (Aydoğan, 1996); Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışına kadar sürekli önemini korumuş ve birçok savaşın da nedeni olmuştur. Bunlardan en önemlisi ise, yüce önder Mustafa Kemal Atatürk'ün tarih sahnesine çıktığı Çanakkale Savaşları'dır (Anon., 1998a).

Çanakkale, Anadolu ile Avrupa ve Akdeniz ile Karadeniz arasındaki bağlantıyı sağlayan iki geçit bölgesinden biridir. Bu özelliği nedeniyle oldukça zengin bir tarihi vardır. Coğrafi konumu yörede yaşayan topluluklara ekonomik ve askeri üstünlük sağlamış, onlar da uygarlık alanında çağdaşlarını geçmişlerdir. Ancak bu durum, yöreyi çeşitli göç ve istila hareketlerinin hedefi yapmıştır. Değişik tarihlerde yerleşmek ve yağmalamak amacıyla bölgeye gelenler olmuş, her iki durumda da belli kültür alışverişini yaşamıştır. Ayrıca ticaret merkezi oluşu da çevre uygarlıklarıyla kültür alışverişini yoğunlaştırmıştır. Bu kültürel yoğunlaşma yüzyıllar boyu kesintilerle sürmüştür, bunun sonucu oldukça renkli bir kültür mozaiki ortaya çıkmıştır (Anon., 1998a).

Tarımsal üretimin, ticaret ve el sanatlarının öne çıktığı Çanakkale’de toplumsal yaşam da buna göre biçimlenmiştir. Geleneksel toplumsal yapının çözülme süreci 1970’li yıllarda hızlanmıştır. Sanayi ve turizm alanındaki yatırımlarla ilin görünümü değişmeye başlamıştır. Ulaşım, eğitim, iletişim hizmetlerinin yaygınlaşması da bu süreci etkilemiştir. Günümüzde Çanakkale’nin yaşama biçimi, geçiş toplumu özelliklerini gösterir. Kentsel değerler hızla toplumsal yaşama katılmakta, bu durum kentlerden kırsal alana doğru yayılmaktadır (Anon., 1998a).

Kent kesimi, geleneksel yaşama biçiminden hemen hemen sıyrılmış sayılabilir. Çekirdek aile, egemen aile yapısı durumuna gelmiştir. Giyim-kuşamdan, beslenme, barınmada ve boş zamanları değerlendirmede çağdaş öğeler öne çıkmaktadır. Kırsal kesimde tarım, öteden beri ekonomik etkinliğin temelini oluşturmuştur. Bu kesim önceden olduğu gibi günümüzde de durağan bir yaşam içindedir (Anon., 1998a).

Yörede giyim-kuşam, yer yer değişik özellikler gösterir. İl merkezinde çağdaş giysiler benimsenirken; kırsal kesimde kadın giyiminde şalvar, peştamal, atkı gibi giysilere de rastlanmaktadır. Köylerde kadınlar renkli bir şalvar üstüne gömlek giymektedirler. Gömlek beyaz ya da canlı renklerin egemen olduğu basmadan yapılmaktadır. Başta beyaz yemeni başörtü vardır. Erkekler genellikle dizden yukarısı bollaşan pantolon, ceket ve kasket giymektedirler. Geleneksel giysilerle çağdaş giysilerin bir arada kullanımı bir giyim-kuşam özelliği olarak belirmektedir (Anon., 1998a).

Anadolu’nun her yerinde olduğu gibi Çanakkale’de de özellikle Ezine, Ayvacık ve Bayramiç yöresinde halıcılık yaygındır. Kilim dokumacılığı ile başlayan halıcılık “dügümlü doku” denilen halıcılığa geçmiştir. El halılarının en çarpıcı özellikleri desen çeşitleri, kaliteli dokusu ve kullanılan renkleridir. Halılarda kullanılan ana materyal yündür. Yörede kurulan kooperatif çalışmalarıyla halıların kalitesinin korunmasına önem verilmektedir (Anon., 1998a). Yörede; çare, çorap ve kese işçiliği de yaygındır (Anon., 2002b).

Çanakkale XVII. yy. sonlarından XX. yy. başlarına dek önemli bir seramik merkezi olmuştur. Burada çoğunlukla çukur tabak, kase, küp, sürahi, testi, ve vazolar yapılmıştır. XVIII. yy. ile XIX. yy.’ın ilk yarısı örnekleri stil, kompozisyon, renk ve desen özellikleri ile ilgi çeker (Anon., 1998a). Son yıllarda Çanakkale’de el sanatları, toprak işçiliği, vazo, saksı, kavanoz, testi, küllük, fincan, tuzluk v.b. el sanatlarıyla sürmektedir (Şekil 5.2) (Anon., 2002b).

Kent içinde sosyal ve kültürel faaliyetlerin gerçekleştirildiği Namık Kemal Kültür Sarayı, Devlet Güzel Sanatlar Galerisi, Yalı Hanı (Şekil 5.3) ve Belediye Sosyal Tesisleri gibi yapılar bulunmaktadır. Tarih kent dokusu içinde ve I. Derece Koruma Alanı içinde kalan Namık Kemal Kültür Sarayının Etnografya Müzesine dönüştürülmesi konusunda, Kültür Müdürlüğü'nce sürdürülen tadilat ve çalışmalar devam etmektedir (Anon., 2001a).

Şekil 5.3. Yalı Hanı (Özgün)

Ayrıca Çanakkale ilinin kültürel potansiyeli içinde yer alan antik Assos yerleşimi ve Troia örenlerinde yer alan antik tiyatrolar, Çimenlik, Bozcaada ve Kilitbahir Kaleleri, kent merkezinde bulunan Yalı Hanı ve bunlar gibi birçok kültürel değer taşıyan yapı ve çevresi çeşitli kültürel etkinlikler için eşi bulunmaz değerlerdir.

Çanakkale ilinde var olan kültür değerlerini gün ışığına çıkarmak amacıyla çeşitli kazı çalışmaları da yapılmaktadır. İlin çeşitli yerlerinde, uzman ekipler tarafından yapılan bu kazı çalışmalarının belli başlı olanları; Assos kazısı, Gülpınar Apollon Smintheus Tapınağı kazısı ve Troia kazısıdır. Yapılan bu kazı çalışmaları sonucu Troia, Assos, Aleksandreia Troas, Apollon Smintheon, Dardanos, Lamponia, Zeus Altarı, Sestos, Neandria, Abydos, Kebrene, Skepsis, Chryse, Lampsakos, Perkote, Priapos, Parion gibi isimleri saptananların yanı sıra; Adreste, Trageza, Pionia, Gargara,

Palegargarus, Cocylium, Hamaxitos, Polymebeium, Satniones, Colonae, Larissa, Rhoeteum, Ophrynum, Sigeion gibi yerleri saptanamayan ve henüz kazı yapılmamış antik yerleşimler mevcuttur (Anon., 1998a).

Yörede buğday ve buğday ürünleri beslenmenin temelini oluşturmaktadır. Beslenmede etin yeri Türkiye ortalamasının üzerindedir. Balıklardan kefal, karagöz, sardalya, zargana, istavrit, kolyoz genellikle en çok tüketilen balık türleridir. Çanakkale ilinin kendine has yöresel yemekleri de ilin kültürel potansiyelinde çok önemli bir yere sahiptir. Özellikle Gelibolu'nun Edirne tipi beyaz peynirinden yapılmakta olan peynir helvası, kaçamak, oldurma, saray tatlısı, basma helva, sahan mantısı, simit lokumu, torik, palamut gibi büyük balıklardan yapılan lakerda, kırlangıç, çarpan, iskorpit, mezgıt, dülger gibi beyaz etli balıklardan yapılan balık çorbası; Çanakkale ilinin özgün yemeklerinin başında gelmektedir (Anon., 2002b).

Çanakkale ilinde yapılan ve kültürel anlamda değer taşıyan önemli yerel etkinlikler de mevcuttur (Çizelge 5.7).

Çizelge 5.7. Çanakkale ilinde düzenlenen önemli yerel etkinlikler (Anon., 2002b)

ETKİNLİĞİN ADI	TARİHİ
Çanakkale Deniz Zaferi Kutlamaları	13-18 Mart
Anzak Günü Törenleri	24-25 Nisan
Kültür ve Sanat Etkinlikler	1-5 Haziran
Kiraz Şenliği	1-30 Haziran
Kazdağı Doğa Yürüyüşü	4-10 Haziran
Biga Hayvan Panayırı	8-12 Haziran
Lapseki Belediyesi Beach Volley Şampiyonası	23-29 Temmuz
Sardalya Festivali	27-28 Temmuz
Troia Festivali	10-18 Ağustos
Kazdağı-Ayazma Güzellik Yarışması	Ağustos
Bozcaada Bağ Bozumu Festivali	Ağustos
Lapseki Belediyesi Güz Panayırı	10-14 Eylül
Kurtuluş Günü Etkinlikleri	16-18 Eylül
Kurtuluş Bayramı	21 Eylül

5.2.1.3. Ulaşım

Çanakkale ilinin çevre illerle ulaşımı (Şekil 5.4) karayolu ile olmaktadır. Karayolu ile İstanbul - Çanakkale 310 km., Bursa - Çanakkale 260 km., İzmir - Çanakkale 320 km.'dir (Anon., 2004e).

Çanakkale ilinin toplam karayolları uzunluğu 1077 km.'dir. Karayollarının 516 km.'si devlet karayolu, 561 km.'si il yoludur. Çanakkale-Bursa karayolu güzergahında bulunan 200-01 ve 200-02 No'lu devlet karayolları, Çanakkale-İzmir güzergahındaki 550-04 ve 550-05 No'lu devlet karayolları, Çanakkale-İstanbul güzergahındaki 550-03 No'lu ve Çanakkale-Çan-Yenice güzergahındaki 210-01 No'lu yollar ilin içinden geçen devlet yollarıdır. İl sınırları içinde otoban bulunmamakta olup, tek çevre yolu Merkez ilçenin dışından geçen ve 550-04 No'lu devlet karayolu ile 200-01 No'lu devlet karayolunu birleştiren Bursa-İzmir çevre yoludur. 1980'li yıllarda Çanakkale-Ayvacık ile Çanakkale-Biga devlet karayollarında düzeltme ve genişletme çalışmaları bitirildikten sonra bu yollar ile ulaşım ana arter konumuna gelmiştir. Aynı çalışmalar ve yol üst yapısı iyileştirilmesi ilin Avrupa yakası kısmında ve Eceabat-Gelibolu-Keşan aksında da yapılmış olup, 550-03 No'lu devlet yolu Çanakkale'nin Trakya yakasında İstanbul'a ana bağlantı yolu konumundadır (Anon., 2001a).

İlimizde demiryolu ağı ve raylı taşıma sistemi bulunmamaktadır. Bununla beraber Çanakkale-Biga-Bandırma bağlantılı demiryolu etüdü 1997 yılı yatırım programına alınmıştır (Anon., 2001a).

Çanakkale ili üç tarafı denizlerle çevrili olması ve özellikle bitkisel üretim açısından önemli bir potansiyele sahip olmasına rağmen, ihracat yapılabilecek önemli bir limana sahip değildir. Günümüzde deniz ulaşımında kullanılan ve Merkez ilçede yer alan, 7 m.'lik deniz derinliğe ve 90 m.'lik uzunluğa sahip küçük ölçekli bir liman bulunmaktadır. Bu liman yaklaşık 3000 gros tonluk gemilerin ihtiyacına karşılık gelebilmekte ve buraya yanaşan gemiler genelde gününbirlik veya birkaç günlük yükleme-boşaltma yapabilmektedirler. Bununla beraber, Merkez ilçe-Kepez'de yapımı devam eden Kepez Liman İnşaatı 1993-1997 yılları arasında planlanmış olup, 1994 yılında ihale edilen projenin altyapı çalışmaları kapsamında 215 m. uzunluğunda ve 20 m. genişliğindeki iskelesi tamamlanmıştır. İl sınırları içinde yükleme-boşaltma yapan iskelelerin yanında, Denizyollarının Şehir Hatları İşletmeciliğine bağlı olarak çalışan; Merkez ilçe-Eceabat, Gelibolu-Lapseki, Odunluk İskelesi-Bozcaada, Merkez ilçe-

Gökçeada hatları arasında çalışan arabalı vapurların yolcu ve araç taşımada hizmet verdiği iskeleler bulunmaktadır (Anon., 2001a).

Havayolları ulaştırması uzun yıllardır istenilen düzeye çıkmayan Çanakkale ilinde, yaklaşık 900.000 m²'lik ve 1800 m. pist uzunluğuna sahip küçük ölçekli bir havaalanı bulunmaktadır. Bu havaalanının 1992 yılında pisti uzatılarak stol tipte hizmet vermeye başlamıştır. 1995 yılının ikinci yarısında THY'nın RJ tipi 99 kişilik uçuşlarıyla haftada iki gün İstanbul seferi yapılan havaalanında, 1996 Mart ayında yolcu azlığı nedeniyle bu seferler kaldırılmıştır. Daha sonraları özel bir havayolunun kiraladığı 19 kişilik bir uçak ile Edremit-Çanakkale-İstanbul seferleri yapılan havaalanında son yıllarda ekonomik nedenlerle bu seferler de kalkmış olup, günümüzde Çanakkale Havaalanı çoğunlukla kente gelen devlet büyükleri tarafından kullanılmaktadır (Anon., 2001a).

Şekil 5.4. Çanakkale ili ulaşım durumu (Anon., 2004f)

5.2.2. Ekonomik Yapı

İl yüzölçümünün % 55.15'ini ormanlar, % 34.26'sını tarım yapılan arazi, % 5.06'sını çayır ve meralar, % 5.53'ünü kültür dışı araziler kaplamaktadır. İl ekonomisinin temeli tarım ve hayvancılığa dayanmakla beraber son yıllarda özellikle tarıma dayalı sanayi, sebze ve su ürünleri, hayvansal ürünleri işleme alt sanayi dalları gelişme göstermektedir. Toprağa dayalı seramik ve çimento, petrokimya sentetik deri,

şarap ve kanyak sanayiinde önemli tesislere sahiptir. Madencilik önemli bir faaliyettir (Anon., 2000b).

Çanakkale ilinde tarım en önemli etkinlik olarak dikkati çekmektedir. Sanayi tesislerinin büyük ölçüde tarıma dayalı olması da bunun bir göstergesidir. Çanakkale kırsal kesiminde %70'den fazlasının en önemli geliri tarla ürünlerinden sağlanmaktadır (Anon., 1998a). Bunun yanında şenlik ve eğlence günlerine ait zaman dilimlerinde yerel birimler tarafından düzenlenen panayırlar il kapsamında düzenlenen diğer bir ekonomik etkinlik olarak dikkati çekmektedir. İl merkezi, ilçeler ve bunlara bağlı beldelerde düzenlenen bu tip etkinliklerde sanayi ürünleri satılarak ticaret yapılmaktadır.

Çanakkale'de toplam ekili alanlar içinde en geniş yeri tahıllar kaplamaktadır. En çok ekilen ürünler buğday (*Triticum aestivum*), arpa (*Hordeum vulgare*) ve yulaftır (*Avena sativa*). Ayrıca bakla (*Vicia faba*), ayçiçeği (*Helianthus annuus*), susam (*Sesamum sp.*) ve tütün (*Nicotiana tabacum*) gibi bitkilerin ekimi de önemlidir. Hububattan sonra en önemli ürünler olan domates (*Lycopersicon esculatum*), zeytin (*Olea europea*) ve üzüm (*Vitis vinifera*) Ezine, Ayvacık kıyı yerleşimlerinde en önemli geçim kaynağıdır. Ayrıca Biga civarında şeker pancarı (*Beta vulgaris*), Yenice'de tütün üretiminden söz etmek mümkündür. Çanakkale'de önemli tarımsal faaliyetlerden biri de bağcılıktır. Özellikle Ezine, Bayramiç ve Bozcaada üzüm üretim merkezleridir. Çanakkale, domates üretiminde de ekim ve verim yönünden önemli durumdadır. Sulu tarım faaliyetlerine bağlı olarak yapılan antepfıstığı (*Pistacia vera*) yetiştirme çalışmaları da devam etmektedir. Ayrıca mantar (*Pleurotus ostreatus*), kapari (*Capparis spinosa*), hayvan yemi gibi ürünlerin de üretim alanları genişlemektedir (Anon., 1998a). Çanakkale'de iklim sebzeçiliği de oldukça elverişlidir. Verimli toprakları ve ılıman iklimi ile Çanakkale aynı zamanda birçok çeşit meyvenin de yetiştirildiği bir ildir (Anon., 2001a).

Çanakkale'de sanayi genellikle tarıma dayalı olarak, son yirmi beş yıldan bu yana belirli bir atılımla bazı alt sanayi dallarında gelişme ve yapılaşma göstermiştir. Tarıma dayalı sanayiler sebze, meyve, deniz ürünleri, süt ürünleri, un, yem, yağ ve içki alt kollarından oluşmaktadır. Çanakkale imalat sanayiinin başlıca yoğunlaşma alanı gıda dışında taş ve toprağa dayalı sanayidir. İlin başlıca sanayi ürünleri konserve (özellikle domates ve kırmızı biber salçası), kurutulmuş sebze, çimento, seramik sanayi ürünleri ve süt ürünleridir (Anon., 2001a).

Çanakkale’de hayvancılık köylünün önemli geçim kaynaklarından birisi ve tarım sektöründe ikincil bir yere sahiptir. Hayvancılık bitkisel üretime elverişli olmayan alanlarda halkın temel geçim kaynağı durumundadır. İlde yetiştirilen başlıca hayvanlar sığır, koyun, keçi ve tavuktur. Arıcılık da önemli bir faaliyet olarak dikkati çekmektedir. Koyun ve keçi sayısı sığır sayısından fazla olmakla birlikte, sığır yetiştiriciliği et ve süt üretimi bakımından daha önemlidir. İlde en yaygın sığır ırkı beyaz ırktır. Süt ve et verimi yüksek yabancı ırkların sayısı son yıllarda önemli bir şekilde artmıştır. Çanakkale ayrıca Montofon ve Holstein ırkı sığır yetiştirme bölgesinde yer almaktadır (Anon., 2001a).

Çanakkale, Marmara Bölgesi’nin İstanbul’dan sonra ikinci büyük balıkçılık merkezidir. İl suları balık bakımından oldukça zengindir. Ayrıca Avrupa pazarlarına yakınlığı ihracat olanağı vermektedir. İlin balıkçılıkta avlanma alanı Çanakkale Boğazi’dir. Yerel balıklar olarak Sardalya (*Sardina plicardis*), Lüfer (*Pomatomus saltatarix*), Palamut (*Sadra sarda*), Kolyos (*Scomber scomburs*) ve Kılıç (*Xiphias gladius*) avlanabilmektedir (Anon., 2001a). Balıkların yanı sıra kabuklu canlılar, sünger olmak üzere çok çeşitlilik gösteren su ürünleri de bulunmaktadır. Denizlerin dışında iç su bakımından da zengin bir potansiyel vardır. Gerek iç sularda gerekse sahillerimizde kültür balıkçılığı yapılmaya uygun sahalar mevcuttur. Kültür balıkçılığı açısından; Gökçeada ilçesinde 60 ton/yıl kapasiteli levrek (*Dicentrarchus labrax*) üretim tesisi bulunmaktadır. Lapseki-Kemiklialan’da ise 250 ton/yıl kapasiteli levrek üretim tesisi kurulmaktadır. Bayramiç, Yenice ve Biga ilçelerinde toplam 10 adet alabalık (*Oncorhyncus mykiss*.) üretim tesisi bulunmakta olup 200 ton/yıl alabalık üretimi yapılmaktadır. Ayrıca ilde toplam 8 adet ağ dalyanı ile göçmen balıkların göç zamanlarında avcılık yapılmaktadır. 6 adet baraj gölünde ve 17 adet gölette balıklandırma çalışması yapılmıştır. Çanakkale ili karasuları süngercilik yönünden de oldukça önemli bir potansiyeli barındırmaktadır. Özellikle adalar çevresi ve Saros Körfezi’nde ekonomik değeri yüksek sünger avcılığı yapılmaktadır (Anon., 1998a).

İlde yeraltı kaynakları olarak en önemli maden linyittir. 143 milyon tonu Çan’da olmak üzere ilin potansiyel linyit rezervi 154 milyon tondur. Bu da Türkiye toplam linyit rezervinin yaklaşık %3’dür. Boya, seramik, kaplama ve böcek öldürücü ilaç üretiminde kullanılan talk Çan-Karapınar’da üretilmektedir. Yenice Arapuçan, Bağırkaç, Değirmentepe, Handeresi ve Samateli’de kurşun yatakları bulunmaktadır. Biga-Örtülüce Köyü ve Lapseki-Güreci, Doğandere, Nusratiye civarında mermer,

Bayramiç, Çan ve Yenice’de kil, Yenice, Bayramiç ve Ezine’de kaolin, kalsit ve kuvarsit hammaddeleri vardır. Ezine Ahatoba, Kemerdere ve Akköy’de muhtemel kuvars rezervi vardır (Anon., 1998a).

5.3. Araştırma Alanının Doğal ve Kültürel Kaynak Değerlerinin Turizm ve Rekreasyon Potansiyeli

5.3.1. Doğal Kaynaklar

5.3.1.1. Adalar

Bozcaada

Bozcaada, Çanakkale Boğazı’nın 18 deniz mili güneyinde, doğudaki anakara kütlesinin Kumburnu mevkiine 3, Geyikli’nin Yükyeri feribot iskelesine 3.5 mil mesafededir. Gökçeada’ya ise 29 deniz mili uzaklığındadır. Çevresi 14 mil olan ada, etrafındaki irili ufaklı adacıklar dahil olmak üzere 42 km²’lik yüzölçümüne sahiptir. 12 burun ve 11 koyu bulunan Bozcaada (Şekil 5.5), 30°48' kuzey paraleli ile 26°02' doğu meridyeni arasında yer almaktadır. En yüksek noktası, 192 m.’lik Göztepe’dir (Pekcan, 2002).

Şekil 5.5. Bozcaada’ dan bir görünüm (Özgün)

Adanın kuzeydoğusunda Eskikale, Erenler Burnu; doğusunda Tabya, Nar, Sarıtaş Burnu; güneyinde Tun, Kocatarla, Mermer, Sulubahçe, Habbeli Burnu; batısında Batı Burnu; kuzeyinde Killik Burnu vardır. Bu burunlar arasında; Liman, Değirmenler, Ayazma ve Sulubahçe koyları ile Poyraz, Çonak, Çapraz, Kocatarla ve Lagar limanları bulunur. Bozcaada'nın etrafındaki ada ve adacıklar ise; Tavşan, Piresa, Orak, Yılan, Fener, İos, Kaşık, Gökçe ve Sınacık adalarıdır (Pekcan, 2002).

Çanakkale'nin bu önemli merkezi, köklü tarihi, birbirinden güzel plajları (Şekil 5.6), üzüm bağları, çamlıkları, deniz ürünleri, şarabı, temiz havası ile sakin ve huzurlu bir tatil için en uygun mekanlardan biridir.

Şekil 5.6. Ayazma plajından bir görünüm (Özgün)

Sükunet, huzur, temiz deniz, tertemiz hava ve köklü tarihi ile Bozcaada, Çanakkale'nin incisidir. Kışın 2000-2500 kişinin kaldığı adada, yaz aylarında nüfus 15 bine çıkmaktadır. Pansiyonlar, kamp ve piknik alanları ile ekonomik bir tatil olanağı sunmaktadır.

Kamp ve piknik yerleri bakımından zengin olanaklara sahip olan Bozcaada'da, amatör balıkçılar ve su altı balık avı için balık zenginliği ile dalma sporunu tercih edenler için denizaltı florasının güzelliği ve batıkların görüntüsü cezbedici özelliklerdir.

Gökçeada

Ege Denizi'nin kuzeyinde 289.5 km² yüzölçümüne sahip, 95 km. kıyı şeridi bulunan Gökçeada'nın çevresi 46 deniz milidir. Gökçeada'nın en batısı (Avlaka Burnu)

40°07' kuzey enlemleri ve 25°40' doğu boylamları arasındadır. Gelibolu Yarımadası'na 11, Limni'ye 10, Semadirek Adası'na 12 mil uzaklıktadır. Coğrafi konumu itibariyle Gökçeada, Türkiye'nin ve Çanakkale ilinin en batı noktası ve Türkiye'nin en büyük adasıdır (Pekcan, 2002).

Gökçeada engebeli bir yapıya sahip olup, volkanik kütlelerden oluşmuştur. Adanın %77'si dağlık, %12'si engebeli ve %12'si ova konumundadır. Çınarlı, Yuvalı ve Aydıncık başlıca ovaları olarak sayılabilmektedir. Coğrafi yapısı çevre adalardan oldukça farklı olan Gökçeada'nın, tek bir dağdan oluşan Semendirek ile tek bir ovadan oluşan Limni'ye karşın, tepelerin ve ovaların birbiri ardınca sıralandığı ilginç bir yapısı bulunmaktadır. Adanın en yüksek tepesi, 672 m. ile Aya İliya Tepesi'dir (Pekcan, 2002).

Gökçeada sadece deniz, güneş, kumsallar ve gece yaşamı olan bir yer değil aynı zamanda dünyanın en bol oksijenli bölgesi, farklı kültür ve dinlerin buluştuğu, mitolojide ve destanlarda oldukça işlenen, dünyanın en eski medeniyetlerinin barındığı bir yerdir (Şekil 5.7).

Gökçeada'nın Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül ayları deniz turizmi açısından en elverişli aylardır. Rüzgar yönündeki yerler yelken, sörf gibi sporlara meraklılar için idealdir. Gökçeada'da ince kumlu, küçük taşlı, taşlı, kayalık, orman dibi, sadece denizden ulaşılabilen v.b. kumsal seçenekleri de bulunmaktadır.

Şekil 5.7. Gökçeada'dan bir görünüm (Anon., 2003b)

Kıyılarında bir çok eski batık ve amfora bulunur. Eski dokuma tezgahları, halı tezgahları, fiçılar, ahşap eşyalar, koruma altındadır. Roksados mevkiinde, belki de dünyanın en eski barajlarından birinin kalıntıları bulunmaktadır. Ayrıca Yukarı Kaleköy mevkiinde bulunan ve Türkiye’de bir ilk olan Gökçeada Sualtı Milli Parkı (Şekil 5.8) dalış sporları ile ilgilenenler için doğal bir kaynak oluşturmaktadır.

Şekil 5.8. Gökçeada Sualtı Milli Parkı (Özgün)

Gökçeada, ilçe merkezi ve 9 köyden oluşmaktadır. Bu köyler; Kaleköy, Tepeköy, Uğurlu, Eski Bademli, Yeni Bademli, Eşelek, Zeytinliköy, Şirinköy ve Dereköy'dür. Son sayımlara göre merkez nüfusu 7100, köyler nüfusu 1500 olmak üzere toplam 8,600 kişidir (Pekcan, 2002).

Gökçeada ilçe merkezi ile birlikte, Kaleköy, Eski Bademli, Yeni Bademli, Zeytinliköy, Tepeköy, Dereköy olmak üzere yedi köyden oluşmaktadır (Pekcan, 2002). Kaleköy, Tepeköy, Eski Bademli, Zeytinliköy ve Dereköy Rum köyleri olup, buralarda farklı kültür ve dine mensup Türk ve Rum asıllı Türk vatandaşları birlikte yaşamaktadır.

5.3.1.2. Deniz Kıyıları

Çanakkale ili 671 km. kıyı uzunluğu ile Türkiye'nin en uzun sahil şeridine sahip illerinden birisidir (Çizelge 5.8). Bu önemli potansiyel, ilde turizm ve rekreasyon olanaklarının geliştirilebilmesinde önemli bir etken olarak ön plana çıkmaktadır. Fakat

kıyı kullanımları incelendiğinde bu potansiyelin yerinde ve doğru bir şekilde değerlendirilmediği görülmektedir.

Çizelge 5.8. Çanakkale ili kıyıları (Anon., 1998a)

İlçenin Adı	Kıyı Uzunluğu (km)	Denizin Adı	İl Kıyılarına Oranı	Plaj Uzunluğu (km)
Merkez İlçe	60.2	Çanakkale Boğazı	8.96	10.25
Ayvacık	83.2	Ege Denizi	12.38	8.00
Biga	71.6	Marmara Denizi	10.65	7.01
Bozcaada	43.7	Ege Denizi	6.51	4.10
Eceabat	103.1	Ç.kale B.ve Ege D.	15.35	7.10
Ezine	38.6	Ege Denizi	5.75	6.20
Gelibolu	126.6	Marmara D.ve Ege D.	18.85	10.50
Gökçeada	92.0	Ege Denizi	13.70	11.80
Lapseki	52.7	Marmara Denizi	7.85	7.50

Özellikle Gelibolu Yarımadası kıyıları, yarımadanın kıyı olanakları açısından değerlendirilebilir nitelikteki bölümünün Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı içerisinde olması nedeniyle, turizm yatırımları açısından yeteri kadar ön plana çıkarılamamıştır. Balıkçılık açısından önem taşıyan Saros Körfezi kıyılarının; genel olarak deniz sporları, su altı sportif balıkçılığı açısından ele alınarak yerli ve yabancı turizm talebi yaratılabilir (Anon., 2000c). İstanbul'a yakınlığı dolayısıyla dalıcıların gözdesi olan Saros, dalıcıların ilgisini çekecek birçok batık barındırmaktadır. Çanakkale Boğazı'nın çıkışındaki Kaptan Franko, Saros Körfezi'nde Kemikli'nin açığında 30 m.'de yatan Lundy, dalınabilecek batıklardandır. Boğazda 15 ile 30 m. derinliklerde yeni eski her türlü kalıntıyla karşılaşılabilir. Siyah mercan da dahil olmak üzere su altı faunası oldukça zengindir (Anonim, 2002c).

Çanakkale merkezinden Kumkale'ye kadar olan kısım bugüne kadar öncelikli olarak ikinci konut kullanımına açılmıştır. Bu kesimin en uç noktasını oluşturan Troia antik kenti ise sadece örenyeri olarak değerlendirilmiştir. Oysa buraya yakın bir mesafede olan İntepe'de bulunan Gençlik ve Spor Müdürlüğü ile Milli Eğitim Bakanlığına ait Gençlik Kampı, mevcut tesisleriyle birlikte "Gençlik, Su Sporları ve Turizm Merkezi" haline dönüştürülebilir. Bunun yanı sıra Anadolu kıyılarının

Marmara'dan Ege'ye açılan kapısı konumundaki bu yörenin henüz bozulmayan kıyılarının ihtisaslaşmış turizm (yat turizmi, su sporları, sportif balıkçılık v.b.) ve rekreasyon talebine yönelik olarak değerlendirilmesi; Troia Milli Parkı kavramı ile birlikte önemli bir turist çekim faktörü haline getirilebilir. Çanakkale Boğazı'nın Ege'ye açıldığı Kumburnu'ndan Melet Irmağı'na kadar olan kıyı kesimi içerisinde Turizm Bakanlığınca dört önemli bölge Turizm Alan ve Merkezi olarak ilan edilmiş olup, buralarda planlama çalışmaları yapılmaktadır (Anon., 2000c).

Gökçeda ve Bozcaada ise doğal kıyı özellikleri ile Çanakkale'nin önemli deniz kıyısı alanları olarak dikati çekmektedirler. Her iki adaya da düzenli feribot seferleri yapılmaktadır. Gökçeda'nın Kuzu Limanı'nda Birinci Dünya Savaşı'ndan kalma batık kalıntıları vardır. Mermer Feneri ile Anadolu yakası arasında kalan bölgede araştırma yapılırsa devasa çapalar ve gemi kalıntılarına rastlanabilir. Eşşek Adası civarında Orfoz ve Karayer adaları da her türlü canlının görülebileceği dalış noktalarıdır. Mermer Burnu, Tuz Burnu'nun güney sahilleri serbest dalıcılık için uygundur. Çanak Limanı, Bakla Taşı ve Pınar Dere, Gökçeda'nın diğer dalınabilir noktalarıdır. Birçok turistik aktivitenin yer aldığı Bozcaada'da dalış okulu da bulunmaktadır. Bozcaada kıyıları keşfedilmeye hazır pek çok dalış noktasına sahiptir (Anonim, 2002c).

5.3.1.3. Kaplıcalar ve İçmeler

Çanakkale ili termal turizm açısından aktivitesi yüksek çok sayıda yer altı şifalı su kaynağına sahiptir (Anon., 1998b).

Afrodit Kaplıcası

Çanakkale'nin Ayvacık ilçesine bağlı Küçükçetmi köyünde bulunan kaplıca suyunun bulunduğu yerde herhangi bir tesis bulunmamaktadır. İçme suyu olarak kullanılmaz, sadece banyo amaçlıdır (Anon., 1998a).

Şifalı sularında derman aramaya gelenlerle dolup taşan Afrodit Kaplıcası (Şekil 5.9), söylentiye göre Güzellik ve Aşk Tanrıçası Afrodit tarafından bulunmuştur. Tanrıça Afrodit, cüzzam hastalığına yakalanarak güzelliği bozulunca Tanrı Zeus tarafından yanından uzaklaştırılmıştır. Kazdağı (İda)'nda bir çoban tarafından kaynağın çıktığı mağaraya getiriliren Afrodit'in hergün 42°C sıcaklıktaki suda yıkanarak eski güzelliğine kavuştuğu mitolojide ifade edilmektedir (Anon., 1996b).

Şekil 5.9. Afrodite Kaplıcası (Anon., 2004g)

Biga Kırkgeçit Kaplıcaları

Çanakkale'nin Biga ilçesindeki Ilıcabaşı köyü hudutları dahilinde ve Kırkgeçit mevkiinde bulunan kaplıcalar 44 ailenin kalabileceği bir tesis olarak İl Özel İdaresi tarafından yaptırılarak kiraya verilmiştir. Tesislerde kullanılan suyun sıcaklığı 58°C olup saniyedeki debisi 8-10 lt/sn civarındadır. Kullanımı banyo amaçlıdır (Anon., 1998a).

Çan Kaplıcası

Çanakkale'nin Çan ilçesinde, merkezde bulunmaktadır. Belediye tarafından işletilmekte olan kaplıcada; otel, kür için banyo ve havuzlar vardır. Sodyum sülfatlı olan kaplıca suları 46°C sıcaklıkta olup, 15 oran değerinde radyoaktiviteye sahiptir. Karaciğer, bağırsak, safra ve idrar yolları hastalıklarına iyi gelmektedir (Anon., 1998b).

Çan Tepeköy Kaplıcası

Çanakkale'nin Çan ilçesine 16 km. uzaklıktaki Tepeköy'de bulunan kaplıcanın suları kükürtlüdür. Sertlik derecesi 42 olan kaplıcanın kaynak sularının sıcaklığı 37°C-48.7 °C arasında değişmektedir. Kaplıcada; otel, kür için banyo ve havuzlar mevcuttur (Anon., 1998b).

Kestanbol Kaplıcası

Çanakkale'nin Ezine ilçesinin 18 km. kuzeybatısında, Aleksandreia Troas'ın kalıntılarının eteğinde bulunan kaplıcanın denize uzaklığı 2 km.'dir. Çevresi seyrek dokulu çam ve meşe ağaçları ile örtülü olan kaplıcada otel ve lokanta, kür için; banyo ve havuzlar mevcuttur. Bunun yanı sıra sürekli doktor da bulunur. Kaynak suları doğal artezyen çıkışlıdır. Kaplıca suları; klorlu, sodyumlu, demirli, florürlü, ve radyoaktif bir bileşime sahiptir (Anon., 1998b).

Suyun sıcaklığı ana kaynakta 67°C, ikinci kaynakta 47°C, çamur suyunda 68°C, hamam kaynağında 31°C ve göz suyu kaynağında 21°C'dir. PH değeri ise ana kaynakta 5.92, ikinci kaynakta 6.16, çamur suyunda 5.86, hamam kaynağında 6.92, göz suyu kaynağında ise 6.94 olarak tespit edilmiştir. Banyo, çamur banyosu, buhar ve serpinti kürleri yoluyla yararlanılabilen kaplıcanın; iltihaplı kadın hastalıkları, romatizma, siyatik, kireçlenme, bazı kemik tüberkülozları, küçük çocuklardaki lenf bezi şişkinlikleri, üst solunum yolları hastalıkları ve akciğer hastalarında etkili olduğu saptanmıştır (Anon., 2002b).

Kirazlı Şifalı Suları

Çanakkale-Çan karayolu üzerinde ve Çanakkale il merkezine 35 km. uzaklıktaki Kirazlı bucağında bulunmaktadır. Kirazlı Maden Suyu ve Kirazlı Balaban Maden Suyu olarak adlandırılan iki kaynak bulunmaktadır. Kaynakların bulunduğu yerde tesis olmamasına rağmen yol üzerinde bulunmaları nedeniyle her iki kaynaktan da yararlanılmaktadır. Kaynak sularının özellikle böbrek taşı düşürmede etkili olduğu bilinmektedir (Anon., 1998a).

Külcüler Kaplıcası

Çanakkale'nin Bayramiç ilçesinin 18 km. doğusundadır. Kaplıcada kür için banyo ve havuzlar vardır. Kaplıca suları sodyum sülfatlı ve kükürlüdür. 29°C ile 34.5°C sıcaklıkta olan kaplıcada, 8.7 ile 14.1 değerinde radyoaktivite bulunmaktadır. Romatizmal, cilt, nefrit, kadın ve solunum yolları hastalıkları ile felçlerde olumlu etki göstermektedir (Anon., 1998b).

Tuzla Kaplıcaları

Çanakkale'nin Ayvacık ilçesindeki Tuzla köyünde bulunan kaplıcaya ait tesis 20 ailenin kalabileceği büyüklüktedir. Su sıcaklığı 60°C civarında olup suyun debisi 12lt/sn'dir. Tedavi amaçlı banyo olarak kullanılır (Anon., 1998a).

5.3.1.4. Orman İçi Dinlenme Yerleri

Orman İçi Dinlenme Yerlerinin tefrik, tescil, tesis ve işletilmesine ait esas ve usulleri, 6831 Sayılı Orman Kanununun 25. maddesi ile 2873 sayılı Milli Parklar Yasası'na istinaden çıkarılan ve 12/12/1986 tarih ve 19309 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Milli Parklar Yönetmeliği'ne göre yürütülmektedir (Kelkit ve Öztürk, 2003).

Orman İçi Dinlenme Yerleri (OİDY); kaynak değerleri, ziyaretçi potansiyeli ve tesis amaçlarına göre 3 grupta toplanmaktadır (Kelkit ve Öztürk, 2003):

- ✓ Yüksek kaynak ve ziyaretçi potansiyeli olan, günübirlik çadır ve karavanlı, kamp ve sabit geceleme tesislerine sahip Orman İçi Dinlenme Yerleri (A Tipi)
- ✓ Büyük kent merkezlerine yakın kaynak ve ziyaretçi potansiyeli oldukça yüksek günübirlik kullanım alanları (B Tipi)
- ✓ Mahalli ihtiyaçları karşılamak üzere sınırlı kaynak ve ziyaretçi potansiyeli olan piknik alanları (C Tipi)

Çanakkale ili orman varlığı açısından oldukça zengin bir potansiyele sahip olup, bu orman potansiyelinin sosyal yararlarını geliştirmek ve halkın ormana, dolayısıyla çevreye ve doğaya olan ilgisini arttırmak amacıyla; Çanakkale ili geneline yayılmış vaziyette halihazırda 10 adet OİDY tesis edilerek faaliyete geçirilmiştir. Bunun yanı sıra Hemdemtepe (Ayvacık), Hacı Kayyum (Bayramiç) ve Pavlin'in Çamlığı (Bozcaada) sahaları OİDY olarak tesis edilmiş, ancak henüz faaliyete geçirilememiştir. Hacı Kayyum ve Pavlin'in Çamlığı OİDY'de de Uzun Devreli Gelişim Planlarının tamamlanmasına müteakip faaliyet başlayacaktır. Hemdemtepe Kamping Alanında ise, talep olduğu takdirde faaliyete geçirilmesi düşünülmektedir. Çanakkale ilinde şu an faaliyette olan 10 adet Orman İçi Dinlenme Yerinin analizine aşağıda yer verilmektedir (Kelkit ve Öztürk, 2003).

Ayazma Orman İçi Dinlenme Yeri

Çanakkale ilinin Bayramiç ilçesine bağlı Evciler köyünde bulunan Ayazma Orman İçi Dinlenme Yeri (Şekil 5.10); B tipi olup, 5,93 ha. büyüklüğündeki alanı

kaplamaktadır. Çanakkale'ye 91 km., Bayramiç'e 23 km. ve Evciler'e 6 km. mesafede bulunmaktadır (Kelkit ve Öztürk, 2003).

Şekil 5.10. Ayazma Orman İçi Dinlenme Yeri (Özgün)

Kullanım şekli piknik amaçlı olan OİDY, 307 kişi/gün kapasiteye sahiptir. Orman, dağ, su ve peyzaj değerleri açısından zengin kaynak değerlerine sahip olan alan; Mayıs-Eylül ayları arası piknik amaçlı kullanılmakla birlikte, Dünyanın ilk güzellik yarışmasının Kazdağı'nda yapıldığına (Şekil 5.11) ilişkin mitolojik efsanelere dayanılarak her yıl Bayramiç Belediyesi ve Evciler Muhtarlığı tarafından Ağustos ayında düzenlenen festivallere yoğun katılım olmaktadır (Kelkit ve Öztürk, 2003).

Şekil 5.11. Kazdağı-Ayazma güzellik yarışması alanı (Özgün)

Çamburnu Orman İçi Dinlenme Yeri

Çanakkale ili Eceabat ilçesinde bulunan Çamburnu Günübirlik Kullanım Alanı; B tipi olup, 5,0 ha. büyüklüğündeki alanı kaplamaktadır. Çanakkale'den deniz yoluyla; motorlar vasıtası ile Kilitbahir'e ulaşıldığında Kilitbahir-Eceabat karayolunun 2. kilometresinde, feribot vasıtası ile Eceabat'a ulaşıldığında ise Eceabat-Kilitbahir karayolunun 2. kilometresinde bulunmaktadır. Kır gazinosunda sunulan yiyecek ve içeceklerden faydalanmak suretiyle kullanılmakta olan OİDY, 500 kişi/gün kapasiteye sahiptir. Orman, deniz ve tarihi peyzaj bakımından zengin bir kaynak değerine sahip olan alan tüm yıl kullanılabilmeyle birlikte, yoğun kullanım sezonu Mart-Eylül ayları arasındadır. Yakın çevrede Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı içerisinde kalan; Çanakkale Savaş Alanları, Anıt ve Şehitlikler, bakir koylar ve tarihi köyler gezilip görülmesi gereken yerler olarak sayılabilir (Kelkit ve Öztürk, 2003).

Morto Koyu Orman İçi Dinlenme Yeri

Çanakkale ili Eceabat ilçesine bağlı Seddülbahir köyünde bulunan Morto Koyu Orman İçi Dinlenme Yeri; B tipi olup, 2,0 ha. büyüklüğündeki alanı kaplamaktadır. Çanakkale'den deniz yoluyla; motorlar vasıtası ile Kilitbahir'e ulaşıldığında Kilitbahir-Seddülbahir karayolunun 30. km.'sinde, feribot vasıtası ile Eceabat'a ulaşıldığında ise Eceabat-Seddülbahir karayolunun 34. km.'sinde bulunmaktadır. Turlarla gelen ziyaretçilerin Milli Park turu sırasında alanı mola noktası olarak kullanmasının yanı sıra piknik amaçlı gelen ziyaretçilere de hizmet vermekte olan OİDY, 1000 kişi/gün kapasiteye sahiptir. Orman, deniz ve tarihi peyzaj açısından zengin kaynak değerlerine sahip olan alan tüm yıl kullanılabilmeyle birlikte yoğun kullanım sezonu Mart-Eylül ayları arasındadır. Yakın çevrede Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı içerisinde kalan; Çanakkale Savaş Alanları, Anıt ve Şehitlikler, bakir koylar ve tarihi köyler gezilip görülmesi gereken yerler olarak sayılabilir (Kelkit ve Öztürk, 2003).

Kabatepe Orman İçi Dinlenme Yeri

Çanakkale ili Eceabat ilçesinde bulunan Kabatepe Günübirlik ve Çadırılı Kamp Alanı; A tipi olup, 20 ha. büyüklüğündeki alanı kaplamaktadır. İstanbul yönünden gelenler; Eceabat'a 2 km. kala Kilye koyu kavşağından Kabatepe mevkiine giden yola saparak 8 km. sonra alana ulaşabilirler. Çanakkale yönünden Eceabat'a gelenler ise 10 km.'lik asfalt yolu takiben alana ulaşabilirler. Çadırılı kamp, karavan ve günübirlik

kullanım alanı olarak kullanılan OİDY, 1000 kişi/gün ve 150 çadır kapasitesine sahiptir. Orman, deniz ve tarihi peyzaj açısından zengin kaynak değerlerine sahip olan alan Mayıs-Eylül ayları arasında yoğunlukla kullanılmaktadır. Yakın çevrede Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı içerisinde kalan; Çanakkale Savaş Alanları, Anıt ve Şehitlikler, bakır koylar ve tarihi köyler gezilip görülmesi gereken yerler olarak sayılabilir. Bunun yanı sıra çeşitli su ve spor aktiviteleri yapılabilmektedir (Kelkit ve Öztürk, 2003).

Korudağ Orman İçi Dinlenme Yeri

Çanakkale ili Gelibolu ilçesine bağlı Evreşe beldesinde bulunan Korudağ Orman İçi Dinlenme Yeri; B tipi olup, 3,0 ha. büyüklüğündeki alanı kaplamaktadır. Çanakkale-İstanbul karayolunun kenarında Çanakkale'ye 96 km., Evreşe ve Keşan'a 17 km. mesafede bulunmaktadır. Piknik amaçlı ve kır gazinosunda sunulan yiyecek ve içeceklerden faydalanılmak suretiyle kullanılmakta olan OİDY, 1000 kişi/gün kapasiteye sahiptir. Orman ve deniz manzarası açısından zengin kaynak değerlerine sahip olan alan tüm yıl kullanılabilirle birlikte yoğun kullanım sezonu Mayıs-Eylül ayları arasındadır (Kelkit ve Öztürk, 2003).

Handeresi Orman İçi Dinlenme Yeri

Çanakkale ili Yenice ilçesine bağlı Kalkım beldesinde bulunan Handeresi Orman İçi Dinlenme Yeri; B tipi olup, 12,0 ha. büyüklüğündeki alanı kaplamaktadır. Çanakkale'ye 151 km., Yenice'ye 43 km., Edremit'e 31 km., ve Kalkım'a 6 km. mesafede bulunmaktadır. Piknik amaçlı ve kır gazinosunda sunulan yiyecek ve içeceklerde faydalanılmak suretiyle kullanılmakta olan OİDY, 307 kişi/gün kapasiteye sahiptir. Orman, dağ ve su peyzajı açısından zengin kaynak değerlerine sahip olan alan Haziran-Ağustos ayları arasında yoğunlukla kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra Edremit'e bağlı deniz kenarı yerleşimlerinde bulunan deniz turizmi imkanlarından da faydalanılabilmektedir.

Hemdemtepe Orman İçi Dinlenme Yeri

Çanakkale ili Ayvacık ilçesine bağlı Merkez beldesinde bulunan Hemdemtepe Orman İçi Dinlenme Yeri, B tipi olup, 5,0 ha. büyüklüğündeki alanı kaplamaktadır. Çanakkale-İzmir karayolunun kenarında Çanakkale'ye 69 km., Ayvacık'a 1 km.

mesafede bulunmaktadır. Piknik amaçlı ve kır gazinosunda sunulan yiyecek ve içeceklerden faydalanılmak suretiyle kullanılmakta olan OİDY, 450 kişi/gün kapasiteye sahiptir. Orman yapısı ve klimatolojik özellikleri açısından zengin kaynak değerlerine sahip olan alan, Mayıs-Eylül ayları arasında kullanılmaktadır. Yakın çevrede bulunan Assos tarihi kenti görülmeye değerdir ve Ayvacık'a bağlı deniz kenarı yerleşimlerinde bulunan deniz turizmi imkanlarından da faydalanılabilmektedir (Kelkit ve Öztürk, 2003).

Güzelyalı Kamp Alanı Orman İçi Dinlenme Yeri

Çanakkale ili Merkez ilçesine bağlı Güzelyalı köyünde bulunan Güzelyalı Kamp Alanı; A tipi olup, 7,0 ha. büyüklüğündeki alanı kaplamaktadır. Çanakkale-İzmir karayolu üzerinde, Çanakkale'ye 14 km. mesafede bulunmaktadır. Çadır kampçılığı şeklinde kullanılması planlanan OİDY, 410 kişi/gün kapasiteye sahiptir. Orman ve deniz varlığı bakımından zengin kaynak değerlerine sahip olan alan, Haziran-Ağustos ayları arasında kullanılmaktadır. Yakın çevrede bulunan ve Çanakkale Savaşları'nda kullanılan Turgut Reis ve Mesudiye Topçu Bataryalarını da görmenin mümkün olduğu alan aynı zamanda içinde bulunduğu Güzelyalı köyü deniz turizmi açısından da uygun ve gelişmiş bir potansiyele sahiptir (Kelkit ve Öztürk, 2003).

Güzelyalı Orman İçi Dinlenme Yeri

Çanakkale ili Merkez ilçesine bağlı Güzelyalı köyünde bulunan Güzelyalı Orman İçi Dinlenme Yeri; B tipi olup, 7,0 ha. büyüklüğündeki alanı kaplamaktadır. Çanakkale-İzmir karayolu üzerinde, Çanakkale'ye 16 km. mesafede bulunmaktadır. Piknik amaçlı kullanılan OİDY, 652 kişi/gün kapasiteye sahiptir. Orman ve deniz varlığı açısından zengin kaynak değerlerine sahip olan alan, Mayıs-Eylül ayları arasında kullanılmaktadır. Yakın çevrede bulunan ve Çanakkale Savaşları'nda kullanılan Turgut Reis ve Mesudiye Topçu Bataryalarını da görmenin mümkün olduğu alan aynı zamanda içinde bulunduğu Güzelyalı köyü deniz turizmi açısından da uygun ve gelişmiş bir potansiyele sahiptir (Kelkit ve Öztürk, 2003).

İntepe Seyir Terası Orman İçi Dinlenme Yeri

Çanakkale ili Merkez ilçesine bağlı İntepe beldesinde bulunan İntepe Seyir Terası (Şekil 5.12); B tipi olup, 0,5 ha. büyüklüğündeki alanı kaplamaktadır.

Çanakkale-İzmir karayolunun kenarında, Çanakkale'ye 17 km., İntepe'ye 2 km. mesafede bulunmaktadır. Kır gazinosunda bulunan yiyecek ve içeceklerden faydalanılmak suretiyle kullanılmakta olan alan 500 kişi/gün kapasiteye sahiptir. Orman ve boğaz manzarası açısından zengin kaynak değerlerine sahip olan alan, tüm yıl kullanılabilirlikle birlikte yoğun kullanım sezonu Mayıs-Eylül ayları arasındadır. Sahaya 3 km. mesafede bulunan Güzelyalı Köyü deniz turizmi açısından uygun ve gelişmiş bir bölge olup, aynı zamanda civarda Çanakkale Savaşları'nda kullanılan Turgut Reis ve Mesudiye Topçu Bataryalarını da görmek mümkündür (Kelkit ve Öztürk, 2003).

Bütün bu bilgiler ışığında mevcut Orman İçi Dinlenme Yerlerinin Çanakkale ili genelinde homojen bir dağılım göstermediği görülmektedir. Bu durum biraz da halihazırdaki Orman İçi Dinlenme Yerlerinin bulunduğu yörelerin aynı zamanda birer turizm merkezi olmaları ve bu alanlara yönelik yoğun bir talebin bulunmasından kaynaklanmaktadır. OİDY bulunmayan yörelerde ise rekreasyonel anlamda yeterli orman potansiyeli bulunmasına karşın, bu yörelerin turizm değerleri açısından yeterince çekici olmaması nedeniyle ve yöre halkından OİDY'ne yönelik henüz fazlaca talep gelmemektedir (Kelkit ve Öztürk, 2003).

Şekil 5.12. İntepe Seyir Terası Orman İçi Dinlenme Yeri (Anon., 2003b)

5.3.1.5. Kazdağı

Biga Yarımadası'nın güneydoğusunda, esas eksenini Ayvalık / Balya yönünde olan Kazdağı, Çanakkale ve Balıkesir il sınırları içindeki Edremit Körfezi'nin

kuzeyinde yükselen izole olmuş bir morfolojik ünite teşkil eder. Kazdağı, Biga Yarımadası'ndaki en yüksek kütledir (Şekil 5.13). Dağın zirveleri, Baba Dağ (1750 m.), Karataş (1774 m.), Sarıkız (1720 m.) ve Kırklar (1710 m.) tepeleridir (Anon., 1994). Edremit Körfezi'nin kuzey kıyısını takiben ve doğu-batı yönünde 60-70 km. boyunca bir duvar gibi uzanır. Batıda Ege Denizi boyunca ve kuzeyde Marmara Denizi'ne doğru, araya nehirleri ve vadileri de alarak devam eder (Azatoğlu ve Azatoğlu, 2001).

Doğasına hayran bırakan Kazdağı tarihi geçmişi açısından da çok zengindir. Yazılı kaynaklara göre 5000 yıllık bir geçmişe sahiptir. Bölgenin adı Misya'dır. Savaşçı bir halk olan Misya'lılar Trakya'dan gelen savaşçı bir kavimdir. M.Ö. 3000 yıllarında Truvalılar'la birlikte bu bölgeye yerleşmişlerdir. Traklar'dan sonra sırasıyla Frigyalılar, Misyalılar, Lidyalılar, Ayonisliler, İonyalılar ve son olarak da Persler gelip bu bölgeye yerleşmişlerdir (Anon., 1994).

Şekil 5.13. Kazdağı'ndan bir görünüm (Anon., 2003b)

17.04.1993 tarihinde Bakanlar Kurulu'nun 93/4243 sayılı kararıyla (21555 sayılı Resmi Gazete) kurulan Kazdağı Milli Parkı 19781.5 ha.'ı ormanlık ve 1681.5 ha.'ı açıklık olmak üzere toplam 21463 ha.'lık alanda kurulmuştur. Yöreye özgü (endemik) zengin bitki örtüsü ve hayvan varlığını koruma düşüncesi Milli Park ayırma gerekçesini oluşturmuştur (Özdemir, 2000).

5.3.2. Kültürel Kaynaklar

5.3.2.1. Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı

1973'te kurulmuş ve Birleşmiş Milletler Milli Parklar ve Koruma Alanları listesinde olan park (Şekil 5.14); Çanakkale ili sınırları içerisinde, Gelibolu Yarımadası'nın güney ucunda, Çanakkale Boğazı'nın Avrupa yakasında 33.000 hektarlık alanı kapsamaktadır (Anon., 2002b).

Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale deniz ve kara savaşlarının yapıldığı yerler parkın içerisindedir. Ayrıca batık gemiler, toplar, siperler, kaleler, burçlar ve savaşla ilgili yüzlerce başka kalıntıdan oluşan geniş bir yelpazenin yanı sıra 250.000'i aşan Avustralya, Yeni Zelanda, İngiliz ve Fransız askerinin mezarları ve anıtları bu parkta bulunmaktadır. Savaş alanları, savaş mezarları, anıtlar ve savaşla ilgili kalıntılar tarihi sit ve kültürel varlık olarak tescil edilmiştir. Ayrıca alanda M.Ö. 4000'li yıllara kadar uzanan birçok arkeolojik sit ve anıtı bulunmaktadır. Çok çeşitli doğal sit ve anıtı içerisinde kumsallar, koyla, Akdeniz çalıkları (maki) ile karışık koru parçaları, çarpıcı görünümlü jeolojik ve jeomorfolojik oluşumlar, bir tuz gölü ve 15. yy. askeri mimarisinin eşsiz örneklerini içeren ilginç bir kültürel miras koleksiyonu vardır (Anon., 2002b).

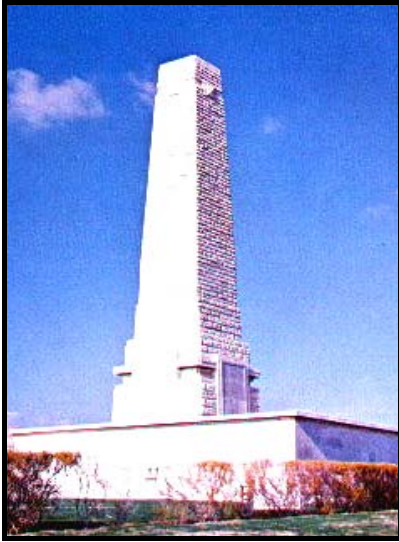

Şekil 5.14. Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı (Anon., 2003b)

Milli parkta; Kilitbahirtaş Yaylası, Seddülbahir Savaş Alanı, Maeste Koyu, Tekke Köyü, Ertuğrul Koyu, İkizler Koyu, Hisarlık Tepe, Alçı Tepe, Zığındere, Kereviz Dere, Arıburnu; Anafartalar savaş alanlarında ise Kabatepe, Kanlı Şist, Conkbayırı, Savla Ovası, Kakma Dağı, Türk Şehitlik ve Anıtlıkları, yabancı mezarlık ve anıtlar, savaş kalıntıları (tabyalar, silahlar, siperler, batıklar), arkeolojik-tarihi sitler, müzeler ve yerleşmeler görülmesi gerekli yerlerdir. Doğal çevrenin zengin güzellikleri ve savaş alanları dışında; Kabatepe'deki müze, piknik ve kamp alanlarının da görülmesinde fayda vardır. Ayrıca Eceabat idare ve ziyaret merkezi ile buradaki günübürlük alan ve kır gazinosundan yararlanmak mümkündür. Çadır ve karavanla konaklama olanağı da bulunmaktadır (Anon., 2002b).

1914-1918 Çanakkale Savaşları sırasında ölen Türk ve yabancı askerlerin anısına dikilmiş çok sayıda anıt Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı sınırları içerisinde bulunmaktadır. Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı'nda bulunan şehitlikler ve anıtlar hakkında aşağıda tanıtıcı bilgilere yer verilmektedir:

Helles Anıtı: İngilizlerin Çanakkale Savaşları'nda kaybettiği 20.763 asker anısına dikilmiş olup, 29. Kraliyet Deniz Tümeni'nin karaya çıktığı yere (Tekke Koyu) hakim Gözcübaba Tepesi üzerinde bulunmaktadır. Yarımada'daki en büyük İngiliz anıtı olan Helles Anıtı (Şekil 5.15), 30,4 m. yüksekliğindedir (Anon., 2001b).

Şekil 5.15. Helles Anıtı (Anon., 2004h)

Fransız Mezarlığı: Çanakkale Savaşları süresince 47.000 civarında kayıp veren Fransız askerlerinin anısına Morto Koyu'nun kuzeyinde 120 subay ve 2240 erbaş ve er

için yapılmış ve mezar taşlarına “Fransa için öldüler” yazılmıştır (Şekil 5.16). Ayrıca kimlikleri belirlenemeyen 12.022 asker beş adet toplu mezarlığa gömülmüştür (Anon., 2001b).

Şekil 5.16. Fransız Anıt ve Mezarlığı (Anon., 2004ı)

Yeni Zelanda Anıtı: Conkbayırı’nda bulunan Yeni Zelanda Anıtı (Şekil 5.17), 1915 yılının Ağustos ayı başlarında ANZAC (Australian and New Zealand Army Corps)’ların bu bölgelere kadar ulaştıklarını belirtmek amacıyla ve yine bu bölgede hayatını kaybeden 952 askerin anısına yapılmıştır. Üzerinde 8 Ağustos 1915 tarihi bulunmaktadır (Anon., 2001b).

Şekil 5.17. Yeni Zelanda Anıtı (Anon., 2004i)

Lone Pine Anıtı: Kanlısirt üzerinde, 16 m. yüksekliğindeki bu anıt-mezarlık; Arıburnu çıkarması esnasında hayatını kaybeden 4228 Avustralyalı ve Yeni Zelandalı'yı temsil etmektedir. Mezarlıkta 499 adet kimliği belirlenemeyen toplam 1167 personel yatmaktadır (Anon., 2001b).

Mehmetçiğe Derin Saygı Anıtı: Çanakkale Savaşları esnasında Türk askerinin cesareti, kahramanlığı, vatanseverliği ve insan sevgisinin savaştığı düşmanlar tarafından dahi takdirle ve saygıyla dile getirildiğini gözler önüne seren bu anıt 1992 yılında inşa edilmiştir (Anon., 2001b).

57. Alay Şehitliği: 25 Nisan 1915 günü Mustafa Kemal'in, "Ben size taarruzu değil ölmeyi emrediyorum. Biz ölünceye kadar geçecek zaman zarfında yerimizi başka birlik ve komutanlar alacaktır" diyerek ünlü emrini verdiği 57. Alayın, ANZAC kuvvetlerine karşı canlarını feda ederek bu bölgeyi müdafaa etmelerinin anısına 1992 yılında inşa edilmiştir (Şekil 5.18) (Anon., 2001b).

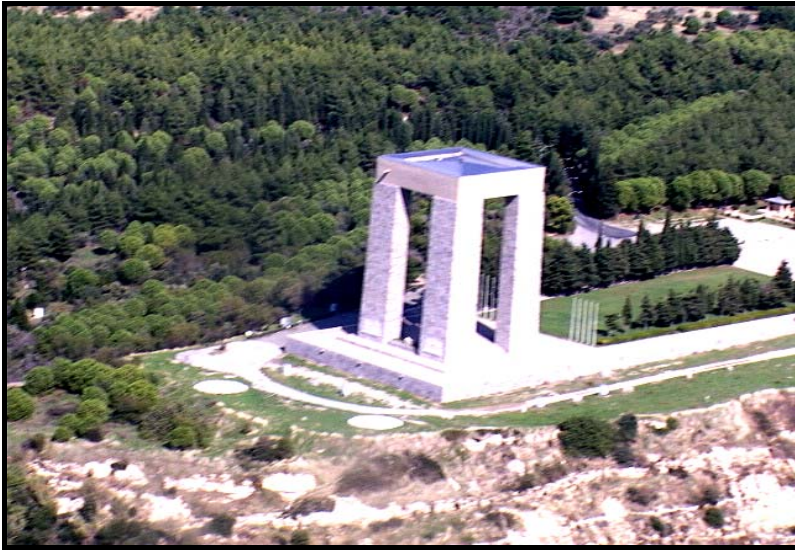

Şekil 5.18. 57. Alay Şehitliği (Özgün)

Yahya Çavuş Anıtı: İngiliz askerlerinin 25 Nisan 1915 sabahı üç alay büyüklüğündeki kuvvetleriyle V sahili (Ertuğrul Koyu) çıkarması sırasında Ezineli Yahya Çavuş ve 63 kişilik kahraman takımının göstermiş olduğu üstün gayretin anısına 1962 yılında yapılan anıt 1992 yılında yeniden düzenlenmiştir (Anon., 2001b).

Şehitler Abidesi: Anıt tüm Çanakkale Şehitleri adına Eski Hisarlık sırtında üniversite gençliğinin ön ayak olmasıyla ve bütün Türk Milletinin yardımlarıyla yapılmıştır. Anıtın temeli 1954 yılında atılmış olup 1960 yılında açılmıştır (Şekil 5.19). Yüksekliği 41,70 m.'dir. Ayakları üzerindeki rölyefler ise 1999 yılında tamamlanmıştır (Anon., 2001b).

İlk Şehitler Anıtı: Seddülbahir Köyü'nde bulunan anıt 1986 yılında Çanakkale Savaşları'nda ilk olarak canlarını veren 5 subay ve 81 er olmak üzere toplam 86 şehidimiz anısına dikilmiştir. Cephanelik şehitliği olarak da adlandırılmaktadır (2000c).

Şekil 5.19. Şehitler Abidesi (Anon., 2003b)

Mehmet Çavuş Anıtı: Bir taban üzerinde dört köşeli bir sütun halinde yükselen anıt, Arıburnu Cesaret Tepe'de bulunmaktadır. Çanakkale Savaşı'nın Anafartalar Zaferi için 1934 yılında dikilmiştir (Anon., 2002b).

Nuri Yamut Anıtı: Zığındere'de bulunan anıt 1943 yılında Orgeneral Nuri Yamut tarafından yaptırılmıştır. Savaşta yaralananların düşman ateşiyle şehit oldukları sargı yerinde bulunan anıt 2,5 m. boyundadır (Anon., 2002b).

Zığındere Sargı Yeri Anıtı: Alçıtepe Köyü'nün kuzeybatısında bulunan anıt, 25. ve 26. piyade alaylarında şehit düşen tüm personel ve 2. Tümen Kurmay Yüzbaşı Kemal Bey ile Zığındere'deki ilkyardım istasyonunda tedavi görmekte iken düşmanın açtığı ateş esnasında şehit düşen askerlerimiz için inşa edilmiştir (Anon., 2000c).

Conkbayırı Mehmetçik Anıtı: Conkbayırı'nda şehit düşenler için Tanrıya dua eden insanın beş parmağını sembolize eden 5 büyük panel halindedir (Anon., 2002b).

Conkbayırı Anıt ve Mezarlığı: Conkbayırı'nda hayatlarını kaybeden 952 Yeni Zelandalı'nın anısına yaptırılmıştır (Anon., 2000c).

Son Ok Anıtı: Alçıtepe köyünün yanında bulunan anıt Mülga 7. Tümen komutanlığınca 1948 yılında 10.000 şehidimiz anısına yaptırılmıştır (Anon., 2000c).

Havuzlar Şehitliği: Kerevizdere Savaşları'nda yaralanıp ölen 2 subay ve 8 er anısına 1961 yılında dikilmiştir. 6 m. yükseklikte olup kırmızı taşlardan yapılmıştır (Anon., 2000c).

5.3.2.2. Troia Tarihi Milli Parkı

Troia antik kenti ve çevresi 07.11.1996 tarihinde Bakanlar Kurulu Kararı ile Milli Park olarak ilan edilmiştir (Anon., 2000c). Çanakkale ili Ezine ilçesi sınırları içerisinde Çanakkale Boğazı'nın girişinde yer alan Troia Tarihi Milli Parkı'na (Şekil 5.20) Çanakkale-İzmir devlet karayolu ve Bursa-Balıkesir üzerinden gelen devlet karayolu ile ulaşılabilir (Anon., 2002b).

Şekil 5.20. Antik Troia kentinden bir görünüm (Anon., 2003b)

Troia kenti Çanakkale-İzmir devlet karayolunun 28. km.sinden 5 km. içeride bulunmaktadır. Milli parkın ana kaynak değerini Troialılar ile Akaların 10 yıl süren savaşlarındaki kahraman savaşçıların efsanevi hikayeleri ile uluslararası bir üne sahip olması oluşturmaktadır. Ozan Homeros'un epik "İliada ve Odyssea"sı ile Troia kenti ölümsüzleşmiştir. Arkeologlar İliada'da hikaye edilen Troia'nın 3000 yıllık tarihi

süresince yayılım gösteren dokuz antik uygarlık katından sadece birinin kapsamından geçtiğini tanımlamışlardır. Bu kat Homeros'un dünyaca bilinen ve tanınan Troia'sıdır. Troia tarihi ve onunla ilgili özellikler, Troas bölgesinin yani Edremit Körfezi'nin kuzeyinden Marmara Denizi'nin güney kıyılarına kadar olan bölgeyi kaplamaktadır (Anon., 2002b). Milli Park'ta arkeolojik yöre merkez olarak alınmıştır. Sınırlar batıdan Ege Denizi, kuzeyde Çanakkale Boğazı, doğuda devlet karayolu, güneyde ise önerilen park tur yolu ile tespit edilmiştir. Bu sınırlar içinde kalan Troia Milli Parkı'nın sınırları 13.350 ha.'dır (Anon., 2000c).

Milli parkın ve çevresinin tabiat tarihi ile ilgili en önemli özelliği jeolojik özelliği olup, Troia ve çevresinde genel olarak jeolojik yapıyı geniş alanlar kaplayan neojen formasyonlar meydana getirir. Milli park alanı içerisinde öncelikli olarak görülebilecek yerlerin başında Troia kenti ve efsanevi Truva atı maketi (Şekil 5.21) gelmektedir. Ayrıca Çanakkale Boğazı kıyıları sunduğu görsel peyzaj değerleri ile ziyaretçilerin rekreatif gereksinimlerini karşılayacak düzeydedir. Milli park alanı içerisinde konaklama olanağı olmayıp, milli parkın yakınında yer alan Ezine ilçesinde ziyaretçiler konaklama imkanı bulabilmektedir (Anon., 2002b).

Şekil 5.21. Truva Atı (Özgün)

Milli parklar tarihi, kültürel ve doğal anlamda açık hava müzesi olmalarının yanı sıra ziyaretçiler için kamp, balıkçılık ve farklı spor aktiviteleri gibi çeşitli aktif rekreasyonel faaliyetleri de bünyesinde bulundurmaktadır. Burada ziyaretçiler hem görsel anlamda hem de fiziksel anlamda doyuma ulaşırlar, hayat şartlarının getirmiş olduğu streslerini doğal ve kültürel değerleri gözlemlerken, rekreasyonel faaliyetleri de yaparak atmaya çalışırlar. Bu açıdan, Çanakkale ili sahip olduğu bu milli parkları ile çok çeşitli turizm ve rekreasyonel aktiviteye olanaklar sağlamaktadır.

5.3.2.3. Müzeler

Çanakkale Arkeoloji Müzesi

Çanakkale’de müzecilik çalışmaları, 1936 yılında bölgede toplanan eski eserlerin Zafer Meydanı’ndaki eski bir kilise binasında depolanması ile başlamıştır. Daha sonra bu bina düzenlenerek 1960 yılında ziyarete açılmıştır. 1984 yılından bu yana ise, Atatürk Caddesi üzerinde yapılan yeni müze binasında beş ayrı salonda hizmet vermektedir (Şekil 5.22) (Anon., 2002b).

Şekil 5.22. Çanakkale Arkeoloji Müzesi (Özgün)

Arkeoloji Müzesi’nin girişinde yer alan birinci salonda etnografik eserler, özgün Çanakkale seramikleri ile Helenistik ve Roma dönemlerine ait taş eserler; ikinci salonda, Paleolitik ve Neolitik çağlardan taş eserler, fosiller, Beşiktepe prehistorik buluntuları ve Troia eserleri; üçüncü salonda, Çan ve Yenice tümülüslerinden çıkan

eserler ve Bozcaada nekropolü eserleri; dördüncü salonda, M.Ö. 6-2 yüzyılları arasına tarihlenen ve Dardanos Tümülüsü'nde bulunan bronz, ahşap, seramik eserler ile altın takılar; beşinci salonda ise, Assos (Behramkale) ve Gülpınar (Apollon Smintheus Kutsal Alanı) kazılarında gelen eserler, sikkeler ve cam buluntular sergilenmektedir (Anon., 2002b).

Çanakkale Boğaz Komutanlığı Müzesi (Askeri Müze)

Çimenlik Kalesi içinde kurulan müzede; Osmanlı silahlarının yanı sıra, I. Dünya Savaşı'ndan kalma savaş araçları ile Almanların Sultan Abdülaziz'e armağan ettikleri ve sulatanın tuğrasının işlendiği top kamasi da bulunmaktadır (Anon., 2002b). Asıl müze şimdiki merkez komutanlığı binasına bitişik olan yapıdır. Asıl müze binasında ise çeşitli kılıçlar, süngüler, asker ve subay resimleri, Türk, Amerikan, Alman, İngiliz ve Fransız piyade tüfekleri bulunmaktadır. Diğer bazı kıymetli eşyalar da mevcuttur (Eren, 1990).

Çanakkale Şehitleri Anıtı Harp Müzesi

Çanakkale ilinin Eceabat ilçesindeki Seddülbahir köyü yakınında bulunan anıtın yapımına 1954 yılında başlanmış ve 1960'da tamamlanmıştır (Anon., 2002b). 1971 yılında anıtın altındaki salonda hizmete açılan müzede; girişte Çanakkale Savaşları'nı gösteren krokilerle savaş alanında çekilmiş fotoğraflar yer almaktadır. Salonun dağındaki vitrinlerde ise İngilizlere ait harp esnasında kullanılan ilaç, içki, karavana kapları bulunmaktadır. Diğer vitrinlerde şehitlerimize ait kan dolu saatler, savaşın vahşetini gösteren kemiklere saplanmış mermi ve şarapnel parçaları ve mermi çekirdeklerinin havada birbirleriyle çarpışmaları ile meydana gelen ilginç şekiller Mehmetçiği kahramanlığının delilleri olarak sergilenmektedir (Anon., 1996b).

Deniz Müzesi

Çeşitli etnografik eserler ve Çanakkale Savaşları ile ilgili tabloları ile tanınan meşhur ressamımız M. Ali LAGA'nın eserleri sergilenmektedir (Anon., 1996b).

Bigalı (Çamyayla) Atatürk Evi

Mustafa Kemal Atatürk'ün 19. Tümen Karargahı olarak Çanakkale Savaşları sırasında kullandığı ev (Şekil 5.23), 1973 yılında müze olarak düzenlenmiştir (Anon.,

1998a). Çanakkale ili Eceabat ilçesinin Bigalı köyünde bulunan Atatürk'ün aynı zamanda da bir odasında da kaldığı evde; Atatürk'ün kişisel eşyaları, sivil ve askeri giysileri ile fotoğrafları sergilenmektedir (Anon., 2002b).

Şekil 5.23. Bigalı (Çamyayla) Atatürk Evi (Anon., 2004j)

Bozcaada Kalesi Müzesi

Bozcaada Kalesi içinde bulunan müzede etnografik su altı buluntuları ve arkeolojik özellikteki mimarı parçalar sergilenmektedir (Anon., 1998a).

Hadımoğlu Konağı Özel Etnografya Müzesi

18. yy.'da Konya'nın Hadim kasabasından gelerek Bayramiç'e yerleşen iki kardeşin yaptırdığı konak günümüze kadar korunabilen sivil mimarlık örneklerindedir. 1996 yılında "Türk Evi Etnografya Müzesi" olarak ziyarete açılmıştır (Anon., 1998a).

Bayramiç ilçe merkezinde bulunan ve restore edilen tarihi Hadımoğlu Konağı (Şekil 5.24), Bayramiç ile köylerinden etnografik eserler toplanarak özel müze statüsünde açılmıştır. 18. yy.'da inşa edilmiş tipik bir Osmanlı Konağı olan yapı iki katlı olup dış mimarisi ile kale izlenimi vermektedir. Yapımında devşirme taşlar kullanılan konağın pencere üstleri ve oda içleri süsleme bakımından oldukça zengindir (Anon., 2002b).

Şekil 5.24. Hadımoğlu Konağı zel Etnografya Müzesi (Anon., 2004k)

Kabatepe Tanıtma Merkezi

anakkale Savaşları sırasında harp sahalarında bulunan çeşitli silah, mermi, giysi v.b. malzemeler ve savaş fotoğrafları sergilenmektedir (Şekil 5.25) (Anon., 1998a).

Şekil 5.25. Kabatepe Tanıtma Merkezi (Anon., 2004l)

Kilitbahir Kalesi Etnografya Müzesi

Gelibolu Yarımadası'nda bulunan etnografik eserler toplanarak tarihi Sarı Kule'de müze oluşturulmuştur (Anon., 1998a).

Nusret Mayın Gemisi

Çanakkale Savaşları'nda büyük kahramanlıklar gösteren Nusret Mayın Gemisi'nin maketi (Şekil 5.26) müze olarak düzenlenerek, 18 Mart 1982'de Çimenlik Kalesi içinde teşhire açılmıştır. Gemi 42 m. boyunda, 7.5 m. genişliğinde olup, Çimenlik Kalesi'nin sahil tarafındadır. Arkasında bulunan raylar üzerinde 18 Mart 1915'de kullanılan mayınlar bulunmaktadır. Geminin iç kısmında ise Çanakkale Zaferi ile ilgili eski gazete kupürleri, Nusret Mayın Gemisi'ne ait seyir cihazları, Mayın Grup Komutanı Binbaşı Nazmi Akpınar'a ayrılmış şeref köşesi ve Gemi Komutanı Yüzbaşı Hakkı'nın üniforması yer almaktadır (Anon., 1996b).

Şekil 5.26. Nusret Mayın Gemisi (Anon., 2004m)

Piri Reis Müzesi

Çimenlik Kalesi içinde bulunan Piri Reis Müzesi'nde, Piri Reis'in Kitab-ı Bahriyesi, değişik tarihlerde çizdiği üç adet Çanakkale Haritası, Dünya Haritası, Piri Reis'in yaşadığı devre ait Bayrak ve Sancaklar, Osmanlı resim sanatı olan manzaralı resim sanatının ustası Nasuh Matrakçı'ya ait kitaplardan örnekler yer almaktadır. Bugün bile erişilmesi güç bir bilgiye sahip olan Piri Reis, meşhur Kitab-ı Bahriye (Denizlerin Kitabı)'yi Çanakkale'de meydana getirmiştir (Anon., 1996b).

Salim Mutlu Müzesi

Çanakkale ili Eceabat ilçesi Alçitepe köyünde bulunan müzede; Çanakkale Savaşları sırasında çekilmiş fotoğraflar ve savaşa ait bölgeden toplanan eserler Salim Mutlu'nun gayretleri sonucunda oluşturulan bu özel müzede sergilenmektedir.

Truva Harabeleri Müzesi

1932-1938 yılları arasında arkeolojik kazıları yöneten C. Blegen kazı heyetince ören yeri içinde yapılan binalar günümüzde müze olarak kullanılmaktadır. Kazı sırasında buluna parçalar ile satın alma hibe yolları ile toplanan eserlerin d-sergilenmesinde meydana gelmektedir (Eren, 1990).

Yenice Etnografya Müzesi

Çanakkale ilinin Yenice ilçesinde bulunan müzede; yörede bulunan ve kaybolmaya yüz tutmuş etnografik eserler sergilenmektedir (Anon., 1998a).

5.3.2.4. Antik Kentler ve Örenyerleri

Çanakkale ili antik kentler ve örenyerleri açısından son derece önemli bir potansiyele sahiptir. Aşağıda bu antik kentler ve ören yerlerinin en önemlileri verilmiştir.

Abydos

Geçmiş M.Ö. 2000'li yıllara kadar uzanmakta olan kent, ününü özellikle Çanakkale'de boğazdan geçişi denetleyecek bir üs konumunda olmasına, ayrıca ilkçağda boğazın karşı kıyısındaki Sestos kenti ile bir yakadan diğerine geçiş için kullanılan başlıca iskele olmasına borçludur. Kentin yeri, Çanakkale il merkezinin 6 km. kuzeyinde bulunan Nara Burnu'nun ucundadır. Günümüze ulaşmış tarihsel bir kalıntı yoktur. Sadece çanak-çömlek kırıkları bulunmaktadır. Pers ordusu Kral Kserkses komutasında M.Ö. 480 yılında Yunanistan seferine çıkarken, karşı kıyıya Abydos ve Sestos kentleri arasında kurulan iki geçici köprüden geçmiştir. Makedonya Kralı Büyük İskender'in ordusu da M.Ö. 334 yılında donanmanın gemilerine dolarak, karşı kıyıda Abydos'a çıkmıştır (Anon., 2000c).

Aleksandreia Troas

Büyük İskender'in komutanlarından Antigonos tarafından Antigonía adı ile M.Ö. 310 yılında kurulmuştur. Kent M.Ö. 4. yy. sonlarına doğru Lysimakhos'un çevre kentlerin halklarını bu kente getirtilmesi sonucu genişletilmiş ve bu tarihten sonra Aleksandreia Troas olarak anılmaya başlanmıştır (Şekil 5.27).

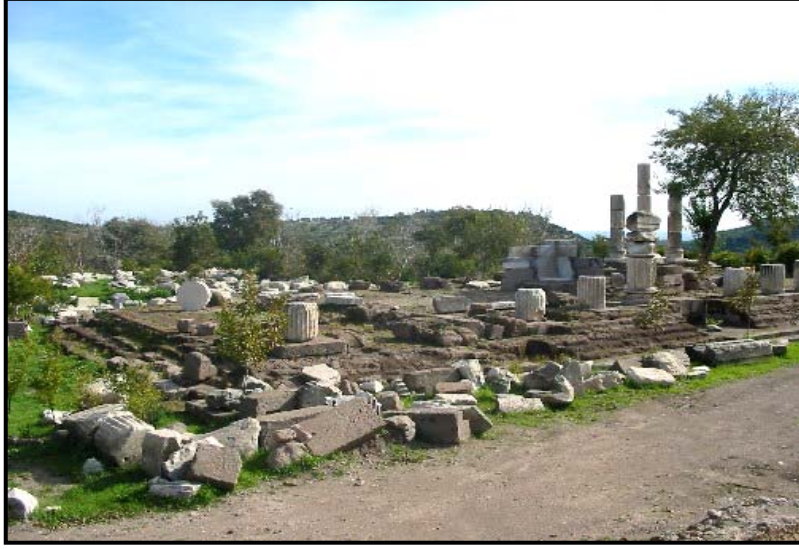

Şekil 5.27. Aleksandreia Troas'dan bir görünüm (Özgün)

Güçlü ve zengin bir ticaret merkezi olarak gelişen kent, Romalılar Dönemi'nde de önemini sürdürmüş ve çeşitli yapılarla süslenmiştir. Antik kentte bulunan büyük yapı kalıntılarında tiyatro, saray, tapınak, agora, hamam ve nekropol alanları ile batısındaki liman ve kenti çevreleyen surlar bugün gezilebilmektedir. Eski Venedik kentinin sütunlarının yapıldığı bu önemli merkezin kazılar sonucu aydınlığa çıkarılması için çalışmalar sürdürülmektedir. Bugün bile eski Venedik kenti için yapılan sütunları taşocağında görmek mümkündür (Anon., 2002b).

Apollon Smintheus Tapınağı

Ayvacık ilçesi Gülpınar bucağındaki antik kent kalıntıları arasında Apollon'a ithaf edilen "Apollon Smintheus Tapınağı" bulunmaktadır. Homeros, Strabon ve Pausanias'ın eserlerinde adı geçen tapınağın oldukça erken bir dönemde inşa edildiği anlaşılmaktadır. Anadolu'daki sütunları kabartma figürlü tamburlarla süslü üç tapınaktan birisidir. Sütun tamburlarında boğa başları ve insan figürleri bezemeleri görülür (Anon., 2002b).

Şekil 5.28. Apollon Smintheus Tapınağı (Anon., 2004n)

Assos

Çanakkale'nin Ayvacık ilçesine bağlı Behramkale yakınında, Edremit Körfezi ile Midilli Adası'na bakan bir yerdedir (Şekil 5.29). Bir liman kenti olmasına rağmen , liman ile kentin kurulu olduğu alan arasında 200 metreyi aşan bir yükseklik farkı bulunması, Assos'un kolay savunulabilir bir kent olmasını sağlamıştır.

Şekil 5.29. Assos'dan bir görünüm (Özgün)

Bronz Çağı'ndan itibaren iskan edilmiş olduğu düşünülen Assos'un M.Ö. 7. yy.'da Lesbos Adası'ndaki Metymna Kenti'nin halkı olan Aioller tarafından kurulmuştur. M.Ö. 6. yy.'da Lidyalıların egemenliğine girmiştir. M.Ö. 479'a kadar Pers

işgalinde kalan kent, Atina'nın kurduğu Attik-Delos Deniz Birliği'ne katılmıştır. M.Ö. 334'te Makedonya Kralı Büyük İskender'in, M.Ö. 3. yy. ortalarında Bergama Krallığı'nın eline geçmiş ve bu dönemde Apollonia olarak anılmıştır. M.Ö. 133- M.S. 330 yılları arasında Roma yönetiminde kalmış, Bizans İmparatorluğu döneminde ise bir piskoposluk merkezi olmuştur (Anon., 2002b).

I. Murat Dönemi'nde Osmanlı toprakları içerisindeki yerini almış olan Assos antik kenti; 235 m. yüksekliğindeki andezit taşlardan oluşan tepe üzerinde kurulmuştur. Çin Seddi kadar özenle yapılmış, yer yer yüksekliği 20 m.'ye ulaşan 8 kule ve 12 değişik kapının yer aldığı yaklaşık 3200 m.'lik surlarla çevrelenmiştir. Athena Tapınağı (Şekil 5.30), gymnasium, agora, hamam ve tiyatronun bulunduğu şehir ile antik liman, mendirek ve antrepo benzeri yapılardan oluşan Assos'da 1881-1883 yılları arasında ilk bilimsel kazılar J. T. Clarke ve F. Bacon'dan oluşan Amerikan heyeti tarafından yapılmıştır. Bu kazılarda çıkan eserlerin bir kısmı Louvre ve Boston müzelerine götürülmüş olup, yurdumuzda kalanların bir kısmı da İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir. İlk kazıdan itibaren uzun yıllar kendi kaderine terk edilen Assos, 1980 yılında Restoratör Prof. Dr. Ümit Serdaroğlu'nun gayretleri ile yeniden bilimsel kazı çalışmalarına sahne olmuştur (Anon., 1996b).

Şekil 5.30. Athena Tapınağı (Özgün)

Efsaneye göre, Assos Kralı Hermias'ın kızkardeşi Pythias'ın güzelliğ dillere destandır. Ünlü düşünür Aristoteles ise Hermias'ın okul arkadaşıdır. Hermias Aristoteles'i Assos'a davet eder. Bu davete gelen Aristoteles de yemekte Pythias'ı görür

görmez aşık olur ve yemeden içmeden kesilir. Hermias Assos'da bir okul açtığı takdirde kız kardeşini Aristoteles'e vereceğinin vaat eder. Bunun üzerine Aristoteles Assos'da Felsefe Okulu'nu kurar ve Pythias'la evlenir. M.Ö. 348-345 yılları arasında Aristoteles'in burada "Erdeme Övgü" isimli eserini hazırladığı bilinmektedir (Anon., 2002b).

Chryse (Khryse)

Ayvacık ilçesi Gülpınar beldesinin 2 km. kuzeybatısında Beşik Tepe üzerinde bulunan kentte ünlü Apollon Smintheus Tapınağı bulunmaktadır. Smintheus, "Fare Tanrı" demektir. Kenti Yunanistan'dan gelen İonlar kuşattığı zaman, gece topraktan çok miktarda tarla faresinin çıkararak askerlerin silah ve teçhizatlarının deri kısımlarını kemirip kopardıkları ve bu yüzden kenti kuşatan İonların savaşı kaybettiği, ünlü coğrafyacı ve seyyah Strabon tarafından yaklaşık 2000 yıl önce yazılan "Geographica" adlı kitapta belirtilmektedir. Lekton halkı da bir minnet göstergesi olarak bu tapınağı inşa ettirmiştir (Anon., 2000c).

Dardanos Tümülüsü

Çanakkale'ye 11 km. uzaklıkta, Kabaklı Çayı kıyısındaki Maltepe'dedir. 1959'da çimento fabrikasının yapımı sırasında bulunan aile mezarlığı yörenin tarihine ışık tutması açısından önemlidir. Bu mezar anıtı; bir koridor, üç oda ve ana mezar odasından oluşmaktadır. İçinde birçok iskeletle birlikte, altın takılar, bronz ve pişmiş topraktan gereçler, kandiller, gözyaşı şişeleri, müzik aletleri bulunmuştur. Bu eserler Çanakkale Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir. Mezarda Arkaik (M.Ö. 7.-6. yy.), İon (M.Ö. 5. yy.), Helenistik (M.Ö. 4. yy.) ve Roma (M.Ö. 2. yy.) dönemlerinden yazıtlar bulunmuştur (Anon., 2002b).

Kardia

Kardia, bugünkü Bolayır'ın kuzey doğrultusunda Saros Körfezi'ne uzanan, günümüzde Bakla Burnu adıyla anılan çıkıntı üzerindedir. Burada tüm yarımada alanı yoğun çanak çömlek kırıklarıyla karışık ise de, toprak üzerinde görünüşte bir yapı kalıntısı bulunmamaktadır. Kardia kentine ün kazandıran, Büyük İskender'in yakınlarından Antigonos Monoftalmos ile mücadele etmiş olan Eumenes'tir. Gelibolu Yarımadası'nın kıstağında Kypselos oğlu Miltiades'in öldürdüğü savunma amaçlı

müstahkem bir duvar, Kardia'dan Paktya (Bolayır) kentine dek uzanmaktadır (Anon., 2002b).

Kebrene

Adını Truva Kralı Priamas'ın oğlu Kabrianos'dan almıştır. Bayramiç ilçesinin 12 km. güneydoğusundaki Çaldağ köyü yakınında kurulmuş olan kentin ne zaman ve kimler tarafından kurulduğu bilinmemektedir. Ancak Troia Savaşları'ndan önce kurulduğu sanılmaktadır. Kent M.Ö. 334'te Büyük İskender'in eline geçmiş, onun ölümünden sonra da Lysimachos buralara hakim olmuştur. Lysimachos, Aleksandreia Troas'ı büyütme amacıyla diğer şehirlerle birlikte Kebrene halkını bu şehre yerleştirmiştir. M.Ö. 5. yy.'da madenleriyle ün salan şehir 3. asrın başlarında halkının boşaltılmasıyla sönmüştür. Geniş bir arazide tarihi kalıntı parçaları bulunmaktadır (Anon., 2000c).

Lamponia

Ayvacık ilçesi Kozlu köyü yakınlarında Asartepe üzerinde kurulmuştur. "Erkek Yurdu" anlamına gelmektedir. Ancak kentin hangi yüzyılda kimler tarafından kurulduğu bilinmemektedir (Anon., 2000c).

Lampsakos

Bugünkü Lapseki ilçe merkezinin bulunduğu yerde, Helen göçleri öncesinde çok eski çağlarda kurulmuştur. İlk adı Pityousa olan kent M.Ö. 6. yy.'da çok gelişmiştir. 1356 yılında Osmanlıların eline geçen kentte ilkçağa ilişkin görünür kalıntı yoktur. Ancak bugün Lapseki ilçesinin bazı eski binalarında ilkçağ yapıtlarından olan mermer sütun parçalara rastlanmaktadır (Anon., 2000c).

Neandria

Aleksandreia Troas'dan 13 km. kadar içeride ve Çığır Dağı'nın 500 m. yüksekliğindeki granit bir sırtı üzerinde kurulmuştur. Kentin sur duvarları 3 m. kalınlığında olup, uzunluğu 3200 m.'dir. Neandria'nın en önemli anıtı M.Ö. 6. yy.'da inşa edilmiş olan tapınaktır. Tapınağın koç boynuzu tarzında volütlü sütun başlıkları, Anadolu'daki ilk örneklerindedir. Bu başlıklar günümüzde İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde sergilenmektedir (Anon., 2002b).

Paisos

İlkçağ kenti olan Paisos'un yeri Lapseki'nin 10 km. kuzeydoğusunda Lapseki-Biga karayolu üzerinde Bayramdere köprüsünü geçmeden hemen önceki denize uzanmış sırt çıkıntısı üzerinde bulunmaktadır. Doğu bitişiğinde bulunan yazlık evlerin kapladığı alan da kentin limanıdır (Anon., 2000c).

Priapos

Biga ilçesinin Karabiga bucağının 3 km. kuzeydoğusunda Marmara Denizi kıyısında kurulmuştur. M.Ö. 670 yıllarında kurulduğu sanılan Priapos Kenti M.Ö. 5. yy.'da Attik-Delos Deniz Birliği'ne üye olmuşsa da Parion (Kemer) ile Ozikos (Belkıs-Erdek) arasında kaldığı için pek gelişmemiş, Adresteia'nın iskelesi olarak kalmıştır. Romalıların egemenliği sırasında Priapos kenti, Parion (Kemer) ile birleştirilmiştir. Evliya Çelebi Türk Devri'nin Karabigasını anlatırken altı köşeli bakımsız bir kalesi olduğundan söz etmektedir. Tarihi kalıntıların geniş bir alanı kaplamasına karşın yörede ayrıntılı bir kazı yapılmamıştır (Anon., 2000c).

Sestos

Karadeniz'in kuzeybatısında bulunan İskit yurduna, M.Ö. 6. yy.'da sefer düzenleyen Pers Kralı Dareios'un, gidiş yolculuğunda İstanbul Boğazı'ndan, dönüşünde ise Sestos Limanı'ndan Asya yakasına geçmiş olduğu bilinmektedir. Onun bu geleneği oğlu Kserkses tarafından da sürdürülmüştür. M.Ö. 334'te Makedonya Kralı İskender de ordularını buradan geçirmiştir. Sestos surları, Doğu Roma İmparatoru Justunianos Dönemi'nde, M.S. 6. yy.'da onarılmıştır. Bugün yalnız surların ve kent iç kalesinin bazı bölümleri ayaktadır (Anon., 2002b).

Sigeion

Helen dilinde "Sessizlik Yarı" anlamına gelen kent, M.Ö. 7. yy.'da Midilli Adası'ndan gelen Mitileneliler tarafından kurulmuştur. Sigeion'un yeri Çanakkale il merkezine 34 km. uzaklıkta olan bugünkü Yenişehir köyüdür. Yenişehir eski bir Rum köyü olup Birinci Dünya Savaşı sırasında boşaltılmıştır. arkaik ve klasik çağlarda Aşağı Menderes Ovası'nın en büyük kenti olan Sigeion, günümüzde burası askeri yasak bölge kapsamındadır (Anon., 2000c).

Skepsis

Kentin ilk yerleşim yeri Bayramiç ilçesinin 18 km. güneydoğusundaki Evciler köyüdür. Daha sonra Bayramiç'in 10 km. doğusundaki Kurşunlu köyünün bulunduğu yere taşınmış olup, iki yerleşme merkezi arası 11 km.'dir. Her iki Skepsis'in de ne zaman kurulduğu, ne zaman yer değiştirdiği tam olarak bilinmemektedir. Ancak adının Helen dilinden gelmesi, kuruluşunun Troas içlerine Aioliyalı Helenlerin göç etmeye başladığı çağdan önceye gitmediğinin belirtisi olarak sayılmaktadır. Bu kuruluş olasılıkla M.Ö. 6. yy. başlarına, yer değiştirme ise M.S. 1. yy.'a denk gelmektedir. Yazılı kaynaklarda, yörede yüksek surlarla çevrili bir kale ve Athena Tapınağı olduğu bildirilmektedir. Bayramiç ilçesi kurulurken, bu kentin mimari kalıntıları kullanıldığından kent yok olmuştur (Anon., 2000c).

Zeus Altarı

Küçükkuyu beldesine bağlı Adatepe köyünün üst tarafında bulunan, önü diklemesine uçurum olan mağara (Şekil 5.31), Zeus'un mağarası olarak bilinmektedir. Oda büyüklüğünde olup, eski taş duvarlarla örülmüş olan mağarada kaynak suyu vardır (Anon., 2002b). Sarnıca inen taş merdiven, günümüzde yıkılmış durumdadır. Zeus Altarı'nın yanında Çanakkale Savaşı'na katılan Erdem Dede Yatırı da bulunmaktadır (Anon., 2004o).

Şekil 5.31. Zeus Altarı (Anon., 2004o)

Ayrıca; Adresteia, Agospopani, Aigos Potamoi, Akhilleion, Alopeconnesus, Aphrdisi, Aphrodisias, Araplus, Argyria, Arisbe, Asrysa, Berytiss Cocylum, Coloniae, Cotylus, Elaious, Gallipolis, Gargara, Gergis, Gülpınar, Hamaxitos, İkizce, Kalidne, Kokylis, Larissa, Lekton, Limnea, Lysimahia, Mamaxitus, Maoytos, Ophrynum, Parion, Pohrynion, Paktya, Palaegargarus, Palaegararus, Palaeperhote, Perkote, Pionia, Polichna, Polymeblum, Polymedion, Rhoitetion ve Sankrea, Satnioes, Thymbra antik kentleri ve ören yerleri de mevcuttur (Anon., 2000c).

5.3.2.5. Diğer Tarihi Yapılar

Abdurrahman Camii

Osmanlı camilerinin ilk örneklerinden birisi olması bakımından önemlidir. Çanakkale'nin Ezine ilçesindeki yapı Orhan Gazi Dönemi'nden kalmadır. Yalın, moloz taştan; alçak ve kalın duvarlı bir yapıdır. Tavanı dört mermer sütun taşımaktadır. II. Sultan Mahmut Dönemi'nde yenilenen tavan ampir üslubundadır (Anon., 2002b).

Ahi Yunus Zaviye ve Türbesi

Çanakkale'nin Ezine ilçesinde, ana caddede Sefer Şah Camii'nin karşısında bulunmaktadır. XIV. yy.'da yapılmış olup son yüzyılda onarılmıştır (Anon., 1998b).

Asılhan Bey Camii

Çanakkale'nin Ezine ilçesinin 12 km. kuzeybatısındaki Kemalli köyünde bulunmaktadır. 14. yy.'da, I. Murat Hüdavendigâr zamanında yaptırılmıştır. Kesme taş duvarlı, tek kubbeli ve tuğla minarelidir. Son cemaat yeri ortada iki sütunlu olup, yanları kapalıdır. İç kapısının çevresi küfeki taşındandır. Pencereleri değişik süslemelidir. Caminin kuzeyinde Asılhan Türbesi; batısında, vadinin sonunda dört kubbeli Asılhan Hamamı bulunmaktadır (Anon., 2002b).

Atikhisar

Çanakkale-Balıkesir karayolu üzerinde, sarp ve yüksek bir tepenin üzerinde kurulmuştur. Osmanlı yapı tekniğini taşıyan gözetleme kuleleri, surlar ve sarnıçlar bulunmaktadır. Günümüzde sur ve kulelerin büyük bir kısmı ayakta bulunmaktadır. Eteklerinde bulunan klasik ve Helenistik devir seramiklerinden kalenin daha eski

devirlerde var olduğu anlaşılmaktadır. Kaleye halk dilinde Gavurhisar da denilmektedir (Anon., 1996b).

Aynalı Çarşı

1889 yılında II. Abdülhamit'in padişahlığı sırasında, Çanakkale'nin önde gelen Yahudi ailesinin bir üyesi Halyo tarafından inşa ettirilmiştir. Doğrulanamayan bir iddiaya göre de Çarşı çok daha önceleri yapılmış ve Evliya Çelebi, Seyahatnamesi'nde Çarşı'dan söz etmiştir. İlya Halyo ise çarşığı onartmış ve kullanıma açmıştır (Anon., 1998a).

Bazı anlatımlara göre Gelibolu çıkartması sırasında İngiliz zırhlısı Quenn Elizabeth'in Çanakkale çevresindeki Türk tabyalarını bombardımanı sırasında yıkılmış, 1921'den sonra bir dönem, giriş kapısı dışında büyük ölçüde yıkık olarak kalmış ve çarşı olarak kullanılmamıştır. Resmi kayıtlarda "Bedesten Arsası" olarak yer almış, daha sonra bu arsa üzerinde 14 dükkan inşa edilmiştir. Çarşının tüm yazılı ve sözlü anlatımlara göre İstanbul'daki Mısır Çarşısı'nın minyatürü olduğu anlaşılmaktadır. Çarşının üzeri küçük kubbelerden oluşmakta ve çokgen köşeli pencerelerle doğal aydınlanma sağlanmaktadır. Çarşı içerisindeki dükkanlarda çok eskiden ayna satılması ve askerlerin çarşıya çıktıklarında cep aynası satın almaları, halk arasında adının Aynalı Çarşı olarak kalmasına yol açmıştır (Şekil 5.32) (Anon., 2002b).

Şekil 5.32. Aynalı Çarşı (Özgün)

Azebler Namazgahı

1407 yılında yapılmıştır. Namazgâh (Şekil 5.33), Gelibolu'da boğaza ve Marmara'ya karşı geniş bir alan olan Fener Meydanında yer almaktadır. Bu tür yapıların en görkemlisi, en güzeli olarak nitelendirilmektedir. Üstü açık, çevresi korkuluklu bir ana mekan biçimindedir. Biri külahlı, öbürü açık iki minberi, mermerden mihrabı bulunmaktadır. Mihrabın yanında süslü pencereler, dilimli ve rumi süslemeli kapısı ilgi çekicidir. Yazıtından, kapıyı Ladikli Süleyman oğlu Âşık'ın yaptırdığı bilinmektedir (Anon., 2002b).

Şekil 5.33. Azebler Namazgahı (Anon., 2002c)

Babakale

Çanakkale'ye 115 km. uzaklıkta bulunan kale, kapısındaki kitabeden anlaşıldığına göre, Padişah III. Ahmet Dönemi'nde korsanlardan korunmak üzere Vezir Kaptan Mustafa Paşa tarafından yaptırılmıştır. Önceleri Hirzühahir (Tılsımlı Kale) olarak anılmış, daha sonraları ise içerisinde Piri Reis'in tayfalarından Latif Baba'nın türbesi bulunması nedeniyle "Babakale" adını almıştır (Anon., 2002b).

Behramkale (Hüdavendigâr) Köprüsü

Ayvacık' tan Behramkale'ye giden yol üzerinde , Tuzla Çayı üzerine 14. yy.'da inşa edilmiştir (Şekil 5.34). Antik adı Satniceis olan Tuzla Çayı'nın güney ve kuzey yönlerinde uzanır. Behramkale köyüne 1 km. mesafededir. Kimin tarafından yaptırıldığı kesin olarak bilinmemekle birlikte, camiye yaptırılan köprüyü de inşa ettirmiş olduğu tahmin edilmektedir. Köprü'nün özgün ve en itinalı kısımları kemerleridir. Genel form,

büyük kemer üzerinde en yüksek kısmı teşkil eder ve uçlara doğru alçalarak son bulur. Diğer bir özelliği de; Kemallı Asılhan Bey Camii ve Behramkale Camii duvar tekniğinin burada da görülmesidir. Köprünün, mimari form açısından Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde yapılan köprülerin özelliklerini üzerinde taşıdığı görülmektedir (Anon., 2004p).

Şekil 5.34. Behramkale (Hüdavendigâr) Köprüsü (Anon., 2004p)

Bigalı ve Nara Kaleleri

Boğazın Anadolu yakasında, Çanakkale'ye 5 km. uzaklıktaki Nara Kalesi ile Avrupa yakasındaki Eceabat'a 5 km. uzaklıktaki Biga Kalesi, 1807 yılında İngiliz donanmasının boğazdan geçerek İstanbul'u tehdit etmesi üzerine III. Selim zamanında inşasına başlanmış, ancak II. Mahmut Devri'nde tamamlanamamıştır. Nara Kalesi eski Abydos kentinin eteğinde, Bigalı Kalesi de Sestos Kenti yakınında kurulmuştur. Nara Kalesi; cephanesinin deposu, dış duvar ve gözetleme kulesi gibi bölümlerden oluşmaktadır. İç kale dairesel bir yapıdır (Anon., 2002b).

Bozcaada Kalesi

Adanın kuzeydoğu burnu üzerine kurulmuş olan kalenin ilk olarak kimler tarafından inşa edildiği bilinmemektedir. Venedik, Ceneviz ve Bizans döneminde kullanılan kale, Çanakkale Boğazı'nın önemi nedeniyle Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nde onarılmıştır. Kanuni Sultan Süleyman ve II. Mahmut dönemlerinde de onararak gereksinime göre genişletilen Bozcaada Kalesi, 1965-1970 yılları arasında

yeniden restore edilmiştir (Şekil 5.35). İç ve dış kale olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. İç kale, kule ve burçlarla takviyeli bir surla çevrili olup, içerisinde su sarnıcı, cephanelik ve karargah gibi binalar vardır (Anon., 2002b).

Şekil 5.35. Bozcaada Kalesi (Özgün)

Büyük Camii

Çanakkale'nin Gelibolu ilçesindedir. 1358 yılında Rumeli Fatih Gazi Süleyman Paşa tarafından yaptırılmıştır. Süleyman Paşa Camii olarak da bilinir (Şekil 5.36). 1676 ve 1889 yıllarında onarım görmüştür. Yapı dikdörtgen planlı olup, dış duvarları taştandır. Üç girişi bulunmaktadır. Mermer mihrabın üst kısmında altınla yazılmış bir yazıt yer alır. Kesme taştan yapılmış olan tek şerefeli minaresi motiflerle süslenmiştir (Anon., 2002b).

Şekil 5.36. Büyük Camii (Anon., 2002c)

Çimenlik Kalesi (Kale-i Sultaniye)

1452 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılmıştır. Boğazın en dar yerinde kurulmuş olup, karşısında bulunan Kilitbahir Kalesi ile birlikte boğazın güvenliği bakımından büyük bir stratejik öneme sahiptir. Kalenin burçları, 1551 yılında Kanunu Sultan Süleyman tarafından onarılmıştır. Çimenlik Kalesi (Şekil 5.37), dış surlar ve iç kale olmak üzere iki kısımdan oluşur. Dış surlar 5 m. kalınlığında ve dikdörtgen biçimindedir. Kapıdan girişte, bir kule ve bunun yanında da bir cami bulunmaktadır. Avluda, camiyle aynı döneme ait bir hamam inşa edilmiştir. İç kalesi 22 m. yüksekliğe ulaşan duvarlarıyla devasa bir görünümündedir. Kaleye taş merdivenle girilmektedir. Kale dört kapılı olup ikinci katında 5 m. çapında kubbeli 10 oda bulunmaktadır. Kale dışında uzun menzilli iki adet sahra topu vardır. Kale günümüzde müze olarak kullanılmaktadır (Anon., 2002b).

Şekil 5.37. Çimenlik Kalesi (Özgün)

Fatih Camii

Çanakkale'nin merkezinde, Çimenlik Kalesi'nin içinde ve dış kalenin doğusundaki giriş kapısının iç bitişiğindedir. 1452 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılmıştır. 1863 yılında Abdülaziz Dönemi'nde yenilenmiştir. Yazıtı 1904 tarihli'dir. İki katlı ve minareli küçük bir camidir (Anon., 2002b).

Gazi Süleyman Paşa Türbesi

Bolayır'da denize bakan bir tepe üzerinde, Şair Namık Kemal'in mezarı yanındadır. 1356 yılında Rumeli'ye ilk geçen Osmanlı komutanı, Orhan Gazi oğlu Rumeli Fatih Süleyman Paşa için yaptırılmış bir türbedir. 1549 tarihli onarım yazıtı vardır. Kalın duvarları kesme taş ve tuğla sıralıdır. Dört köşeli olup kubbesinin kasnağında dört pencere görülebilir (Anon., 2002b).

Gelibolu Kalesi

Evliya Çelebi'nin "Seyahatname" sine göre Avrupa kıyısında, altı köşeli olan Gelibolu Kalesi, dik ve kesik kayalar üzerinde kurulmuştur. 70 kulesi ve güneybatısında demir kapısı vardır. Kale içinde, 300 kadar tek katlı ve iki katlı asker evi, ayrıca kethüda, topçubaşı ve cebecibaşının konakları vardır. Bizans Devri'nde onarılan kaleden bugün yalnız bir burç görülmektedir (Anon., 2002b).

Gelibolu Mevlevihanesi

Mevlevihane binası (Şekil 5.38), Askeri Hastanenin bulunduğu alandır. Rumeli'de benzeri bulunmayan Mevlevihane Tekkesi, plan bakımından Galata Mevlevihanesi'ne benzemektedir.

Şekil 5.38. Gelibolu Mevlevihanesi (Anon., 2002c)

1656 yılında Ağazade Mehmet Dede adına yaptırılmıştır. Mimarı, saray mimarlığı da yapan Mustafa Ağa'dır. 1906 yılında onarım görmüştür. Mevlevihanenin

bulunduğu geniş alanda, ana binaya ek olarak bir aşevi, dervişler için bir han ve yoksullar için tembelhane olarak anılan yatakhane ve ayrıca dervişlerin çocukları için bir okul bulunmaktadır. Tekkenin dervişleri ve yoksullar bu ek binalarda ikamet etmişlerdir. 17. yy.'da yapılmış olan binada iki kubbe ile on üç kagir sütun bulunmaktadır (Anon., 2002b).

Hüdavendigâr Camii

Ayvacık'ın 14 km. güneybatısındaki Behramkale'de bulunan Hüdavendigâr Camii (Şekil 5.39), Assos antik kenti surlarının bitişiğindedir. 14. yy.'da I. Murat Hüdavendigâr zamanında, bu antik kentin taşlarıyla yapılmıştır. Kesme taş duvarlı, sekiz köşeli kasnak üzerine tek kubbeli yapının alçı mihrabı kabartmalar halinde süslemelidir ve minaresi yoktur (Anon., 2002b).

Şekil 5.39. Hüdavendigâr Camii (Özgün)

Kilitbahir Kalesi

Deniz kilidi anlamına gelen Kilitbahir Kalesi, boğazların kontrolü ve İstanbul'un güvenliği için Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılmıştır. Daha sonraları ihtiyaca göre genişletilmiş, kule ve tabyalarla takviye edilmiştir. 1551 yılında Kanuni Sultan Süleyman tarafından onarılan kalenin ortasında yonca yaprağı şeklinde bir iç kale ve yedi katlı kulesi vardır (Şekil 5.40). İç kalenin çevresinde surlar, sonradan eklenen Sarıkule, Mecidiye ve Namazgâh tabyaları yer almaktadır. Kilitbahir Kalesi'nin çevresi

bir yandan deniz, diğ er yandan geniş ve derin hendeklerle korunmaktadır (Anon., 2002b).

şekil 5.40. Kilitbahir Kalesi (Anon., 2003b)

Namık Kemal'in Mezarı

Bolayır'da Süleyman Paşa Türbesi bahçesinde dir. Vatan şairi Namık Kemal (1840-1888) beyaz mermerden sade bir mezarda yatmaktadır. Mezarın etrafında bir daire üzerinde sıralanmış, zincirlerle bağlı iki adet yuvarlak sütun vardır. Mermer sandukanın üzerinde ve yanlarında kabartma halinde geometrik motifler, önünde ise mezar yazıtı yer almaktadır (Anon., 2002b).

Saat Kulesi

Kent merkezinde 1897 yılında inşa edilen Saat Kulesi (şekil 5.41), Ayvalık taşından yapılmış olup, dört cepesinde de birer saat bulunmaktadır. Kare planlı, aşağıdan yukarıya doğru incelen bir görüntüye sahiptir. Gövdesi dikdörtgen silmelerle beşe bölünmüştür. En üstte çanın asıldığı çokgen gövdeli kubbeli köşk yer alır. Onun altında dört yönde yuvarlak kadranlı saat yer alır. İki ve üçüncü katlarda birer hafif sivri kemerli aydınlık penceresi ile ikinci katta bir balkonu bulunmaktadır. En altta güney cephede bir kapı, kuzeyde basamaklı çeşme nişi görölür. Çeşmenin mermer kurnası ve ayna taşı vardır (Anon., 2002b).

Şekil 5.41. Saat Kulesi (Özgün)

Saruca Paşa Hamamı

Çanakkale ili Gelibolu ilçesi Alaattin semtindedir. 1970’li yıllara kadar faal durumda olan hamam Gelibolu’daki hamamların en büyük olanı ve en önemlisidir. 1391 yılında Gelibolu tersanesini yaptıran kale komutanı Saruca Paşa tarafından yaptırılmıştır. İçerisinde eskiden tavana asılı olarak bulunan ve hamamın askerler tarafından yapıldığını simgeleyen mermerden yapılmış bir çizme, günümüzde halen Gelibolu Tanıtma Merkezi olan kale burcunda sergilenmektedir. Saruca paşa Hamamı, Gelibolu’daki diğer hamamlar gibi Osmanlı tarzı hamam sınıfı içine girmekte olup Osmanlı ilk dönem yapı karakteristiklerini taşır. Dış duvar araları dikey ve yatay tuğlalarla bezenmiş, diğer bölümler kesme taşlardan yapılmıştır. İçeride göbek taşının bulunduğu geniş alan dışındaki tek ya da çift kurnalı küçük odaların tavanları mermer ve alçıdan inşa edilmiştir (Anon., 2002b).

Saruca Paşa Türbesi

Çanakkale ili Gelibolu ilçesinde Fransız mezarlığının hemen altında, Hamzakoy’a bakan yamaçtadır. Altı köşeli, bakımlı bir türbedir (Şekil 5.42). Türbe, II. Murat Hüdavendigâr dönemindedir. Eğimli bir alana kurulmuştur. Sonradan yenilenirken özgün biçimini yitirmiştir. Önü eyvanlı, altı köşeli bir yapıdır. 1436-1437

tarihli imaret yazıtı, eyvanın iç duvarına yerleştirilmiştir. Türbenin kubbesi yıkılınca üzeri çatıyla örtülmüştür (Anon., 2002b).

Şekil 5.42. Saruca Paşa Türbesi (Anon., 2002c)

Sefer Şah Camii

Çanakkale ili Ezine ilçesinde bulunan yapı, 14. yy.'da Yıldırım Bayezit döneminde yapılmıştır. Duvarlar moloz taştan, saçaklar tuğladandır. Ayrıca çevreden getirilen antik yapı kalıntıları kullanılmıştır. Caminin yanında Sefer Şah'ın mezarı bulunmaktadır (Anon., 2002b).

Sinan Paşa Türbesi

II. Bayezit'in damadı olan Kaptan-ı Derya Damat Sinan Paşa ve eşi Ayşe Sultan bu türbede yatmaktadır. Türbe Hamzakoy mevkiinde, İstanbul yol ayrımındadır. 10 m. yüksekliğindeki türbe, sekiz köşeli olarak inşa edilmiştir. III. Selim ve III. Mehmet tarafından birer defa onarılmış, yakın zamanda da onarım görmüştür (Anon., 2002b).

Telli Çeşme

Nevşehirli İbrahim Paşa'nın damadı Kaptan-ı Derya Kaymak Mustafa Paşa tarafından yaptırılmıştır. Telli Çeşme, 18. yy.'ın başlarında yaptırılmış olup, çağının bütün özelliklerini taşımaktadır. Kıvrık dallar, stalaktitli frizler ve üsluplaştırılmış servi motifleri bulunmaktadır. Üzerinde zengin bir taş işçiliği göze çarpar. Çeşmede bazı küçük eklemeler bulunmakla birlikte özgünlüğü pek kaybolmamıştır. Kalender Baba Türbesi'nin karşısındaki Telli Çeşme sokağında bulunmaktadır (Anon., 2002b).

Çanakkale ili sahip olduğu doğal ve kültürel değerler yönünden gerek yerli gerekse yabancılara hitap edecek zenginlikte kaynaklara sahiptir. Doğal değerleri içerisinde öncelikle; henüz yoğun yapılaşma ve kirlilik faktörleri ile bozulmamış deniz kıyıları, ormanları, termal kaynakları ve bunları destekleyen iklim özellikleri; kültürel değerleri içerisinde, milli tarihimizde ve dünya harp tarihinde önemli bir yer tutan Çanakkale Savaşlarının anıları, çok eski dönemlerinden günümüze kalan arkeolojik değerleri, sahip olduğu turizm ve rekreasyon potansiyelinin temelini oluşturmaktadır. Fakat, Çanakkale ilinin sahip olduğu doğal ve kültürel çevrenin turizm sektörü içerisinde yeterince değerlendirilmediği görülmektedir (Anon., 2000c).

Çanakkale ilinde özel sektör tarafından gerçekleştirilmiş turizm ve rekreasyona yönelik mevcut yatırımlar genellikle konaklama tesisi türündedir. İlimizde turizm alanında turizm belgeli konaklama tesisleri yatırımları gelişirken diğer bir gelişim de Belediye denetimindeki konaklama ve yeme-içme tesislerinde görülmektedir. Sözkonusu tesislerden otel ve yeme-içme tesisleri daha çok kentsel merkezlerde artış gösterirken motel, pansiyon, kamping türündeki yatırımlar sahil kesimlerinde yoğunluk kazanmıştır. Tesislerin dağılımına bakıldığında çoğunluğun Çanakkale merkez ve Güzelyalı bölgesinde toplandığı, bunu Geyikli, Ayvacık-Küçükkuyu, Gökçeada, Bozcaada, Gelibolu ve Lapseki'nin izlediği görülmektedir (Anon., 2000c).

Turizm Bakanlığı tarafından Çanakkale ilinde turizmin geliştirilmesi amacıyla aşağıda açıklanan yatırım projelerine maddi ve teknik katkıda bulunmaktadır.

Gökçeada ve Bozcaada Turizm Gelişim Projeleri: Milli Güvenlik Kurulu Kararı ve Başbakanlık talimatları gereği, Bozcaada'da üst ölçekli plan kararlarına uygun alt ölçekli turizm amaçlı uygulama imar planlarının gerçekleştirilmesi kapsamında 1/1000 ölçekli uygulama imar planında Poyraz Limanı-Tuzburnu arasında turizm kullanımına ayrılan öncelikli bölgenin imar uygulama işi için Bozcaada İlçe Özel İdaresince 3194 sayılı yasanın 18. maddesinin uygulanması hususundaki çalışmaları 13.10.1995 tarihinde açılan ihale sonucu başlatılmış ve plan değişiklikleri 09.01.1996 tarihinde bitirilerek Turizm Bakanlığına iletilmiş, 17 Ocak 1996 tarih ve Yatırımlar Genel Müdürlüğü Planlama Dairesi Başkanlığının 1534 sayılı yazıları ile imar uygulamalarından doğan sorunları çözüme kavuşturmak için hazırlanan 1/1000 ölçekli plan değişikliklerinin bulunduğu bildirilmiştir. 18. madde uygulaması yapılan yerlerde altyapı çalışmaları devam etmektedir. Gökçeada'da ise; üst ölçekli plan kararlarına

uygun alt ölçekli turizm amaçlı uygulama imar planlarının gerçekleştirilmesi kapsamında, Turizm Bakanlığınca turizm gelişimi yönünden öncelikle ele alınacak bölge olarak tespit edilen Uğurlu, Yuvacık, Laz Koyu ve Kapıkaya sahil bandında bulunan toplam 238 ha.'lık alanın 1/1000 ölçekli halihazır harita ve planlarının yapımı tamamlanmış olup, 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planları ile 1/1000 ölçekli imar uygulama planları da bitirilmiştir (Anon., 2000c).

Turizm Merkezleri: Çanakkale-Behramkale Kadırga Koyu, 13.8.1991 tarih, 91/2137 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile turizm terkezi ilan edilmiş olup, söz konusu turizm merkezinde fiziksel planlarla yaklaşık 2000 yatak kapasitesi öngörülmüştür. Çanakkale-Geyikli, 13.8.1991 tarih, 91/2137 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile turizm merkezi ilan edilmiş olup, söz konusu turizm merkezinde fiziksel planlarla yaklaşık 7000 yatak kapasitesi öngörülmüştür. Çanakkale-Küçükkuyu, 13.8.1991 tarih, 91/2137 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile turizm merkezi ilan edilmiş olup, söz konusu turizm merkezinde fiziksel planlarla yaklaşık 4000 yatak kapasitesi öngörülmüştür (Anon., 2002c).

Bütün bu turizm merkezi planlamalarında; doğal, tarihi ve arkeolojik turizm değerlerinin koruma-kullanım dengesi içerisinde ülke turizmine kazandırılması hedeflenmektedir.

Turizm sektöründe istihdam, altyapı ve diğer koşullar bakımından en önemli ayağı oluşturan konaklama işletmeleri, bir ülkenin, bir bölgenin veya yörenin mevcut turizm talebini karşılayabilme başarısında önem arz etmektedir. Özellikle son yıllarda yaşanan teknolojik, ekonomik ve kültürel gelişmeler ile artan rekabet, konaklama işletmelerinin sayı ve mevcut hizmet kalitesi standartlarını her geçen yükseltmelerini zorunlu kılmaktadır.

Çanakkale, zengin doğal, tarihi ve kültürel kaynakları ile gerek yerli gerekse yabancı ziyaretçilere hitap edecek zenginliklere sahip olan bir ildir. Bu zenginlikler il geneline dağılmış olmakla birlikte, özellikle kıyı kesiminde yoğunlaştığı görülmektedir. Yerli ve yabancı turistlerin bir bölgeye çekilebilmesi ve o bölgeye ekonomik anlamda bir katkının sağlanabilmesi için yeterli sayıda konaklama tesisinin bulunması gereklidir. Yöreyi ziyarete gelen yerli ve yabancı ziyaretçilerin uzun süreli konaklama gereksinimlerini karşılamak üzere il genelinde özellikle kent merkezinde çeşitli

niteliklerde tesisler bulunmaktadır. Bu tesisler sayı, nitelik ve il geneline dağılımı bakımından yetersiz durumdadır (Çizelge 5.9). Çizelge 5.9 incelendiğinde Çanakkale’de 1789 oda sayısı ve 3760 yatak kapasitesine sahip 18 adet yatırım belgeli tesis bulunduğu anlaşılmaktadır.

Yine, Çanakkale’de değişik yörelerde 1079 oda sayısı ve 2186 yatak kapasiteli 4’ü özel belgeli otel, 17’si otel ve biri pansiyon olmak üzere toplam 22 adet tesis bulunmaktadır. 17 otelin 3’ü dört yıldızlı, 5’i üç yıldızlı, 7’si iki yıldızlı ve 2’si bir yıldızlıdır (Çizelge 5. 10).

Çanakkale kamping alanları açısından da belli bir potansiyele sahiptir. Özellikle ekonomik açıdan daha avantajlı bir konaklama türü olduğu için, son yıllarda kamping alanlarına olan talebin daha fazla olduğu gözlenmektedir. Buna göre; Çanakkale ili genelinde bulunan kamping alanlarının (Çizelge 5.11) sayısının 2004 yılı itibariyle 22’yi bulduğu görülmektedir.

Çanakkale’ye gelen yerli ve yabancı turist sayısına ilişkin çok sağlıklı istatistikler bulunmamaktadır. Özellikle yabancı turistler ülkemize farklı sınır noktalarından (karayolu, deniz yolu ve hava yolu) giriş yaptıkları için sağlıklı bir veri elde edilememektedir. Bu açıdan sadece konaklama tesislerinde kalan yerli ve yabancı ziyaretçilerle ilgili bilgiler bulunmaktadır (Çizelge 5.12). Çizelge 5.12 incelendiğinde, 2002 yılı itibariyle konaklama yapan yabancı ziyaretçi sayısı 89423, yerli ziyaretçi sayısı 124611 olmak üzere toplam 214034’tür. Geceleme sayısı açısından ise, yabancı ziyaretçiler 95759, yerli ziyaretçiler 213316 olmak üzere toplam 309075’tir. Ortalama kalış süresi yabancı ziyaretçilerde 1.1 iken yerli ziyaretçilerde bu oran 1.7’dir. Çizelge 5.13’de milliyetlerine göre gelen yabancı ziyaretçilerin sayısı verilmektedir.

Kar amacıyla turistlere ulaştırma, konaklama, gezi, spor ve eğlence sağlayan, onlara turizmle ilgili bilgiler veren, bu konuya ilişkin tüm hizmetleri gören ve turizm ekonomisine ve genellikle ödemeler dengesine katkıda bulunan ticari kuruluşlar olan seyahat acentaları, sahip oldukları bu özellikleri ile bir turizm ve rekreasyon bölgesinin gelişmesinde, tanınmasında ve ekonomik açıdan kalkınmasında önemli etkilere sahiptir. Çanakkale, doğal ve kültürel zenginliklerine rağmen turistik açıdan yeterince ilgi çekememiştir. Bunun en önemli nedenleri arasında özellikle yabancı turistlerin yöreye çekilmesinde ulusal ve uluslar arası seyahat acentalarının hazırlamış olduğu tur güzergahlarının içerisinde Çanakkale’nin çok az yer alması da oldukça önemli olmaktadır. Çanakkale’de faaliyet gösteren 9 adet A grubu ve 2 adet C grubu seyahat

acentaları (Çizelge 5.14) genellikle Gelibolu Yarımadası, Truva ve hac organizasyonları ile yoğun bir şekilde uğraşmaktadırlar.

Çizelge 5.9. Çanakkale ilindeki yatırım belgeli tesisler (Anon., 2002d)

Tesisin Adı	Belge No	Sınıfı	Adresi	Oda	Yatak
T. Kestanbol Termal Oteli	7113	*****	Akçakeçeli Köyü Deniz Kıyısı Mevkii, Ezine	336	704
Kolin Çanakkale Oteli	7840	****	Kepez Mahallesi Boğazkent Mevkii, Çanakkale	154	378
Helen Oteli	8257	***	Kemalpaşa Mahallesi Cumhuriyet Meydanı, Çanakkale	40	72
Erdem Oteli	8136	***	Sütlüce Köyü Balıkadam Mevkii, Gelibolu	64	112
Tabak Oteli	4647	***	Kemalpaşa Mahallesi Cumhuriyet Meydanı, Çanakkale	52	108
Gökçeada Resort Oteli	8342	***	Fatih Mahallesi Barbaros Caddesi Karaköy, Gökçeada	60	128
Kale Resort	8427	***	Güzelyalı-Çanakkale	84	154
Seçil Oteli	7945	**	İntepe Köyü Sahil Mevkii, Çanakkale	50	100
Kazdağı Köknar Oteli	7216	**	Yenice-Çanakkale	23	48
Assos Park Oteli	7486	**	Behramkale Köyü Sarıkaya Mevkii, Ayvacık	36	72
Assos Ege Oteli	6681	**	Büyükhusus Köyü sazak mevkii, Ayvacık	68	152
Doğrucuoğlu Oteli	5410	**	Mısırlı Turistik Tesisleri Devlet Karayolu Mıhlı Mevkii, Ayvacık	42	85
Lampakos Oteli	8377	**	Gazi Süleyman Paşa Mahallesi Kökez Mevkii, Lapseki	25	51
Albena Oteli	7297	**	Behramkale Köyü Azmak Mevkii, Ayvacık	57	114
Assos Rüya Tatil Köyü	7296	2. Sınıf	Behramkale Köyü Bekçitaşı Mevkii, Ayvacık	220	440
Mavi Behram Tatil Köyü	7581	2. Sınıf	Kozlu Köyü Kıraniçi Mevkii, Ayvacık	156	344
Öz Assos Tatil Köyü	7804	2. Sınıf	Behramkale Köyü Bekçitaşı Mevkii, Ayvacık	256	568
Assos Oteli (Maytur Oteli)	4603	Özel	Behramkale Köyü İskele Mevkii, Ayvacık	30	58
Koruma Oteli	8477	**	Cumhuriyet Köyü Eskiule Mevkii, Bozcaada	36	72
TOPLAM				1789	3760

Çizelge 5.10. Çanakkale ilindeki oteller (Anon.,2002d)

Tesis Adı	Türü	Adresi	Oda	Yatak
Akol Otel	****	Kayserili Ahmetpaşa Cad. Kordonboyu, Merkez-Çanakkale	130	260
Büyük Truva Otel	***	Cevatpaşa Mah. Mehmet Akif Ersoy Cad. No:2, Merkez-Çanakkale	66	132
İris Otel	***	Mola Cad. No:48, Güzelyalı-Çanakkale	60	120
Tusan Otel	***	Tusan Cad., Güzelyalı-Çanakkale	64	128
Anafartalar Otel	**	İskele Meydanı, Merkez-Çanakkale	69	138
Anzak Otel	**	Saat Kulesi Meydanı No:8, Merkez-Çanakkale	20	65
Bakır Otel	**	Rıhtım Cad. No:12, Merkez-Çanakkale	35	55
Mola Otel	**	Gültepe Mah., Güzelyalı-Çanakkale	44	92
Kestanbol Otel	*	Aslanca Mah. Hasan Mevsuf Sok. No:5, Merkez-Çanakkale	26	40
Temizay Otel	*	Cumhuriyet Meydanı No:15, Merkez-Çanakkale	39	66
Güleç Pansiyon	Pansiyon	Balıkesir Cad. Velibey Sok. No:6, Merkez-Çanakkale	21	36
Assos Eden Gardens	****	Kozlu Köyü No:1 Ayazalanı, Ayvacık-Çanakkale	115	247
Akarsu Otel	****	Adatepe Köyü Yalıpınar Mevkii, Ayvacık-Çanakkale	72	168
Assos Eden Beach	***	Kadırga Koyu Sarıkaya Mevkii, Ayvacık-Çanakkale	60	120
Assos Kervansaray	Özel B.	Behramkale Köyü İskele Mevkii, Ayvacık-Çanakkale	43	86
Behram Otel	Özel B.	Behramkale Köyü İskele Mevkii, Ayvacık-Çanakkale	16	33
Nazlıhan Otel	Özel B.	Behramkale Köyü İskele Mevkii, Ayvacık-Çanakkale	37	74
Hünnap Han	Özel B.	Adatepe Köyü Küçükkuuyu, Ayvacık-Çanakkale	6	12
Köşdere Otel	***	Kıbrıs Şehitleri Cad. Stadyum Yanı, Biga-Çanakkale	53	108
Mrg Otel	**	Turan Mahallesi Ihlamur Sok. No:3, Biga-Çanakkale	25	44
Boncuk Otel	**	Sütlüce Köyü Fenerovası Mevkii, Gelibolu-Çanakkale	48	96
İliada Otel	**	Yaygın Mevkii Kalkım, Yenice-Çanakkale	30	66
TOPLAM			1079	2186

Çizelge 5.11. Çanakkale ilindeki kamping alanları (Anon., 2004r)

Kamping Adı	Yeri	Telefonu
Truva Mocamp	Güzelyalı	Tel: (286) 232 80 25
Sun-San Camping	Dardanos	Tel: (286) 263 61 78
Karol Camping	Dardanos	Tel: (286) 263 54 52
Şen Mokamp	Kepez	Tel: (286) 263 68 68
Cennet Camping	Gelibolu	Tel: (286) 566 29 10
Kum Camping	Eceabat	Tel: (286) 814 14 55
Derya Camping	Gelibolu	Tel: (286) 586 29 72
Mocamp Seddülbahir	Eceabat	Tel: (286) 844 62 04
Damla Camping	Kilitbahir	Tel: (286) 824 51 08
Kabatepe Kamp	Eceabat	Tel: (286) 814 11 28
Obidi Camping	Gelibolu	Tel: (286) 566 25 34
Özlem Camping	Ezine (Odunluk İskelesi)	Tel: (286) 366 19 98
Akkaya Camping	Ezine	Tel: (286) 366 19 98
Paradise Camping	Dardanos	Tel: (286) 263 61 78
Kelebek Camping	Ezine (Tavaklı İskelesi)	Tel: (286) 627 42 44
Truva Camping	Küçükkuyu	Tel: (286) 752 52 06
Kumbağ Camping	Ayvacık	Tel: (286) 762 91 39
Filiz Camping	Küçükkuyu	Tel: (286) 752 55 79
Dost Camping	Behramkale	Tel: (286) 721 70 96
Sezer Camping	Ayvacık (Sazlı Köyü altı)	Tel: (286) 762 90 63
Zeus Camping	Küçükkuyu	Tel: (286) 752 50 68
İlayda Camping	Ayvacık (Sazlı Köyü altı)	Tel: (286) 762 91 77

Çizelge 5.12. Çanakkale ilinde çeşitli turistik tesislerde 2002 yılı itibariyle konaklayan ziyaretçi sayıları (Anon., 2004s)

TESİS CİNS VE SINIFI	KONAKLAYAN KİŞİ SAYISI			GECELEME SAYISI			ORTALAMA KALIŞ SÜRESİ		
	YABANCI	YERLİ	TOPLAM	YABANCI	YERLİ	TOPLAM	YABANCI	YERLİ	TOPLAM
5 Yıldızlı Otel	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4 Yıldızlı Otel	24 918	31 747	56 665	26 311	63 902	90 213	1,1	2,0	1,6
3 Yıldızlı Otel	49 093	30 524	79 617	50 180	51 744	101 924	1,0	1,7	1,3
2 Yıldızlı Otel	8 505	30 691	39 196	11 704	41 163	52 867	1,4	1,3	1,3
1 Yıldızlı Otel	1 124	14 416	15 540	1 564	17 394	18 958	1,4	1,2	1,2
Özel Belgeli	5 581	12 118	17 699	5 581	32 753	38 334	1,0	2,7	2,2
Yüzer	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Termal	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Apart	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	89 221	119 496	208 717	95340	206956	302 296	1,1	1,7	1,4
Motel	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pansiyon	202	5115	5317	419	6360	6779	2,1	1,2	1,3
Tatil Köyü	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Oberj	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kamping	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kaplıca	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gençlik Kampı	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Golf Tesisi	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eğitim Uygulama	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Turizm Kompleksi	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tatil Merkezi	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Genel Toplam	89 423	124 611	214 034	95 759	213 316	309 075	1,1	1,7	1,4

Çizelge 5.13. 2002 yılı itibariyle milliyetlerine göre ziyaretçi sayıları (Anon., 2004s)

Milliyet	Konaklayan kişi sayısı	Geceleme sayısı	Ortalama kalış süresi
Almanya	14 153	14 375	1,0
Avusturya	918	1 093	1,2
Fransa	3 078	3 782	1,2
İngiltere	3 131	3 399	1,1
İrlanda	24	64	2,7
İspanya	1 335	1 348	1,0
İtalya	2 163	2 692	1,2
Portekiz	27	141	5,2
Yunanistan	1 659	2 188	1,3
Slovakya	36	36	1,0
Çek Cumhuriyeti	302	367	1,2
İsviçre	140	202	1,4
Polonya	483	588	1,2
Macaristan	97	97	1,0
Belçika	489	547	1,1
Hollanda	4 443	4 570	1,0
Benelüks Ülkeleri	4 932	5 117	1,0
Danimarka	113	129	1,1
Finlandiya	48	48	1,0
İsveç	122	126	1,0
Norveç	4	7	1,8
İskandinav Ülkeleri	287	310	1,1
A.B.D.	13 072	13 611	1,0
Avustralya	2 882	4 308	1,5
Japonya	31 119	31 461	1,0
Kanada	251	309	1,2
Güney Kore	44	44	1,0
Meksika	67	67	1,0
Yeni Zellanda	469	801	1,7
Azerbaycan	34	37	1,1
Gürcistan	12	28	2,3
Kazakistan	14	14	1,0
Moldova Cumhuriyeti	7	7	1,0
Rusya Federasyonu	27	75	2,8
Ukrayna	5	5	1,0
B.D.T.	99	166	1,7
Hırvatistan	168	186	1,1
Makedonya	82	155	1,9
Yugoslavya Federal Cumhuriyeti (Sırbistan+Karadağ)	631	685	1,1
Yugoslavya	881	1 026	1,2
Arnavutluk	4	4	1,0
Bulgaristan	874	944	1,1
Romanya	3 628	3 744	1,0

Çizelge 5.13 (devam)

Milliyet	Konaklayan kişi sayısı	Geceleme sayısı	Ortalama kalış süresi
Sudan	2	20	10,0
Mısır	5	5	1,0
Güney Afrika Cumhuriyeti	108	116	1,1
Birleşik Arap Emirliği	18	23	1,3
Katar	7	7	1,0
Irak	1	1	1,0
Suudi Arabistan	10	10	1,0
K.K.T.C.	18	18	1,0
İsrail	194	268	1,4
Tayvan	3	3	1,0
Diğer Batı Asya	3	3	1,0
Çin Halk Cumhuriyeti	1 159	1 171	1,0
İran	1	1	1,0
Malezya	127	127	1,0
Singapur	181	181	1,0
Arjantin	798	817	1,0
Şili	2	2	1,0
Okyanusya	12	83	6,9
Milliyetsiz	658	658	1,0
Yabancı Toplam	95701	102411	1,1
Türkiye	124 611	213 316	1,7
Genel Toplam	220312	315727	1.4

Çizelge 5.14. Çanakkale ilindeki seyahat acentaları (Anon., 2002d)

Acentanın Ünvanı	Grubu	Belge No	Adresi
Bedrock Turizm	A	3537	Kemalpaşa Mah. Cumhuriyet Cad. No:5/A Eceabat
Bergos Turizm	A	4508	İsmetpaşa Mah. Saim Özen Sok. No:2, Çanakkale
Down Under Turizm	A	2875	İsmetpaşa Mah. Atatürk Cad. No:14, Eceabat
Hacerulesved Turizm	A	4183	İstiklal Mah. M. Aksekili Sok. No:29, Biga
Haslee Free Turizm	A	4302	Cumhuriyet Meydanı No:61, Çanakkale
Hayır Turizm	C	3314	Cumhuriyet Mah. Çanakkale Cad. No:85, Çan
Nature Turizm	A	2019	İliada Oteli Yaykın Mevkii Kalkım, Yenice
Obysys Turizm	A	4552	İnönü Cad. Akarsu Apt. B Blok 8/4, Çanakkale
Pekmezli Turizm	C	3300	İstiklal Mah. Çeşme Sok. No:6/A, Biga
Sudalar Turizm	A	2920	Anafartalar Oteli altı, Çanakkale
Troyanzak Turizm	A	766	Yalı Cad. No:2, Çanakkale

6. TARTIŞMA VE SONUÇ

Turizm, döviz kazandırıcı ve istihdam yaratıcı özelliği ile ekonomik, insanların dinlenme ihtiyacını karşılayan ve farklı kültürleri bir araya getiren yönleriyle sosyo-kültürel, yarattığı kaynak kullanımını talepleri ile çevreyi önemli boyutta etkileyen bir sektördür.

Turizm global anlamda dünyanın en büyük sektörlerinin başında yer aldığı gibi dünyada en hızlı büyüyen sektör olma özelliğini de taşımaktadır. Turizm sektörü birinci derecede doğal, kültürel ve tarihsel kaynaklara bağlı olarak varlığını sürdüren bir sektördür. Doğal kaynakların, kültürel alt yapının tahrip edildiği bir ortamda rasyonel bir turizm olayından söz edilemez. Bu nedenle, sürdürülebilirlik kavramı turizm sektörü için çok daha fazla, hayati bir önem arz etmektedir.

Ekonomik, sosyal ve kültürel pek çok yararı olan turizm ve rekreasyon aktivitelerinin iyi kontrol edilmemesi durumunda, aşırı doğal kaynak kullanımı ve yanlış yer seçimleri nedenleriyle doğal alanların, tarihsel değerlerin ve kıyı alanlarının tahrip edilmesi gibi olumsuz çevresel etkiler olabilmektedir. Doğal ve kültürel zenginliklerin korunması, bilinçli kullanımı, çevresel değerlerin sürdürülebilirliğinin sağlanması, turizm ve rekreasyon aktivitelerinin üzerinde yer aldığı ortamın taşıma kapasitesini aşmaması ile mümkün olabilmektedir.

Ülke ekonomilerine sağladığı önemli girdiler, yarattığı istihdam olanakları, insanların rekreasyonel ihtiyaçlarını karşılaması, sosyo-kültürel anlamda farklı kültürleri bir araya getiren yönleri ile turizm sektörü ülkemiz açısından da vazgeçilemeyecek bir sektördür. İnsanlar tarihin her döneminde çeşitli nedenlerle seyahat etmişlerdir. Özellikle, günümüzde insanların yıl içerisindeki çalışmaların sonunda dinlenme ihtiyaçlarının varlığı turizm olgusunun gittikçe gelişmesine neden olmuştur. Sanayileşme, kentleşme, gelir artışı, ulaştırma, kültür ve sosyal alanlardaki gelişme ve değişimler turizmin yaygınlaşmasında rol oynamıştır.

İnsanların farklı mekanlardaki kültürel ve doğal yerleri görmek amacıyla yeni mekanları ziyaret etmeleri turizm kavramı içinde değerlendirilmektedir (Altan ve Atik, 2000). Ülkelerin doğal ve kültürel kaynakları turizme zemin oluşturmaktadır. Turizmin varlığı ve sürdürülebilirliği kaynakların devamlılığına bağlı olmakla birlikte, turizm özellikle tarihsel ve kültürel değerlerin varlıklarını sürdürmeleri ve geliştirmeleri için yardımcı bir olgudur.

1980'lere girerken, 1960'lara oranla turizm yatırımlarında ve gelirlerinde büyük artışlar görülmüştür. 1982 yılında çıkarılan 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu, ülkemizde turizmin gelişmesi açısından çok önemli bir kilometre taşı olmuştur. Bu kanun ile, turizm alan, merkez ve bölge tanımları belirlenmiş, bu alanlarda altyapıyı kamunun yapması, kamu arazilerinin belli koşullar altında, belli bir süre için yatırımcıya tahsisi gibi teşvik unsurları getirilmiştir. Ayrıca 1985 yılında turizmin "kalkınmada özel önem taşıyan sektörler" kapsamına alınması ile ek teşvik tedbirlerinden yararlanılması da mümkün olmuştur. 1970'li yılların sonlarında ülkemize yönelik turizm talebindeki büyük artış nedeniyle IV. Beş Yıllık Kalkınma Planında (1979) turizm politikası olarak "kitle turizminin geliştirilmesi" benimsenmiştir.

Günümüzde artan çevre duyarlılığı ve çevre korumayla ilgili mücadeleler karşısında turizm sektörü, artık çevreye daha duyarlı olmaya başlamıştır. Buna bağlı olarak da çevre bilinci artmış olan bir turist kitlesine hizmet verme uğraşısı içerisine girmek zorunda kalmıştır (Erdoğan, 2003).

Son yıllarda ülkemizde, turizmin varlığını borçlu olduğu çevre değerlerini geri dönülmeyecek ölçüde tahrip ettiği göz önüne alınarak politikaya çevre boyutu da getirilmiştir. V. Beş Yıllık Kalkınma Planında (1983) "Türkiye'nin mevcut turizm potansiyelinin, ekolojik dengeyi koruma, çevreyi temiz ve sağlıklı tutma ve güzelleştirme ilkeleri doğrultusunda geliştirilmesi" ve "Doğal ve Kültürel Çevre değerlerinin turizm amaçlı kullanımında koruma stratejileri ile turizm geliştirme stratejilerinin entegrasyonunun sağlanması" politika olarak saptanmıştır. VI. Beş Yıllık Kalkınma Planında (1990) ise, çevre koruma endişesi ile "sektörde kış, av ve su sporları ile festival, sağlık, gençlik, kongre, termal, golf ve 3. yaş turizmini daha cazip hale getirecek teşvik planlarının geliştirilmesi, turizm alt ve üst yapısının nitelik ve niceliğinin yükseltilmesine önem verilmesi, insanlığın kültür ve tabiat mirası durumundaki değerlerin etkin bir şekilde korunması, çevre ile kültürel değerlerin korunmasına öncelik verilmesi, belirli sahaların korumaya alınarak turizme açılmasının teşvik edilmesi ile, küçük kapasiteli tesisler ile aile işletmeciliğinin teşvik edilmesi" politikaları benimsenmiştir. Bu çerçevede Turizm Bakanlığı turizmde çeşitlilik ilkesini benimsemiş ve yurt çapında "turizm envanter ve geliştirme planları" hazırlatmıştır (Ongan, 1997).

Ülkemizin bu eşsiz potansiyelini, sürdürülebilirlik özelliğini göz ardı etmeden, turizmin hizmetine taşıyabilmek, ciddi, bilinçli ve bilimsel çalışma ve planlamayı

gerekli kılmaktadır. Ekonomik, sosyal, kültürel, çevresel gelişmelerin izlenmesi, dış dünya ile verimli ilişkiler, turizm varlıklarının rasyonel kullanımı ve turizm gelirlerinin maksimizasyonu ancak turizmde etkin bir planlama ile sağlanabilir.

Oysa bugün Türkiye’de 3194 Sayılı İmar Kanunu ve ilgili Yönetmeliklerince belirlenen bir fiziki plan anlayışı hakimdir. Bütünlükten yoksun yaklaşımla sektörler arası ilişkiler düzenlenememektedir. Bu nedenlerle; geleceği fiziksel ve sosyo-ekonomik açılardan yönlendirebilecek, geliştirecek ve ekolojik değerlerin varlığını sürdürebilmesini sağlayacak, sürdürülebilir kalkınmanın en önemli aracı olan planlamanın etkin biçimde kullanılması ilke olarak kabul edilmelidir. Ekolojik ve kültürel değerler ile sosyo-ekonomik yapı göz önüne alınarak, öncelikle insan varlığını sürdürebilmek için esas olan çevre değerlerini koruma amacı ile sektörler arası ilişkileri ve dengeleri göz önünde bulunduran ekonomik faaliyetlerin sınırlandırılması sürecinde coğrafi mekandaki dağılımlarının bir bütün olarak verildiği Ülkesel Fiziki Gelişme Planı hazırlanmalıdır (Ongan, 1997).

Tüm sektörler gibi, turizm planlanmasının da bu çerçevede, ülkesel fiziki plan bütünü içinde yer alması gerekmektedir. Ülkesel fiziki gelişme planları ile bugüne kadar sağlıksız süregelen, daha önce bozulmuş ve bozulma sürecine girmiş bulunan koruma-kullanma dengesinin kurulması gözetilmeli, gelişmelerin sağlıklı yönlendirilmesi ile doğal kaynakların geleceğinin garanti altına alınması amaçlanmalı, daha sonra bölgeler arası bir bütün olarak düşünülmesi avantajlı olabilecek sektörlerin planlanmasına, daha sonra ise çevresel bütünlük gösteren havza sınırlarının bölge planlarının yapımı aşamasına geçilmelidir. Bu planlar ile arazi kullanma özellikleri belirlenmiş alanlarda yapılaşmaların, denetime ağırlık vererek kontrollü biçimde oluşması sağlanmalı ve plan dönemi içerisinde konulmuş bulunan gerek fiziki, gerekse ekonomik hedeflere ulaşılmasına çalışılmalıdır (Ongan, 1997).

Koruma ve kullanma dengesinin yeniden kurulması, ekolojik yapı ve doğal değerlerle ilgili ülke düzeyinde veri tabanı oluşturulması, korunması zorunlu görülen doğal kaynaklara ilişkin detaylı verilerin bilimsel ve uygulamaya dönük araştırmalar ile sentez edilmesi sonucunda, mekan bazında yeni kararların elde edilmesi yoluna gidilmelidir. Bu şekilde elde edilecek planlar, eklerindeki geniş ve detaylı plan hükümlerinde açıklanan organizasyonel kararlar ve yönetim kararları yanı sıra, bunların ne şekilde uygulanacağına dair hüküm ve şartlarla bir bütün teşkil etmeli, geliştirilecek

veya iyileştirilerek kullanılacak alanlar için alt ölçekte uyulması gereken şartların çerçevesi de belirlenmelidir.

Dünya turizm eğilimlerinde gözlenen değişimler; yenilik ve çeşitlilik talebi artmaktadır. Deniz, kum, güneşten oluşan talebin yerini kültür, tarih, sağlık, kongre, yatçılık, eğlence, heyecan motifleri almakta, kıyı turizminin yerine tüm ülkenin, sezonluk seyahatler yerine yılın tümüne yayılan turizm hareketi gelişmektedir.

Gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye'nin ümit bağladığı turizm sektöründe sürdürülebilir bir turizm anlayışını benimseyerek uygulaması, gerek içinde bulunduğumuz global şartlar ve gerekse ülkenin ekonomik durumu açısından başarılması oldukça zor bir iş olarak görünmektedir. Bununla birlikte çevresel sorunlar konusunda karşı karşıya kalınan tehditler ülkeleri, devletleri, kuruluşları ve kişileri çok yakından ilgilendirmeye başlamıştır. Bu bağlamda çevresel konuların birinci derecede önemli konular olarak ele alınması gerekmektedir.

Bilindiği üzere, rekreasyonel turizm aktivitesinde turistleri çeken “doğal özellikler” iklim, kültür, tarih, etnik özellikler ve ulaşılabilirlik şeklinde ayrılmaktadır. Kıyılarıyla Avrupa ve Asya'yı birleştiren Marmara ve Ege Denizini birbirine bağlayan Çanakkale savaşlarının en kanlı muharebelerinin cereyan ettiği, çok sayıda şehitlik, anıt ve mezarlıkların bulunduğu Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı, Troia, Assos gibi eski uygarlık merkezleri, M.Ö. 3000 yıllarından bugüne kadar kurulmuş medeniyetlere ve antik yerleşimlere ait kalıntıların sergilendiği çok sayıdaki müzeleri, gerek mitolojideki önemi gerekse biyolojik çeşitlilik açısından zengin potansiyeli ile Kazdağı, stratejik konumları ve ada turizmine elverişli yapılarıyla Bozcaada ve Gökçeada, sağlık turizmine yönelik kaplıca ve içmeleri, orman potansiyelinin sosyal yararlarını geliştirmek ve halkın ormana, dolayısıyla çevreye ve doğaya olan ilgisini arttırmak amacıyla tesis edilen Orman İçi Dinlenme Yerleri, turizm ve rekreasyon aktiviteleri açısından Çanakkale'de oldukça önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Çanakkale'de bu zengin potansiyele ulaşılabilirlik anlamında fazlaca sıkıntı yaşanmamaktadır. Ancak, özellikle adalara ulaşımında deniz taşıtlarında sayı ve nitelik bakımından iyileştirme ve kapasite artırımına gidilmesi gereklidir.

Çeşitli çalışmalar sonucunda elde edilmiş olan bütün bu verilere göre; Çanakkale genelinde Haziran-Eylül ayları arasındaki dönemin turizm ve rekreasyon faaliyetleri için oldukça elverişli olduğu görülmektedir. Fakat kuzeyden esen hakim rüzgarın yer yer olumsuz bir iklim faktörü olarak ortaya çıkmasının altını çizmekte fayda vardır.

Şiddetli rüzgarın neden olabileceği olumsuz koşulların turizm ve rekreasyon gelişimine yönelik yaratabileceği negatif etkilerin olması kaçınılmazdır.

Çanakkale ilinde görülen jeolojik yapının özellikle kaplıca ve sıcak su kaynaklarındaki kaliteyi artırır nitelikteki etkisi; kaplıcaların termal turizmin gelişimi açısından önemi düşünülecek olursa oldukça olumlu bir sonuç olarak kendini göstermektedir.

Çanakkale ilinde topografyanın engebeli bir yapı göstermesi doğa yürüyüşleri, trekking vb. rekreasyonel aktiviteler ve bu bağlamda geliştirilebilecek dağ turizmi, il genelinde bulunan yaylalar ile de yayla turizminin gelişimi için büyük bir potansiyel konumundadır.

Çanakkale ilinin sahip olduğu uzun kıyı şeridi ve yer yer bu kıyı şeridi üzerinde yer alan doğal plajların varlığı turizm ve rekreasyon olanaklarının geliştirilmesi açısından zengin birer kaynak niteliği taşımaktadır. Özellikle bu kıyı şeridinin doğal ortamla bir bütün halinde olduğu düşünülürse yapılması düşünülen turizm ve rekreasyon amaçlı çalışmalardaki yeri tartışmasız birinci sıradadır.

İl genelindeki su kaynaklarının varlığı, suya dayalı rekreasyonel faaliyet türleri için önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Bu kaynakların bulunduğu mekanlarda yapılacak etkinlikler, turizm sektörüne canlandırıcı bir ivme kazandıracaktır.

Ülkemizde orman oranının en yüksek olduğu (%56), en geniş milli park, avcılık, orman içi dinlenme yerleri ve kamp alanlarına sahip yerlerden biri olan (Özözen, 2000) Çanakkale ilinin sahip olduğu zengin bitki örtüsünün, mevcut rekreasyonel potansiyele olumlu yönde katkısı olacaktır.

Nüfus sonuçları incelendiğinde; toplam nüfus içerisindeki erkek nüfusunun kadın nüfusuna oranla daha fazla olduğu görülmektedir. İl genelinde yapılması düşünülen turizm ve rekreasyon amaçlı çalışmalarda bu fark dikkate alınarak buna göre planlama yapılmalıdır.

Yine, sonuçlardan nüfusun büyük bir çoğunluğunun genç nüfus olduğu görülmekte olup, turizm ve rekreasyon amaçlı çalışmalarda bu noktanın da dikkate alınması gerekmektedir .

Yine nüfus verilerine göre, Çanakkale ilinde okuma-yazma oranının oldukça yüksek olduğu görülmekle birlikte; kadınların eğitim düzeyinin, erkeklerin eğitim düzeyine oranla daha düşük olduğu gözlenmektedir. Eğitim düzeyinin yüksek olması; yapılması düşünülen her türlü turizm ve rekreasyonel amaçlı çalışmanın en iyi şekilde

değerlendirilip geliştirilmesinde etkili olan önemli faktörlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Son yıllarda büyük bir turizm atılımı içine giren Çanakkale ilinde, tüm özellikleri yönünden çok yüksek değerlerde olan termal kaynaklar büyük bir potansiyele sahiptir. Bu potansiyel, turizm ve rekreasyon alanları oluşturulması açısından da önem arz etmektedir.

Çanakkale ilinde ekonomik yapının geliştirilmesi ve iyileştirilmesi yönünde yapılacak her tür katkı hayat standartlarıyla birlikte kültürel dokuyu da olumlu şekilde etkileyeceği için, turizm ve rekreasyon amaçlı yapılması düşünülen çalışmalar için sağlam bir destek unsuru olma niteliği taşıyacaktır.

Kazdağı; efsanelere konu teşkil etmiş tarihsel geçmişi, kendine özgü florası - faunası, dünyada Alpler'den sonra en yüksek oksijen oranına sahip olan, soğuk suları, rekreasyon alanları ve temiz havasıyla rekreasyonel turizm açısından önemli bir potansiyel oluşturmaktadır.

Zengin bir tarihi ve kültürel geçmişe sahip olan Çanakkale ili, M.Ö. 3000'li yıllardan günümüze kadar geçen süreçte yaşamış uygarlıklar ve antik yerleşimlere ait kalıntıların sergilendiği çok sayıdaki müzeleri ile yöreyi ziyaret eden yerli ve yabancı turistlere kültürel anlamda önemli bir katkı sağlamaktadır.

Geçmişe duyulan ilginin en önemli nedenlerinden birisi, insanların gerçeği arama çabalarıdır. Arkeolojik yerleşimler, tarihi süreç içerisindeki çeşitli uygarlık ve medeniyetlerin yaşam biçimleri, yerleşim şekilleri hakkında günümüz insanına fikir vermeleri açısından son derece önemli özelliklere sahiptir. Zengin doğal ve kültürel varlıklarıyla dünyanın en seçkin tarih ve kültür hazinelerine sahip olan Çanakkale, ulusal ve uluslararası düzeyde turizm ve rekreasyon aktivitelerine önemli bir cazibe merkezi durumundadır.

Neredeyse tamamıyla bir doğa, tarih ve kültür hazinesi niteliğinde olan Çanakkale ilinin sahip olduğu bu zenginlikleriyle önümüzdeki yıllarda; ülkemizin elde ettiği turizm gelirinde büyük bir katkı payına sahip olma olasılığı oldukça yüksektir. Bu amaçla; öncelikle bu zenginliklerin ulusal ve uluslararası alanda tanıtımının iyi yapılması, yerli ve yabancı tur organizasyonlarının güzergahları içerisinde Çanakkale'nin daha fazla yer almasının sağlanması, konaklama tesislerinin niteliklerinin artırılması ve il genelinde özellikle turizm ve rekreasyon kaynaklarının bulunduğu yörelerde de yörenin doğal ve kültürel dokusuna uygun bir şekilde dengeli

dağılımının sağlanması, turizmde en önemli etkenlerden biri olan ulaşılabilirlik için il genelinde mevcut alt yapının iyileştirilmesi de gereklidir. Ayrıca; Çanakkale'ye deniz yoluyla (krvaziyer turizmi) gelecek olan özellikle yabancı turistlere yönelik olarak, mevcut limanın yetersiz kalması nedeniyle özellikle büyük tonajlı kruvaziyerlerin yanaşması için ya mevcut liman bu amaçla geliştirilmeli ya da yeni bir limanın yapılması zorunlu görünmektedir.

Bu bağlamda önemli bir tarih ve kültür merkezi olan Çanakkale; mevcut doğal ve kültürel potansiyeli ve özellikleriyle yerli ve yabancı bir çok ziyaretçinin ilgisine açıktır. İlin sahip olduğu tüm doğal ve kültürel kaynakların yerinde, akılcı ve planlı bir biçimde geliştirilmesi ve koruma-kullanma prensibi çerçevesinde turizm ve rekreasyonel etkinliklere açılmasına yönelik olarak aşağıda verilen öneriler doğrultusunda gerekli çalışmalar ivedi olarak yapılmalıdır:

✓ Yöreyle olan ulaşılabilirlik planlama prensiplerine uygun olarak sağlanmalıdır. Çünkü turizm olayının en önemli varlık nedeni "DİNAMİK ÖĞE ULAŞTIRMA" dır. Bu itibarla; İstanbul-İzmir geçiş güzergahında yer alan ve yılda ortalama 2 milyon yerli ve yabancıların geçiş yaptığı Çanakkale ilinde (Gürdal, 1997), yörenin otantik özelliğini bozmayacak ve görüntü kirliliği yaratmayacak bir boğaz köprüsünün yapılarak işletmeye alınması günümüzde bir zorunluluk haline gelmiştir.

✓ Çanakkale ilinde turistik talebi etkileyen olumsuz faktörlerden biri de, günümüz kruvaziyer turizminin ihtiyaçlarını karşılayamamasıdır. Yöre kruvaziyer turizmi açısından büyük bir potansiyele sahip olmasına rağmen, mevcut limanın yetersiz kalması sonucu, büyük tonajlı kruvaziyerlerin yolcularının teknelerle karaya taşınması bize göre büyük bir eksikliklerdir. Unutulmamalıdır ki; Türkiye'de bugün Kuşadası, İstanbul'dan sonra en fazla döviz girdisini liman ve marina tesisleri sayesinde sağlamaktadır. Limanın genişletilmesi ve reorganizasyonu; yöre için hem kruvaziyer turizmi, hem de ekonomik faaliyetler açısından önem taşımaktadır. Bu nedenlerden dolayı acil olarak, özellikle de Kepez Limanının bu amaçla faaliyete geçirilmesi yönünde gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

✓ 4900 kişilik Assos antik tiyatrosu (Gürdal, 1997) restore edilerek, antik Efes tiyatrosunda olduğu gibi ulusal ve uluslararası düzeyde konserler verilmeli ve müzik yarışmaları düzenlenmelidir. Bunun yanı sıra diğer bütün sanatsal etkinlikleri içeren organizasyonlara da açık tutulmalıdır. Yapılması gereken bu tür bir uygulama hem ilin

turizm gelişimi, hem de dış ülkelere iyi bir tanıtımının yapılması açısından önemli bir noktadır.

✓ Yörenin en önemli turist çekim potansiyeline sahip olan ve yılda yaklaşık 250 bin yabancı turistin ziyaret ettiği, antik Troia renyerinin evre düzenlemesinin yeniden yapılarak, günümüz modern turistinin, zorunlu ihtiyaçlarını karşılayacak Őekle getirilmelidir. Sonuçta Troia çok önemli turizm merkezlerinden biri olsa da konaklama v.b. ihtiyaçlara cevap veremediği taktirde ziyaretçi sayısının gün geçtikçe azalması kaçınılmaz bir son olacaktır.

✓ 123 yıl önce Çanakkale’den kaçırılan ve Troia Kralı Priamaos’a ait olduğu bilinen Troia hazineleri (Gürdal, 1997), tekrar Berlin Müzesi’ne değil, onun gerçek sahibi olan Çanakkale Arkeoloji Müzesi’ne geri verilmelidir. Bunun için zaten diplomatik ve yasal girişimde bulunan Türk Dışışleri ve Kültür Bakanlıkları bu hususta yaptıkları çalışmaları hızlandırıp, bir an önce sonuca ulaştırmalıdırlar.

✓ Efsanelere konu teşkil eden, dünyada Alpler’den sonra en yüksek oksijen oranına sahip olan ve böylece yörenin oksijen deposu özelliği arzeden nl “Kazdağı”nda ve “Şahinderesi Kanyonu”nda “Trekking Turizmi”ni (Doğa Yürüyüşü) zendirici organizasyonlara ağırlık verilmelidir. Bunu için yörenin, yerli ve yabancı turizm sektörü temsilcilerine kapsamlı bir tanıtımı yapılmalı, böylece seyahat acenteleri ve tur operatörlerinin yerel tur programlarına alınması sağlanmalıdır.

✓ Aynı Şekilde Zeus Altarının bulunduğu, kentsel sit alanı olma özelliğini koruyan Adatepe Köyü ve çevresinde doğa yürüyüşü organizasyonlarına yer verilmeli ve bu konuyla ilgili olarak bölgenin tanıtımına ilişkin çalışmalar hızlandırılmalıdır.

✓ Kazdağı’nda her yıl düzenlenen güzellik yarışması ve festivallerin daha düzenli ve geniş kapsamlı organizasyonu sağlanmalı; katılımlardaki artışı sağlamak amacıyla büyük çapta tanıtım ve reklam çalışmaları yapılmalıdır.

✓ imenlik, Kilitbahir ve Bozcaada Kalelerinin tarihi misyonlarına uygun olarak, evre düzenlemelerinin yeniden planlanıp uygulanması için yapılan ve yapılması düşünülen çalışmalara hız kazandırılmalıdır.

✓ Aynı Şekilde kent merkezindeki önemli tarihi yapılardan olan ve hatta Şehrin simgesi haline gelmiş “Aynalı arşı” ve “Saat Kulesi” “Yalı Hanı” v.b. yerler için de peyzaj planlama ve tasarım çalışmaları yapılmalı, kent içinde bu yapıların tarihi kimlikleriyle ön plana çıkmaları sağlanmalıdır.

✓ Sestos, Chryse, Abydos, Neandria, Dardanos Tümülsü ve bunlar gibi bünyesinde birçok kültür hazinesi bulunduran yerleşmelerin de tanıtım ve organizasyonlarına önem verilmeli, Assos ve Troia kadar ön plana çıkmaları sağlanmalıdır.

✓ Kazdağı ve Gelibolu Tarihi Milli Parkı'nda ziyaretçilere sunulan günübirlik rekreasyon olanaklarının yeniden yapılanıp geliştirilmesi için gereken çalışmalar yapılmalıdır.

✓ Assos (Behramkale)'da bulunan mevcut konaklama ve rekreasyon olanaklarının korunup geliştirilmesi yanında güzel ve temiz denizinden faydalanma imkanlarının arttırılması üzerine çalışmalar yapılmalıdır.

✓ Konaklama arz-talep dengesi esasına göre ve planlama hedefleri doğrultusunda sağlanmalıdır. Özellikle doğası ve kültürel kalıtımıyla Assos (Behramkale), Küçükkuyu, Ayvacık, Geyikli, Troia ve çevresi, Saros Körfezi, Gökçeada ve Bozcaada gibi turizm merkezlerinde imar planına uygun olmayan ikinci konut ve konaklama tesisi yapımına asla izin verilmemelidir. İl genelinde mevcut olan konaklama tesislerinin yenilenip geliştirilmesi konusunda gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

✓ İl kapsamında doğal, kültürel ve turistik merkezleri ziyaret etmenin mümkün olabileceği turların organizasyonuna ve tanıtımına ağırlık verilmelidir.

✓ Yeşil yolların önemli bir bölümü, rekreasyon ya da koruma amaçlı olmasına karşın, bir bölümü her ikisini de kapsayacak şekilde planlanmıştır. Rekreasyon amaçlı planlanmış yeşil yollar; yürüme, bisiklet yolları, organize spor alanları ile grup aktivitelerine olanak sağlar. Ayrıca birbirleriyle ilişki kurabilen yeşil yollar, nehir, göl kenarları, sırtlar gibi doğal koridorları izlediği gibi tarihi ve kültürel objelerle de bağlantı kurar (Arslan, 1996). Bu amaçla, il genelinde turizm ve rekreasyon potansiyeli yüksek olan alanlarda; doğal ve kültürel özellikleri koruma ve kullanımının sağlanmasına yönelik olarak bir yeşil yol planlaması ve uygulaması gerçekleştirilmelidir.

KAYNAKLAR

- Akoğlu, T., 1971. Dünyada ve Bizde Turizm D n  Bugünü. Varlık Yayınları, İstanbul.
- Albayrak, D., 1993. Cunda/Alibey Adası (Ayvalık)'nın Turistik ve Rekreasyon Potansiyelinin Saptanması ve Değerlendirme Olanakları  zerinde Araştırmalar. E  Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Bornova/İzmir.
- Altan, T., Atik, M, 2000. Ülkemizde Turizm Planlaması ve Peyzaj Mimarları. Peyzaj Mimarlığı Kongresi Bildiriler Kitabı, s: 329-338, Ankara.
- Anonim, 1994. Kazdağları.
<http://www.showtvnet.com/gezi/alternatif/trekking/kazdaęlari.shtml>.
- Anonim, 1996a.  anakkale.  anakkale Belediyesi Tanıtım Kitabı,  atalkaya Matbaacılık, İzmir.
- Anonim 1996b.  anakkale. T.C.  anakkale Valiliği, Artı Yayıncılık, 96s., İstanbul.
- Anonim, 1998a.  anakkale. TC Çanakkale Valiliği,  rs Matbaacılık, 159s., İzmir.
- Anonim, 1998b.  anakkale. TC Çanakkale Valiliği, Gaye İ ve Dış Ticaret A.ř., 120s., Ankara.
- Anonim, 1999a.  anakkale Meteoroloji İstasyonu İklim Raporları, Çanakkale.
- Anonim, 1999b.  anakkale İli Arazi Varlığı. TC Başbakanlık Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, İI Rapor No: 17, 136 s., Ankara.
- Anonim 2000a.  anakkale İli Genel Nüfus Sayımı Sonuçları. TC Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Yayın Haberleşme ve Halkla İlişkiler şubesi Müdürlüğü, 111 s., Ankara.

Anonim, 2000b. Çanakkale İli Ekonomik Yapısı.

<http://www.canakkale.org/valilik>

Anonim, 2000c. Çanakkale İli'nin 2000 Yılı Ekonomik ve Ticari Durum Raporu. TC Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Çanakkale Sanayi ve Ticaret Müdürlüğü, Çanakkale.

Anonim, 2001a. Çanakkale İli Çevre Durum Raporu. TC Çanakkale Valiliği İl Çevre Müdürlüğü, 254 s., Çanakkale.

Anonim, 2001b. Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı. Orman Bakanlığı Milli Parklar Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü Tanıtım Broşürü, Çanakkale.

Anonim, 2002a. Economic Impacts of Recreation and Tourism. Department of Park Recreation and Tourism Resources. Michigan State University. <http://www.msu.edu/course/prr840/economicimpact/index.html>

Anonim, 2002b. Türkiye'nin Turizm Değerleri. TC Turizm Bakanlığı, Tanıtma Genel Müdürlüğü Yayınları (Cilt 2), Ankara.

Anonim, 2002c. Çanakkale İli Turizm Envanteri. TC Çanakkale Valiliği İl Turizm Müdürlüğü, Çanakkale.

Anonim, 2002d. Çanakkale İli Turizm İstatistikleri. TC Çanakkale Valiliği İl Turizm Müdürlüğü, Çanakkale.

Anonim, 2003a. Assos. Çanakkale Valiliği Yayınları, Keskin Color Ltd. Şti., İstanbul.

Anonim, 2003b. Çanakkale Çevre ve Orman İl Müdürlüğü Fotoğraf Arşivi, Çanakkale.

Anonim, 2004a. Türkiye Haritası.

http://www.hasturizm.com/sehirler.asp?shr_id=18

- Anonim, 2004b. Marmara Bölgesi Haritası.
http://www.vakif1972.org.tr/emekli_subayin_rehberi.htm
- Anonim, 2004c. Çanakkale Haritası.
<http://www.akman.de/canakkale/Ilceler.htm>
- Anonim. 2004d. Çanakkale Seramikleri.
<http://www.sadberkhanimmuzesi.org.tr/.../canakkale.htm>
- Anonim. 2004e. Çanakkale İli Kültürel Faaliyetler.
<http://www.geocities.com/mandagozu/gb.htm>
- Anonim. 2004f. Çanakkale İli Ulaşım Durumu.
<http://www.canakkale.gov.tr/ulasim.htm>
- Anonim. 2004g. Afrodit Kaplıcası.
<http://www.canakkale.net/>
- Anonim. 2004h. Helles Anıtı.
<http://www.geocities.com/Pentagon/Bunker/2717/sedduliki.htm>
- Anonim. 2004ı. Fransız Anıt ve Mezarlığı.
http://www.geliboludrn.com/gelibolu/gyp_frmezar.htm
- Anonim. 2004i. Yeni Zelanda Anıtı.
<http://www.ozcansimsek.8m.com/sehitlikler.html>
- Anonim. 2004j. Bigalı (Çamyayla) Atatürk Evi.
<http://www.ozcansimsek.8m.com/sehitlikler.html>
- Anonim. 2004k. Hadımoğlu Konağı Özel Etnografya Müzesi.
<http://www.evciler.4t.com/whatsnew.htm>
- Anonim. 2004l. Kabatepe Tanıtma Merkezi.

<http://www.merih.net/gh/ghkm09.htm>

Anonim. 2004m. Nusret Mayın Gemisi.

<http://members.fortunecity.com/akuysal/photo.htm>

Anonim. 2004n. Apollon Smintheus Tapınağı.

<http://www.canakkale-ayvacik.gov.tr/apollo.htm>

Anonim. 2004o. Zeus Altarı.

<http://www.canakkale-ayvacik.gov.tr/zeus.htm>

Anonim. 2004p. Behramkale (Hüdavendigâr) Köprüsü

<http://www.canakkale-ayvacik.gov.tr/huda.htm>

Anonim. 2004r. Çanakkale İli Kamping Alanları.

<http://www.geocities.com/ftutumlu2003/hotel.htm>

Anonim. 2004s. Çanakkale İli 2002 Yılı Turizm İstatistikleri.

<http://www.turizm.gov.tr>

Appleton, I., 1974. Leisure Research and Policy. Scottish Academic Press, London, p. 255.

Arslan, M., 1996. Yeşil Yol Planlaması: Ankara Örneği. Çevre Tasarımına Bütüncül Yaklaşım Sempozyumu, 26-28 Kasım, Ankara.

Aydoğan, N. B., 1996. Çanakkale. TC Çanakkale Valiliği Yayınları, Olay Matbaası, Çanakkale.

Azatoğlu, S., Azatoğlu, İ., 2001. Kazdağı Dünü / Bugünü. Mengitan Basım ve Ambalaj Sanayi, İzmir.

- Baştanlar, D., 2001. Ekoturizmin Göksu Deltası Örneğinde İrdelenmesi. AÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Ankara.
- Birkan, İ., 2002. Türkiye'nin Turizm Kalkınmasının Sürdürülebilir Turizm İlkelerine Uygunluğu. TC Turizm Bakanlığı, II. Turizm Şurası Bildiriler Kitabı (III. cilt), 12-14 Nisan, s: 139-154, Ankara.
- Çelebi, G., 2001. Ülkemizde Arkeolojik Sitlerin Korunması ve Sorunlarına Peyzaj Mimarlığı Açısından Genel Bir Bakış. AÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Tezsiz Yüksek Lisans Dönem Projesi (Basılmamış), Ankara.
- Dabır, H., 1993. Göreme ve Yakın Çevresinin Doğal, Kültürel ve Estetik Özelliklerinin Koruma-Kullanım Dengesi Açısından Değerlendirilmesi Üzerinde Bir Araştırma. AÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Tezsiz Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Ankara.
- Demirel, Ö., 1996. Çoruh Havzası (Yusufeli Kesimi) Doğal ve Kültürel Kaynak Değerlerinin Turizm ve Rekreasyon Potansiyeli açısından Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora tezi (Basılmamış), Trabzon.
- Dokumacı, T., 2001. Tekirdağ Kentsel Sit Alanının Peyzaj Mimarlığı ve Turizm Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. AÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Ankara.
- Dökmeci, H. V., 1997. Çevre Yönetimi Bağlamında Sürdürülebilirlik Kriterlerinin Çanakkale Örneğinde İrdelenmesi Üzerinde Bir Araştırma. A. Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Ankara.

- Erdoğan, E., Dilaver, Z., 1996. Turizm Çevre Dengesi İçin Eko-Turizm. Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi III. Coğrafya Sempozyumu, 15-19 Nisan, Ankara.
- Erdoğan, E., Memlük, Y., Dilaver, Z., 1999. Mardin Kenti Peyzaj Potansiyelinin Saptanması ve Değerlendirilmesi Üzerinde Bir Araştırma. Bilimsel Araştırma Raporu, AÜZF Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara.
- Erdoğan, E., 2000. Sürdürülebilir Turizm ve Kültür Kaynaklarının Turizm Amaçlı Kullanımı. Geçmişten Geleceğe Kuşadası Sempozyumu, 23-26 Şubat, Kuşadası.
- Erdoğan, N., 2003. Çevre ve (Eko)Turizm. Erk Yayınevi, 317s., Ankara.
- Eren, R., 1990. Çanakkale ve Yöresi Türk Devri Eserleri. Çanakkale Seramik Fabrikaları A.Ş. ve Kalebodur Seramik Sanayi A.Ş. Kültür Hizmeti, Grafik Sanatlar Matbaacılık A.Ş., 151s., Çanakkale.
- Gold, S. M., 1980. Recreation Planning and Design. Mc Graw-Hill, Book Comp., New York, p. 322.
- Gossling, S., 2002. The consequences of tourism for sustainable water use on a Tropical Island: Zanzibar, Tanzania. Journal of Environmental Management, 6(12), 179-191.
- Gunn, C.A., 1988. Vacationscape-Designing Tourist Regions. Van Nostrand Reinhold Co., New York.
- Güleç, S., 1986. Doğa Koruma ve Turizm: Uzlaşması Gereken İki Zıt Olgu. TC Turizm Bankası A. Ş., Turizm Yıllığı, s: 81-91, Ankara.
- Gündüz, S., 1998. Koruma-Kullanım İlkeleri Çerçevesinde Beynam Muhafaza Ormanı'nın Rekreatyonel Taşıma Kapasitesinin Saptanması Üzerine Bir

Araştırma. AÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Ankara.

Gürdal, M., 1997. Çanakkale İli'nin 2000'li Yıllarda Türkiye'de Sürdürülebilir Turizm ve Kalkınma Olgusu İçindeki Yeri ve Önemi. Yerleşim ve Çevre Sorunları: Çanakkale İli Sempozyumu Bildiriler Kitabı, DEÜ Mühendislik Fakültesi Çevre Mühendisliği Bölümü, 9-13 Eylül 1996, İzmir.

Haleplioglu, N., 1988. Amasya Tarihsel Kent Peyzajının Korunması ve Karadeniz Bölgesi Turizmi Açısından Değerlendirilmesi İmkanları Üzerine Bir Araştırma. AÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Ankara.

Hall, J., 1971. Forests as Recreation Resources. Recreational Geography (Ed. P. Lavery), Van couver, pp: 145-166.

Inskeep, E., 1991. Tourism Planning: An Integrated and Sustainable Development Approach. Van Nostrand Reinhold, 161-169, New York.

Kalem, S., Çelem, H., 2000. Doğal ve Kültürel Değerlerin Korunabilmesi İçin Turizm Potansiyelinin Belirlenmesinde Bir Yöntem Yaklaşımı. Peyzaj Mimarlığı Kongresi, 19-21 Ekim, s: 317-327, Ankara.

Kaplan, A., 1991. İzmir-Tuzla Kuş Cennetinin Rekreatif ve Turistik Yönünden Değerlendirme Olanakları Üzerine Araştırmalar. EÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Bornova/İzmir.

Karadeniz, N., Erdoğan, E., Tazebay, İ., 1994. Doğa Koruma Alanlarında Turizm Planlaması. Tabiat ve İnsan Dergisi, Sayı:2, 22-25, Ankara.

Karademirler, S. Y., 2000. Sürdürülebilirlik İlkeleri Çerçevesinde Turizm Gelişmelerinin Antalya-Tekirova Beldesi Örneğinde İncelenmesi. AÜ Fen

Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Ankara.

Karaküçük, S., 1999. Rekreasyon-Boş Zamanları Değerlendirme. Bağırhan Yayınevi, 3. Baskı, 410s., Ankara.

Keleş, N., 2001. Isparta-Yalvaç Psidia Antiocheia Antik Kenti ve Yakın Çevresinin Peyzaj Mimarlığı ve Turizm Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi. AÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Ankara.

Kelkit, A., 1996. Tortum Gölü ve Şelalesinin Rekreatif Alan Kullanım Potansiyelinin Belirlenmesi Üzerinde Bir Araştırma. ÇÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Adana.

Kelkit, A., 2003. Çanakkale İli'nin Turizm Potansiyeli ve Çeşitlendirilmesi. SÜ Ziraat Fakültesi Dergisi, 17(31), 18-23, Konya.

Kelkit, A., Özel, A.E., 2003. Sürdürülebilir Turizm-Çevre İlişkisi. Çevre Sorunları Paneli, 5 Haziran, Çanakkale (Basımda).

Kelkit, A., Öztürk, C., 2003. Orman İçi Dinlenme Yerleri Planlaması ve Yönetimde Katılımcı Yaklaşım: Çanakkale Örneği. II. Ulusal Ormancılık Kongresi, 19-20 Mart, s: 471-483, Ankara.

Korkut, A.B., Yılmaz, R., Dokumacı, T., 2000. Tekirdağ Merkezindeki Tarihi Çevrenin Peyzaj Planlama İlkeleri Açısından İrdelenmesi. Peyzaj Mimarlığı Kongresi, 19-21 Ekim, s: 349-356, Ankara.

Köseoğlu, M., 1981. Türkiye'de Çevre Koruma ve Rekreatif Alan Planlaması. EÜ Ziraat Fakültesi Yayınları, No: 414, Bornova/İzmir.

- Kumbur, H., 1997. Tarihi Çevrelerin Korunması ve Karşılaşılan Sorunlar. II: Kıyı Sorunları ve Çevre Sempozyumu, 14-16 Kasım, Belediye Yayınları, No: 8, s: 238-251, Kuşadası.
- Kuyululu, J., 1987. Kastamonu Örneğinde Doğal, Tarihsel ve Kültürel Çevrenin Korunması İmkanları Üzerine Bir İnceleme. AÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Ankara.
- Mill, R.C., Morrison, A.M., 1985. The Tourism System: An Introductory Text. Prentice-Hall International Editions, 300-302, New Jersey.
- Niray, N., 2002. Turizm Küreselleşme İlişkisi ve Tekelleşme Eğilimi. TC Turizm Bakanlığı, II. Turizm Şurası Bildiriler Kitabı (III. cilt), 12-14 Nisan, s: 241-252, Ankara.
- Oğuz, D., 1991. Sinop Sahil Şeridinin Turizm-Rekreasyon Olanaklarının Saptanması Turistik ve Rekreatif Gelişmelerin Çevre ile Etkileşiminin İrdelenmesi. AÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Ankara.
- Ongan, S.E., 1997. Arazi Kullanımı ve Kıyı Alanlarının Yönetimi. Ulusal Çevre Eylem Planı. TC Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, 88, Ankara.
- Özdemir, Z., 2000. Adramyttion'dan Efeler Toprağı Edremit'e. Kanomat Ltd. Şti. 1. Baskı, 795 s., Ankara.
- Özel, A. E., Oktay, P., Yıldırım, B. T., 2002. Assos Kıyı Yerleşiminin Turizm Potansiyeli. Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları IV. Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı (I. cilt), 5-8 Kasım, s: 589-598, Dokuz Eylül Üniversitesi-İzmir.
- Özgüç, N., 1994. Turizm Coğrafyası. İÜ İletişim Fakültesi Yayınları, Üniversite Yayın No: 3821, Fakülte Yayın No: 3203, İstanbul.

- Özözen, S., 2000. Çanakkale İli Hidrotermal Potansiyeli ve Sorunları. 9. Ulusal Bölge Bilimi/Bölge Planlama Kongresi, KTÜ Mimarlık Bölümü Şehircilik Anabilim Dalı, 05-06 Ekim, s: 315-328, Trabzon.
- Pearce, D. G., 1983. Tourist Development, Londra.
- Pekcan, C., 2002. Gökçeada ve Bozcaada'nı Turizm Potansiyelinin Tespiti ve Adalarda Turizmin Gelişme Olanakları. ÇOMÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Çanakkale.
- Peters, M., 1969. International Tourism, Hutchinson, Londra.
- Saçcan, M., 1986. Rekreasyon ve Turizm. Cumhuriyet Basımevi, İzmir.
- Savcı, K., 1997. Potansiyel Turizm Pazarı Olarak Çanakkale İli'nde Turizmi Geliştirme Olanakları. ÇOMÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Çanakkale.
- Sertkaya, Ş., 2001. Bartın İli Kıyı Bölgesinin Turizm ve Rekreasyon Potansiyelinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. AÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi (Basılmamış), Ankara.
- Simonds, J. O., 1983. Landscape Architecture. Mc Graw-Hill Inc., p:331, New York.
- Tümer, S., 1975. Rekreasyon: İlgili Kavramlar, Sınıflamalar. Peyzaj Mimarlığı Dergisi, Peyzaj Mimarlığı Derneği, Cilt:6, Sayı:2, s: 16-21, Ankara.
- Türk ve Kırzioğlu, 2000. Bölgesel Turizm Gelişimi Açısından Doğal, Tarihsel ve Arkeolojik Alanların Önemi, Göller Bölgesi Örneği. 9. Ulusal Bölge Bilimi/Bölge Planlama Kongresi, KTÜ Mimarlık Bölümü Şehircilik Anabilim Dalı, 05-06 Ekim, s:443-456, Trabzon.

- Ulusoy, Y., 1997. Foça Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin Turizm Gelişimi Açısında İrdelenmesi. AÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Ankara.
- Yazgan, M. E., Erdoğan, E., 1992. Tarihi Çevrelerde Peyzaj Planlama. Peyzaj Mimarisi Derneği Yayınları: 2, 205 s., Ankara.
- Yazgan, M. E., 1992. Ihlara Vadisinin Doğal ve Kültürel Değerlerinin Saptanması, Korunması ve Geliştirilmesi Üzerinde Bir Araştırma. AÜ Ziraat Fakültesi Yayınları:1278, Bilimsel Araştırma ve İncelemeler: 71, 58 s., Ankara.
- Yeşilgöz, M., 1999. Türkiye'de Yat Turizminin Mevcut Durumu ve Çanakkale İli'nde Yat Turizmini Geliştirebilme Olanakları. ÇOMÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Çanakkale.
- Yılmaz, O., 1999. Turizm ve Ticari Rekreasyon. AÜ Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Lisans Ders Notları (Basılmamış), Ankara.
- Yılmaz, B., Gülez, S., 2000. Bartın-İnkumu Kıyı Yerleşiminin Peyzaj ve Turizm Potansiyeli Yönünden İrdelenmesi. Peyzaj Mimarlığı Kongresi, 19-21 Ekim, s: 281-288, Ankara.

TEŞEKKÜR

ÇOMÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanan “Çanakkale İli Doğal ve Kültürel Potansiyelinin Turizm ve Rekreatyonel Kullanım Yönünden İncelenmesi” konulu bu araştırmada; çalışmamın her aşamasında yakın ilgi ve önerilerinin yanında mesleki birikimi ve desteğiyle beni yönlendiren değerli hocam ve tez danışmanım sayın Doç. Dr. Abdullah KELKİT’e teşekkür ederim. Ayrıca Peyzaj Mimarlığı Bölüm Başkanı sayın Doç. Dr. Tanay BİRİŞÇİ YILDIRIM’a, tez çalışması süresince veri toplama aşamasında destek ve yardımlarını görmüş olduğum ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına teşekkür ederim.

Ayrıca, çalışmanın başlangıcından son aşamasına kadar maddi ve manevi desteğini esirgemeyerek her zaman yanımda olan çok değerli aileme, bana göstermiş oldukları sonsuz özveri ve sabır için de teşekkürlerimi sunarım.

A. Esra ÖZEL

Eylül 2004-Çanakkale

ÖZGEÇMİŞ

1979 yılında Balıkesir/Edremit'te doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Edremit'te tamamladı. 1995 yılında girdiği Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümünden 1999 yılında Peyzaj Mimarı ünvanıyla mezun oldu. 2000 yılı Ekim ayında ÇOMÜ Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak atandı. 2001 yılında ÇOMÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalında Yüksek Lisans öğrenimine başladı. Halen ÇOMÜ Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümünde Araştırma Görevlisi olarak görev yapmakta ve akademik çalışmalarına devam etmektedir.